

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Първа извънредна сесия.

XL заседание, четвъртъкъ, 29 май 1914 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се открива. Г. секретарь ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се констатира кои отсъствуватъ.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Захари Ангеловъ, Иванъ Ангеловъ, Константинъ Апостоловъ, Никола Атанасовъ, Иванъ Багаровъ, Александъръ Ботевъ, Иванъ Белчевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Сжбо Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Димитъръ Джанкардапийски Христо х. Димитровъ, Василъ Димчевъ, Станчо Доневи, Станю Златевъ, Шакиръ Зюмриевъ, Сотиръ Календеровъ, Никола Калчевъ, д-ръ Симеонъ Кехлибаровъ, Маринъ Ковачевъ, Иванъ Костовъ, Ангелъ Кундалевъ, Тодоръ Лукановъ, д-ръ Юрданъ Нейовъ, Адамъ Нейчевъ, Петъръ Панайотовъ, Венедиктъ Поповъ, Димитъръ Поповъ, Юрданъ Рапчевъ, Едхемъ Рухи, Христо Славейковъ, Илия Стоевъ, д-ръ Паскалъ Табурновъ, Исмаилъ Хакъ бей, Коста Ципановъ и Крумъ Чапрашиковъ)

Прѣдседателъ: Отъ 243 народни прѣдставители отсъствуватъ 37, налице сж 206. Значи, има нужния кворумъ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, ще съобща, че сж дадени отъ прѣдседателството слѣднитѣ отпуски:

На плевенския народенъ прѣдставителъ г. Тодоръ Лукановъ — 2-дневенъ отпущъ, за 29 и 30 май;

На търновския народенъ прѣдставителъ г. Недѣлко Атанасовъ — 4-дневенъ отпущъ, за 30, 31 май, 2 и 3 юний;

На пловдивския народенъ прѣдставителъ г. Сжбо Георгиевъ — 2-дневенъ отпущъ, считанъ отъ днесъ;

На видинския народенъ прѣдставителъ г. Тома Вълчевъ — 8-дневенъ отпущъ, начиная отъ 30 май;

На народния прѣдставителъ г. х. Махмудъ Шукриевъ — 4-дневенъ отпущъ, считанъ отъ 27 май;

На шуменския народенъ прѣдставителъ г. Никола Атанасовъ — 4-дневенъ отпущъ, считанъ отъ 27 май;

На кюстендилския народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Механджийски — 3-дневенъ отпущъ, считанъ отъ 27 того;

На старозагорския народенъ прѣдставителъ г. Константинъ Апостоловъ — 2-дневенъ отпущъ, считанъ отъ 28 май, и

На търновския народенъ прѣдставителъ г. Паскалъ Паскалевъ — 4-дневенъ отпущъ, за 30, 31 май, 2 и 3 юний.

Съобщавамъ на народното прѣдставителство, че е постѣпилъ отъ Министерския съвѣтъ законопроектъ за допълнение на чл. 11 отъ закона за административното правосъдие.

Отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве е постѣпило прѣдложение за одобрение първото постановление на Министерския съвѣтъ, взето въ засѣданието му отъ 5 февруарий 1914 г., протоколъ № 19, за разпрѣдѣление населенитѣ мѣста въ новитѣ земи на избирателни околии и секции.

Отъ Министерството на финанситѣ е постѣпило прѣдложение за одобрение рѣшението, съ което се одобрява наредбата на министра на финанситѣ, относително събирането и откупването на прѣдметитѣ, съставляющи държавни привилегии, както и облагането съ акцизъ и общински налогъ всички прѣдмети, подлежащи на такива налози, намѣрени въ магазинитѣ на търговци и пр. въ новоосвободенитѣ земи.

Тѣзи законопроекти и прѣдложения ще се раздадатъ на народнитѣ прѣдставители и ще се турятъ на дневенъ редъ.

Минаваме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто имаме: трето четене на законопроекта за разрѣшение кредити за м. юний отъ 1914 г. по редовния и извънредния бюджети и по бюджетитѣ на фондоветѣ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Законъ

за разрѣшение кредити за мѣсець юний отъ 1914 г., по редовния и извънредния бюджети и по бюджетитѣ на фондоветѣ.

„Чл. 1. Разрѣшаватъ се на министритѣ кредити да извършватъ разходи за мѣсець юний отъ 1914 г., въ размѣръ на $\frac{1}{12}$ отъ кредититѣ по редовния и из-

вънредния бюджети на царството и по бюджетитѣ на фондоветѣ за 1913 г., респективно гласуванитѣ разходи за 1912 г., за прѣдвиденитѣ въ тѣзи бюджети нужди, като оставатъ въ сила всички постановления, съдържащи се въ тия бюджети.

„По отношение на персонала да се запази съставътъ на IV-то тримѣсечие отъ 1913 г. и първото отъ 1914 г., както е допълненъ съ таблицата къмъ рѣшението за одобрение указитѣ № 39 отъ 30 септември 1913 г. и № 1 отъ 3 януарий 1913 г., утвърдено съ указъ № 38 отъ 30 априлий т. г., като кредититѣ за персоналъ се считатъ допълнителни къмъ съответнитѣ параграфи.

„Чл. 2. Прѣдоставя се на министра на финанситѣ правото да разрѣшава да се ангажира държавното ѳкровище въ разходи за веществени разноси по-големи отъ $\frac{1}{10}$ отъ кредититѣ за 1913 г., респективно за 1912 г., въ онѣзи случаи, когато прѣдвиденитѣ веществени разходи по естеството си, или поради поети чрѣзъ договори задължения или по силата на специални законоположения подлежатъ да бъдатъ удовлетворени прѣзъ мѣсецъ юний въ размѣръ по-голямъ отъ $\frac{1}{10}$ части.

„Чл. 3. Разрѣшава се на министритѣ да събиратъ приходитѣ прѣзъ 1914 г. възъ основа на съществуващитѣ закони и правилници.“

Прѣдседателъ: Ще се гласува. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители приематъ тѣй прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

На второ мѣсто по дневния редъ имаме: отговори на г. г. министритѣ на питанята и запитванията. Най-напрѣдъ питанята.

Има питане отъ бургазкия народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Поповъ къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве. Тукъ ли е г. Поповъ?

Обаждатъ се: Нѣма го. Да се отложи питането.

Прѣдседателъ: Слѣдъ него е питането на пловдивския народенъ прѣдставителъ г. Василъ Коларовъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Г. прѣдседателю! По-хубаво ще бъде, ако прочетете питанята по реда, по който сж поставени, за да знаятъ народнитѣ прѣдставители какъ ще вървятъ тѣ.

Прѣдседателъ: Тѣ сж поставени на дневенъ редъ тѣй, както сж постѣпили. Туй питане е отъ 19 априлий.

К. Пастуховъ: Има едно питане на нашата група отъ 29 мартъ. Г. министър-прѣдседателъ каза, че не могатъ да събератъ свѣдѣния. Това е скандалъ! Какъ да не може единъ министъръ да събере свѣдѣния въ продължение на два мѣсеца? Това значи, че той не иска да даде отговоръ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ето, отговоритѣ сж тукъ.

Прѣдседателъ: Когато му дойде редътъ, ще се отговори.

К. Пастуховъ: Питането на г. Коларова е отъ 19 априлий, а питането на нашата група до г. министър-прѣдседателя Радославова е отъ 29 мартъ. Ние протестираме, това е нарушение на правилника, това е незачитане на народното прѣдставителство.

Прѣдседателъ: Вие искаете ли думата?

К. Пастуховъ: Азъ мисля, че г. Коларовъ нѣма да има нищо противъ, защото това питане е по редъ. Азъ настоявамъ да се отговори.

Прѣдседателъ: Моля ви се. Вие говорите и не оставате насъ да кажемъ двѣ думи. Прѣди 2—3 дена стана въпросъ за това питане, което е най-старо, и г. министър-прѣдседателъ каза: „За всички общини нѣма свѣдѣния. Ако искате мога да ви отговоря само за тѣзи, за които имамъ свѣдѣния.“

К. Пастуховъ: Когато изтече мандатътъ ли?

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Насила ли искате да ме накарате да отговоря?

К. Пастуховъ: Насила.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣма да ви отговоря. И азъ съмъ народенъ прѣдставителъ като васъ. Какво е това?

К. Лулчевъ: Това значи да покровителствувате беззаконията, г. министре. Единъ министъръ да заявява въ парламента, че не иска да отговаря на питанята — това е скандалъ!

Прѣдседателъ: Права Ви бѣлѣжка, г. Лулчевъ. (Силни протести отъ крайната лѣвица, тропане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Свѣдѣния нѣмамъ. Азъ не се отказвамъ да си изпълня дълга, като министъръ и като народенъ прѣдставителъ, но тогава, когато събера свѣдѣния. Насила ме каратъ да отговоря. Отговарямъ: нищо не зная.

К. Лулчевъ: Кажете, че тя два мѣсеца не можатъ да събератъ свѣдѣния отъ вашитѣ околийски началници.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, г. Лулчевъ.

К. Лулчевъ: Това е беззаконие, това е прѣстѣпление! (Тропане отъ дѣсницата и отъ дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Правихъ бѣлѣжка на г. Лулчева, той пакъ не слуша, моля Събранието да се произнесе за неговото изобличение. Които приематъ да се изобличи г. Лулчевъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

К. Лулчевъ: Това е втори скандалъ; вие съ скандалъ започвате, съ скандалъ свършвате!

Министъръ Ж. Бакаловъ: Скандали вие правите! Не ви е срамъ! Какво е това отъ васъ? Тероризирате болшинството.

И. Януловъ: Тамъ общински съвѣти осемъ мѣсеца стоятъ неутвърдени и г. министър-прѣдседателъ не желае да отговори — защо?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Даде се думата на г. Коларова. Защо не съблюдавате правилника? Защо не го оставяте да развие питането си? Какво е това отъ васъ? Почакайте малко. Вие нарушавате правилника. (Шумъ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля тишина, г-да.

И. Януловъ: Това е безхарактерно, това е скандалъ!

Прѣдседателъ: Права Ви бѣлѣжка, г. Януловъ. Вие казахте думата „безхарактеренъ“; моля да съобщите къмъ кого се отнасятъ тия думи. (Прѣркане между крайната лѣвица и дѣсницата. Тропане. Шумъ)

П. Чорбаджиевъ: Вие въ балкана ли се намирате? Тукъ е Народно събрание. Ревете като звѣроветъ въ балкана.

Прѣдседателъ: (Продължително звѣни) Моля г. Янулова да каже до кого се отнася оскърбителната дума „безхарактеренъ“.

А. Коновъ: Къмъ кого се отнасятъ думитѣ „ревето“ на г. Чорбаджиева? Вие, г. прѣдседателю, искате обяснение за излѣзлитѣ думи само отъ тукъ, а когато излизатъ такива думи отъ онази страна, не искате обяснения. Бждете безпристрастенъ и съблюдавайте правилника.

Прѣдседателъ: Безъ да искате думата, не можете да говорите.

И. Януловъ: Г. прѣдседателю! Недѣйте си въображава, че ние сме дошли тукъ да правимъ скандали.

Отъ дѣсницата: Правите.

Д-ръ Т. Янковъ: Вие сте разрушители на българската държава, разрушавате и парламента.

И. Януловъ: Вие ми напомняте великото Народно събрание, когато 300 души народници и цанковисти пакъ тъй викаха противъ насъ, а днесъ тѣ сж длъжни да мълчатъ. Азъ педирамъ днесъ за правото на народния прѣдставителъ да контролира управлението и напомнямъ на г. Радославова, че той заяви изрично послѣдниятъ пътъ, че въ слѣдующето засѣдание ще отговори на нашето питане. Ако г. Радославовъ не е казалъ буквално тѣзи думи, азъ слагамъ своя мандатъ. Когато г. Бозвелиевъ стана и попита: „Кога ще отговорите, г. министре“, той каза: „Въ слѣдующето засѣдание“.

Думата „безхарактерностъ“ се отнася изобщо до управлението, а не до Васъ, г. прѣдседателю. Азъ не съмъ навикналъ да Ви оскърбявамъ. Тя се отнася до едно управление, което не желае да отговори, защото не се прилага законътъ за общинитѣ. То се изобличава само въ безхарактерностъ, и азъ мисля, че г. Радославовъ ще отговори не съ изобличения, а съ данни. Той може съ една депеша да иска свѣдѣния и въ слѣдующето засѣдание да ни даде разяснения.

Прѣдседателъ: Азъ съблюдавамъ точно правилника, г. г. народни прѣдставители.

Има думата г. министър-прѣдседателъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие сте се убѣдили, че отъ наша страна се напълнява съ готовностъ всичко, което се иска отъ опозицията. Направени сж къмъ мене всевъзможни запитвания, дори защо си отивамъ по-рано въ къщи (Смѣхъ въ дѣсницата) и искатъ да имъ отговарямъ веднага.

Д. Кьорчевъ: Да каже г. Пастуховъ, защо е изключенъ отъ организацията.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Свѣдѣнията по питането нѣмамъ, защото питането се касае до дѣйствиа, до работи на администрацията. Питатъ ме да имъ кажа веднага, защо напр., еди-кои селско-общински съвѣти не сж още

утвърдени? Това „веднага“ азъ не го виждамъ въ правилника. Ще кажа, ако знамъ. Като не знамъ, какво ще имъ кажа? Ще бждатъ ли задоволени? Събирамъ свѣдѣния. Когато получа свѣдѣния, съ удовольствие ще отговоря. Защото съ това ли питане ще ми направите нѣкоя поврѣда? Не, напротивъ. Азъ си изпълнявамъ длъга, защото правилникътъ ме задължава да ви отговарямъ. Когато вие правите питаня, ако Народното събрание приеме, че трѣбва да ви отговоря въ опрѣдѣленъ срокъ, тогава ние ще си помислимъ, да-ли би трѣбвало да се прилага такъвъ единъ правилникъ, който ми прѣдписва срокъ. Повтарямъ, не съмъ събралъ свѣдѣния. Не е ли достатъчно словото на единъ министъръ, като казва тукъ, че нѣма свѣдѣния и съжальява, че не може да отговори на извѣстно питане? Какво искате повече отъ насъ, г-да?

К. Бозвелиевъ: Позволете, г. министре!

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣма да Ви позволя, какво ще Ви позволя? Щомъ събера свѣдѣния, ще ви отговоря. Ето ги питанята. Сега съмъ приготвилъ да отговоря на 15 питаня, а прѣдседателството ми казва, че на 15 питаня не ще мога да отговоря въ днешното засѣдание. Азъ ли съмъ кривъ, когато правилникътъ е турилъ само половинъ часъ да се занимаваме съ питаня? Ето ги 15 питаня, но, ако продължавате така, едва-ли ще мога да отговоря на петъ. Тогава кой е кривъ? Азъ ли съмъ кривъ? Вие сте криви, защото досега можехъ да отговоря на едно питане повече.

Г. Януловъ нѣколко пъти ме пита, защо не отговарямъ, каква е тази аномалия, каква е тази безхарактерностъ. Що, въ управлението безхарактерностъ? Може да има безхарактерностъ въ котерийнитѣ учрѣждения, когато се събиратъ гологанитѣ на невиннитѣ работници. Тамъ има безхарактерностъ (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ), а не тукъ на тази маса. (Възражение отъ крайната лѣвица) Тукъ нѣма безхарактерностъ. Когато говорите тукъ за характерностъ, отъ мене трѣбва да вземете примѣръ за характерностъ. Нѣма нужда да ми четете нотации за характерностъ и безхарактерностъ. Азъ ви упреквамъ за езика, който недостойно държите въ българския парламентъ, и съжальявамъ, че опозицията ви търпи и не се съгласи съ насъ да ви изобличи за езика, който държите спрѣмо единъ български министъръ, а не спрѣмо менъ Радославовъ.

П. Генадиевъ: За безхарактерностъ завчера изхвърлиха Пастухова.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: I. г. народни прѣдставители! Който хвърля камъне върху нашитѣ глави, върху неговата ще паднатъ.

Министъръ П. Пешевъ: (Къмъ крайната лѣвица) Вие хвърляте камъни по улицитѣ. Не ви е срамъ! (Възражение отъ крайната лѣвица) Камъни ще хвърляте!

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не ни е страхъ отъ вашитѣ камъни. Азъ знамъ, че вие хвърляте камъни.

И. Януловъ: Ако не желаете да отговорите, кажете.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Какъ да Ви отговоря, когато нѣмамъ свѣдѣния?

И. Януловъ: Нема не можете въ четири мѣсеца да съберете свѣдѣния?

Прѣдседателътъ: Нѣмате думата, г. Януловъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не можемъ. — Така щото съжалявамъ, че не мога да отговоря на г. Янулова, затуй, защото нѣмамъ свѣдѣния. Ако желае така да му отговоря — може-би, да знае нѣщо — ако ще бѣде задоволенъ, да му отговоря.

К. Пастуховъ: Правилникътъ говори да отговорите до слѣдующето засѣдание.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не е възможно да стане това, което вие искате. Азъ заявявамъ, че отъ наша страна има всичката добросъвестност и който мисли противното, той нѣма право да мисли, че е добросъвестенъ, и заради туй да не иска отъ насъ да го титулуваме добросъвестенъ.

Това имахъ само да кажа по адресъ на г. Янулова, който нѣколко пѣти скача на крака и се хвърля върху мене, безъ даже да казва, че се обръща къмъ министъра; а къмъ мене лично. Правя Ви и за това бѣлѣжка, защото и азъ мога да седя тамъ.

И. Януловъ: Като къмъ министъръ се обръщаме да искаме да накажете виновнитѣ, задѣто не утвърждаватъ изборитѣ. Или има автономия на общинитѣ или нѣма?

Прѣдседателътъ: Моля, г. Януловъ.

К. Бозвелиевъ: Г. министърътъ се обръща къмъ насъ и ни пита.

Прѣдседателътъ: Г. Василъ Коларовъ има думата.

К. Бозвелиевъ: (Възразява)

Министъръ Ж. Бакаловъ: Нѣмате думата. Сега защо нарушавате правилника?

К. Бозвелиевъ: Ние какво искаме отъ васъ, г. министре? Искане само да отговорите, . . .

Отъ дѣсницата: За Васъ правилникътъ нѣма ли?

К. Бозвелиевъ: . . . възможно ли е въ едно управление да се търпи таква аномалия: министърътъ да иска свѣдѣния, и да не му се даватъ. Това не може да се търпи.

Прѣдседателътъ: Защо нарушавате реда, г. Бозвелиевъ?

Има думата г. Василъ Коларовъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Мосто питане се отнася до г. министра на вътрѣшнитѣ работи. То има слѣдното съдържание: (Чете)

„Вчера, 18 априлий, работническитѣ организации, както всѣка година, празнуваха международния празникъ на труда чрѣзъ майски манифестации по улицитѣ и публични събрания. Правото на българскитѣ граждани да манифестиратъ исканията си е осветено отъ основния законъ — конституцията. Въ прѣлки това, русенскитѣ градоначалникъ Софрониевъ, начело на многобройна конна и пѣша полиция, се е опиталъ съ насилие да ограничи правото на русенскитѣ работници да манифестиратъ мирно изъ русенскитѣ улици. Станало е стѣлкновение между полицията и манифестантитѣ. Въ продължение на половинъ часъ полицията, ръководена отъ градоначалника, е тласкала и била работниците. Позволила си е даже да малтретира плѣвненския народенъ прѣдставителъ Кабакчиевъ, като съ това потѣпвала

осветената отъ конституцията неприкосновеностъ на народнитѣ избраници. Полицията е прѣдизвикала стѣлкновение съ манифестантитѣ сѣщо и въ Габрово. А пъкъ въ Горна-Джумая 30 празнуващи работници, минавайки тихо прѣзъ чаршията, сѣ били арестувани.

„На основание чл. 60 отъ правилника за вътрѣшния редъ, моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да ми отговори:

„1. Извѣстни ли му сѣ горнитѣ насилнически и противозаконни дѣйствия на подчиненитѣ му полицейски органи?

„2. Какво мисли да направи за издирването и на казанieto на виновнитѣ полицаи? и

„3. Какви мѣрки тѣкми да вземе, за да се гарантиратъ законнитѣ права и свободи на българскитѣ граждани отъ полицейскитѣ произволи и насилия?“

Г. г. народни прѣдставители! Прѣдполагамъ, че по тия инциденти г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи е ималъ достатъчно врѣме да събере необходимитѣ свѣдѣния и той ще бѣде тѣй добъръ да отговори. Азъ си позволявамъ да ви припомня, че на 18 априлий работниците не само въ Русе, но тѣй сѣщо въ София манифестираха спокойно, манифестираха и прѣдъ Народното събрание и въ това врѣме Народното събрание, безъ да бѣде смутено отъ тая мирна манифестация, спокойно продължаваше своето засѣдание. Манифестацията имаше най-тихъ характеръ, както обикновено всички работнически манифестации. Нейната задача е била и е на този день, който е единъ международенъ празникъ на труда, да манифестира исканията на работническата класа спрямо съвършенната държава, да се изтъкне необходимостта отъ работническо законодателство и да се протестира противъ оная политика, която води къмъ война, противъ войниствената политика на всички правителства въ свѣта. Е добръ, сѣщиятъ день, по сѣщия начинъ русенскитѣ работници манифестираха. На първо врѣме, тогава, когато сѣ обикаляли крайнитѣ улици, тѣ сѣ били оставени свободни да манифестиратъ, но щомъ като русенскитѣ работници, които най-малко плащатъ толкозъ пѣтна повинностъ, колкото и обитателитѣ на централния кварталъ, които най-малко толкозъ право иматъ да ходятъ и манифестиратъ изъ главнитѣ улици, колкото останалитѣ манифестирующии групи по разни случаи, когато, казвамъ, русенската мирна работническа манифестация е дебуширала въ ул. „Николаевска“ въ продължение на ул. „Александровска“ — централната улица на града — тя се е натъкнала на единъ кордонъ отъ стражари, пѣши и конни, начело не съ градоначалника, както по погрѣшката, поради неплѣни тогава свѣдѣния, бѣ писано въ мосто питане, а начело съ старшия стражаръ Петъръ Сърбаковъ, и този послѣдниятъ заявява на манифестантитѣ, че по никой начинъ нѣма да ги допусне да минатъ прѣзъ главната улица, прѣзъ булеварда. Когато манифестантитѣ заявили, че тѣ сѣ свободни граждани и иматъ право да манифестиратъ изъ главнитѣ улици на града, тогава полицията се опитва насила да имъ прѣпятствува. Обаче манифестантитѣ продължаватъ да върватъ на прѣдъ; полицията докарва още подкрѣпления, нови свои полицейски органи и на едно ново мѣсто образува ново прѣпятствие отъ коне и отъ хора, и по никакъвъ начинъ не ги е допуснала да минатъ. Тогава начело на манифестацията застава народниятъ прѣдставителъ Христо Кабакчиевъ. Въ прѣлки неговата неприкосновеностъ, при упражнението и защитата на едно право, осветено отъ конституцията, полицията си е позволила да го смуща, да не му позволи да върви.

К. Досевъ: Защото той е насилвалъ полицията.

В. Коларовъ: Азъ искамъ да отговори г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, да-ли българскитѣ

граждани, когато манифестират мирно изъ улицитѣ, насилватъ полицията, или това е полицията, която, като се опитва да спре тѣхната манифестация, насилва българскитѣ граждани.

Г. г. народни прѣдставители! Русе е мѣстото, където — вчера за това се говори — при единъ подобенъ случай се показва, какво върши полицията, какво върши властта, тогава, когато се опитва чрезъ сила да възпрѣпятствува на единъ народъ, който мирно и тихо, безъ да върши каквото да бѣде прѣстѣпление, върши своята работа. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, въ Русе по тоя случай, изключително по вината на полицията, работата е могла да дойде до единъ новъ 28 февруарий 1910 г., защото работницитѣ манифестанти, силни съ своето право, увѣрени, че иматъ право да манифестиратъ и никой не може да имъ отнеме това право, силни съ това, че тѣ запазватъ мира и реда; че не допускатъ никакви нарушения, никакви изстѣпления, сж били въ правото си да вървятъ напредъ и тогава, когато полицията се опитва насилва да ги възспре. Не могатъ българскитѣ граждани да оставятъ тѣхнитѣ конституционни права да бѣдатъ потѣпкани отъ нѣкакви полицаи. И ако въ подобни случаи ставатъ нежелателни инциденти, не сж гражданитѣ, които упражняватъ своето право, отговорни за тѣзи нежелателни инциденти; това е полицията, която прѣвзема своитѣ права, произволни и потѣпква основнитѣ права на гражданитѣ. Е добръ, уважаемо Собрание, това бѣха русенскитѣ граждани, които въ този моментъ сж се застъпили за правото на работницитѣ. Тѣ заедно съ тѣхъ сж дошли тамъ, събрали се огромна тѣла и казали на полицията: „Нѣмате право да прѣчитѣ; хората мирно и тихо вървятъ; отстъпете“. Полицията не отстъпва, обаче въ края на крайщата, манифестацията продължава да върви напредъ; конетѣ, вслѣдствие на този потокъ отъ хора, отстъпватъ настрана, манифестацията продължава и гражданитѣ продължаватъ да се разправятъ съ полицията и да ѝ напомнятъ за нейнитѣ грѣхове презъ 1910 г.

К. Досевъ: Значи, свършихте си работата?

Г. Кирковъ: Искатъ да се изколятъ ли?

К. Досевъ: Смѣшно.

В. Коларовъ: Да, свърши се работата; безспорно, правото на гражданитѣ побѣди, но не е смѣшно, уважаеми прѣдставителю отъ Шуменската колегия, защото подобни работи, които вамъ причиняватъ смѣхъ, често пѣти причиняватъ сълзи на стотини и хиляди хора, които жени и дѣца могатъ да бѣдатъ жертва на подобни полицейски изстѣпления и беззакония. Не е смѣшно това.

К. Досевъ: Защото ги насърчавате отъ тукъ, защото ставатъ тия нещастия.

Прѣдседателъ: Моля, тишина.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Интересно е тъй сѣщо отъ туй гледище и отъ гледището на това, какъ полицейскитѣ органи се отнасятъ къмъ основнитѣ права на българскитѣ граждани тогава, когато тѣзи български граждани сж отъ работническата класа, защото ние знаемъ, ние сме свидѣтели, какъ полицейскитѣ органи по-друго-яче се отнасятъ къмъ манифестанти отъ по-друго естество, къмъ манифестанти, които посѣгатъ върху частната собственост, които тропатъ зданията на частни лица, които заграбватъ тѣхнитѣ магазини.

Г. Занковъ: Тѣ се водѣха отъ социалисти.

В. Коларовъ: Интересна е отъ туй гледище психологията на нашата полиция.

Г. Занковъ: Онази вечеръ единъ широкъ социалистъ държеше рѣчъ на ул. „Пиротска“.

Я. Санжзовъ: Това, което говорите, е лъжа. Питайте баща си, той ще Ви каже.

Г. Занковъ: Азъ искахъ да възспра това насилие, а тѣ се опитаха да ме биятъ.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Я. Санжзовъ: Вие, които искате да стоварите вината на други, лъжете. Млади човѣче! Срамота е да лъжете. Питайте Вашия старъ баща, той ще Ви каже истината.

Г. Занковъ: Какво искате да кажете?

Отъ крайната лѣвица: Че лъжете.

Г. Занковъ: Не е вѣрно. Елате и провѣрете тази работа.

А. Коновъ: Попитайте баща си.

Г. Занковъ: Нѣма защо да го питамъ, защото той не бѣше, а азъ бѣхъ тамъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Горна-Джумая е вече български градъ, подчиненъ на българскитѣ закони и на българската конституция, обаче полицията въ Горна-Джумая си въобразява, че Горна-Джумая е още подъ режима на султанъ Хамид. Е добръ, когато на 1 май работницитѣ за прѣвъ пѣтъ въ този освободенъ отъ турското владичество градъ сж си позволили да турятъ червени ленти на своитѣ гърди, и да излѣзатъ около 20—30 души да минатъ презъ чаршията, тихо и мирно, просто да минатъ презъ улицата, тогава цѣлата полиция скача на кракъ, счита, че тукъ се върши нѣкакъвъ атентатъ противъ държавната безопасност, и веднага се нахвърля на тѣхъ, арестува ги и ги откарва въ участъка. На какво основание? Ако тукъ, въ нашата срѣда, правителството допусна прѣдставителитѣ на новитѣ земи, като счете, че тази страна има всички условия да се ползува отъ всички права на българскитѣ граждани, че тамъ българската конституция безопасно може да бѣде прилагана, питамъ азъ, това нѣщо не се ли отнася до българскитѣ работници въ Горна-Джумая; тѣ нѣматъ ли право да упражнятъ своето право, не да манифестиратъ, а просто да покажатъ, че този денъ за тѣхъ е единъ голѣмъ празникъ, на който даватъ голѣмо значение, и да излѣзатъ да се покажатъ прѣдъ хората, като хора, които празнуватъ?

Г. Кирковъ: И да изплашатъ полицията.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Като прѣдставители на работническата класа, ние дължимъ да изтъкнемъ, че особено въ тѣзи моменти на нея прави впечатление, какво у насъ съществува полиция. О, какъ не, съществува полиция съ права, които надминаватъ рамкитѣ, въ които я е поставилъ да дѣйствува нашиятъ основенъ законъ и другитѣ наши закони, но тя съществува тогава, когато се касае до работническата класа; обаче тогава, когато се касае до други класи, до други срѣди, когато се касае до манифестации, които иматъ друго естество, тѣ нареченитѣ национални манифестации, съ па-

триотически цѣли, съ цѣли, които водятъ къмъ изтрѣбление на народитѣ единъ другъ на тази нещастна балканска земя, тогава полиция не съществува. Това прави ли впечатление, моля ви се?

Б. Каракашевъ: Обяснете, какво разбирате подъ думитѣ национални манифестации, за да бъдете по-ясенъ.

Прѣдседателъ: Моля, не прѣсичайте.

В. Коларовъ: Моля Ви се, г. Каракашевъ! Всичко това, което става, е обвито съ булото на нѣкакъвъ високъ националенъ идеалъ. Въ името на България, въ името на сѣкштитѣ интереси на българщината, сега тукъ посѣгатъ на имотитѣ на инороднитѣ елементи, за да дадатъ възможностъ на грѣцкото правителство, на сръбското правителство, на ромѣнското правителство да отговорятъ по сѣция начинъ на цѣлъ милионъ българи, които сѣ подъ Гърция, Сърбия и Ромѣния.

Прѣдседателъ: Врѣмето мина, г. Коларовъ. Свършвате ли? Много се проточи Вашето питане.

В. Коларовъ: Азъ свършвамъ, като моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да отговори на въпроситѣ, които въ началото прочетохъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Само че послѣднитѣ въпроси ставатъ много сложни.

Г. Кирковъ: Защото прѣсичатъ, г. министре.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Касае се работата до манифестации за единъ празникъ чуждъ — 1 май н. ст.

Г. Кирковъ: Какъ така чуждъ?

К. Пастуховъ: Нашъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не се касае за права, които сѣ прѣдвидени въ българската конституция, а за манифестации, които попадатъ подъ знаменателя на стария законъ, защото събранията сѣ свободни, но манифестациитѣ, така както ги правятъ, попадатъ подъ контрола на полицията. Това е изрично казано въ законитѣ за полициитѣ и тамъ, отъ дѣто сте взели празника 1 май.

Но азъ крайно съжалявамъ, че българскитѣ работници сѣ отишли подъ знамето на социалитѣ. Защото работницитѣ не сѣ социалисти, а граждани отъ всички други политически партии, но никога изключително привърженици на социализма.

Г. Кирковъ: Както виждате, сѣ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: По заблуда. Ако даваме вѣра на туй що се казва: че манифестациитѣ се правятъ мирно и тихо, че манифестантитѣ се разхождатъ като мухи, да не го вѣрвате. Ако е така, кой ще ги закача?

Г. Кирковъ: Полицията.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Но азъ сега ще кажа тѣй ли е работата. Не е работата тѣй, както казватъ отъ тамъ (Сочи крайната лѣвица) — манифестации съ зурли, съ тѣпани, съ

побои на стражари. О-о-о! И само ще чувате, че полиция съществувала само за работницитѣ и социалитѣ. Полицията ще съществува, г-да, докогато трѣбва да има редъ, порядъкъ въ България и защита на имота и живота на българскитѣ граждани. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Ако ние вдигнемъ полицията, прѣсенъ примѣръ имате отъ снощи, какво ще стане безъ нея.

А. Димитровъ: Полицията е за безредия.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Полицията лази живота и имота на българскитѣ граждани, безъ разлика на вѣра и народностъ. Но викатъ противъ нея затуй, защото е българска полиция. Викатъ социалитѣ, защото тѣ не искатъ никакъвъ порядъкъ въ една правова държава; тѣ сѣ противъ всѣки единъ порядъкъ. Тѣ иматъ право да викатъ противъ полицията. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Г. Кирковъ: Това ли бѣше порядъкъ — снощи!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ прѣдложилъ да стане една анкета, за да видите, колко невинни стражари сѣ станали снощи жертва на ударитѣ на такива безразсѣдни, които мислятъ, че упражняватъ конституционни права, когато отиватъ да грабятъ имоти и да правятъ насилия въ столицата на България. (Възражение отъ крайната лѣвица)

Прѣдседателъ: Моля, оставете да ви отговори г. министъръ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Чете) „Русенскитѣ градски началникъ на 17 априлий т. г., по заповѣдъ на окръжния управителъ, съобщилъ писмено на прѣдседателя на социалъ-демократическата организация да не минаватъ манифестантитѣ на 18 априлий прѣзъ улицитѣ „Княженска“, „Александровска“ и „Николаевска“, защото прѣзъ тѣзи улици движението е извънредно голѣмо“, та да не станатъ нѣкои нещастни случаи. (Смѣхъ въ крайната лѣвица) Това сѣ едни прѣдварителни мѣрки, колкото невинни, толкова и законни. Съ тѣзи мѣрки, вѣрвамъ, не се нарушаватъ нито науката на социализма, нито принципитѣ на социалъ-демократическата партия въ България. (Смѣхъ въ дѣсницата и дѣсния центъръ) — „На 18 сѣщи, въ 5½ ч. слѣдъ обѣдъ, манифестантитѣ, начело съ музика и съ голѣми викове, трѣгнаха по ул. „Николаевска“. — Ето ги какъ невинно и тихо като мухи си минаватъ хората! — „Отъ виковетѣ на манифестантитѣ, конетѣ на единъ файтонджия се подплашили и стазили 10-годишното дѣте на русенския гражданинъ Маринъ Христовъ“.

Г. Кирковъ: И Вие вѣрвате!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ говоря съ факти и имена. — (Чете) „Старшиятъ стражаръ Сърбаковъ, заедно съ двама стражари, се затекълъ да спаси момчето, което било подъ краката на подплашенитѣ коне. Манифестантитѣ, вмѣсто да помогнатъ за спасяване живота на нещастното дѣте, начело съ Токушевъ, се нахвърляли на стражаритѣ съ разни неприлични думи и почнали да ги блѣскаатъ, а Токушевъ посегналъ да улови брадата на старшиятъ стражаръ“. (Смѣхъ въ крайната лѣвица) — Това е, както виждате, строго конституционно! — „Водителитѣ на тѣпната заповѣдали да бие тѣпанитѣ, а тѣпната да вика колкото може „ура! и какво не още“.

Г. Кирковъ: Лошъ писателъ!

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Полицията толкова знае да пише, но фактите сж много красноръчиви...

Г. Кирковъ: Лъже.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ:... и ви изобличаватъ въ лъжа. — „Това било доложено на градския началникъ, който далъ нареждане да се съставятъ актове и стражаритъ да не се разпратятъ съ никого. Началникътъ ни най-малко не се е намѣсвалъ въ работата на тълпата“ — защото той аслъ и не е билъ тамъ, както казва и г. Коларовъ. — „Тълпата се е състояла повече отъ арменци, турци, евреи и гърци, и ти и другъ пъкъ е незначителна законнитъ разпореждания на властта, та затова е избѣгвала да се намѣси“.

Г. Кирковъ: Г. министре! Вие трѣбва да искате по-големо уважение къмъ Васъ отъ Вашитъ чиновници.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Имайте търпѣние. — „Полицията се е задоволила само да състави актове и тѣзи актове да ги изпрати по принадлежност“.

Ето какъвъ билъ грѣхътъ на полицията въ Русе! Сега, за Габрово. Тамъ е малко по-друго. (Чете) „На 18 априлий въ Габрово полицията не е прѣдизвиквала стълкновение съ манифестантитъ социалисти, а напротивъ, самитъ тѣ — тѣснитъ социалисти — сж я провокирвали, безъ никакъвъ поводъ отъ нея, по заповѣдъ на водителя ѝ Юрданъ Юрдановъ, народенъ прѣдставителъ“. — Виждате, сѣ сж факти си служба.

Ю. Юрдановъ: Искате ли анкета?

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Искамъ.

Ю. Юрдановъ: Съгласни ли сте да се направи анкета, за да видите, че Вашитъ полицаи лъжатъ и че сж вагабонти.

Прѣдседателъ: Моля Ви се. Изслушайте г. министра.

И. Г. Поповъ: Такива изражения сж недостойни за единъ народенъ прѣдставителъ!

Министър Х. Поповъ: Това не е крѣпча. Трѣбва да се изслуша министърътъ, когато говори.

Министър П. Пешевъ: Г. Юрдановъ си каза името, за да го знаемъ, ако не го знаемъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „Ето въ какво се състои работата. На 17 априлий т. г. подали на околийския началникъ писмени заявления, поотдѣлно“ — защото тѣ сж чифте партии въ Габрово, 2—3, ако се не лъжа — „тѣснитъ и широкитъ социалисти, и нѣкой си Ганчо Господиновъ“ — новъ спасителъ на България — „дошълъ отъ Добричъ, като водителъ на „чисто работническа самосиндикална група „Работническа мисълъ, ...“

Ю. Юрдановъ: Оржиде на Вашата полиция.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „... съ които заявяватъ, че ще направятъ манифестация изъ града, поради интернационалния имъ празникъ 1 май. Тѣснитъ и широкитъ социалисти пожелали да направятъ събрание-митингъ на пазарния площадъ въ 7 ч. вечеръта, а Ганчо Господиновъ искалъ

да направи митингъ на сжщия площадъ, само че въ 6 ч. вечеръта, на 17 априлий. Началникътъ разрѣшилъ на тѣснитъ социалисти да направятъ манифестациитъ си изъ града на 18 априлий и да направятъ митингъ на пазарния площадъ въ Габрово, но при строго спазване реда и тишината, понеже тѣ първи подали заявление“; — иматъ прѣимущество като по-напрѣдъ подавши и заявлението — „на широкитъ е съобщилъ, че могатъ да направятъ манифестациитъ си, но митингътъ да се състои на площадъ „Червенаковъ“, мѣсто, опрѣдѣлено за подобни цѣли отъ градската община, а на Господинова не е разрѣшилъ да направи митингъ, по неспазване срока отъ 24 часа, а по отношение манифестацията, ако групировката, която той прѣдставява, е призната по законенъ редъ, му е разрѣшилъ да стане манифестацията, но подъ сжщитъ условия“ — подъ които е разрѣшилъ и на тѣснитъ социалисти. — „На 18 априлий, 2 ч. слѣдъ обѣдъ, широкитъ и тѣснитъ социалисти почнали манифестациитъ си. Широкитъ, въпрѣки прѣдупрѣждението на началника, частъ къмъ 3, устройватъ митингъ на пазарния площадъ, и когато тѣ свършили и си заминали, на една маса се качилъ да говори Господиновъ, който още не билъ свършилъ рѣчъта си, ето ти, че тѣснитъ социалисти пристигатъ, нахвърлятъ се върху него и почнали да го малтретиратъ. Старшиятъ нѣпи стражаръ узнава за това и отива на мѣстото да въдвори тишината, обаче водителътъ имъ Юрдановъ се нахвърлилъ върху него съ думитъ: „Каква вагабонтска и разбойническа полиция; началникътъ е вагабонтинъ и серсеминъ“ — думи, както виждате, които достатъчно говорятъ за авторитъ си.

Нѣкой отъ дѣсницата: Той и тукъ обича тѣй да говори.

Ю. Юрдановъ: Той е провокаторътъ на полицията и говорѣше подъ нейна закрила. Азъ искамъ анкета, да се провери това.

Министър Х. Поповъ: Каква анкета, когато Вие тероризирате тукъ министра и не му давате да говори?

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „... слѣдъ което далъ заповѣдъ да биятъ и арестуватъ полицията“ — тази „серсемска и вагабонтска полиция въ България“. — „Върху полицията се спускатъ и почнали да душатъ трима стражари, дошли за въдворение тишината, и посегнали да имъ взематъ шапките“. — Чудна полиция! — „Съ голѣми усилия спасили Господинова отъ тълпата и го отвели въ близкия дюкянъ. Въ това врѣме пристигналъ околийскиятъ началникъ и по единъ легаленъ начинъ усмирилъ всички. Юрдановъ се приближилъ до началника и съ силно разярѣнъ гласъ и заканителенъ тонъ, който не му е присѣщъ, казалъ: „че на-ли на тѣхъ е разрѣшено да говорятъ и защо е оставилъ други да говорятъ“. Азъ, казалъ, въ камарата запитване ще направя“. Виждате, че го е направилъ.

Г. Кирковъ: Да, ще направимъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „Началникътъ му казалъ да бѣде по-спокоенъ и да не бърза толкова, а да мисли какво говори. Той заедно съ тълпата се отправилъ къмъ работническия клубъ. Гражданитъ сж възмутени отъ дѣйствиата на Юрданова. За станалото е съставенъ актъ, и всички книжа сж пратени на г. прокурора при Севлиеския окръженъ сѣдъ, съ който ще се разправя казаниятъ Юрдановъ“, а не съ анкета, както иска тукъ въ Народното събрание.

Ю. Юрдановъ: Не ни е страхъ отъ прокурора, г. министре! Не е позволено на полицията да си играе и да провокира. (Възражение отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ Горна-Джумая сж били заведени въ околийското управление 11 души работници, . . .

Ю. Юрдановъ: Може и 111 да бждатъ заведени. Тюрмитъ аслж сж само за насть.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: . . . а не 30 души, както се казва въ питането, и то повечето служащи отъ разни учрѣждения, младежи, за да имъ се съставятъ актове, задѣто сж нарушили нощната тишина, чрѣзъ манифестацията изъ улицитѣ, безъ разрѣшение и знанието на властѣта. Слѣдъ съставяне актоветѣ веднага казанитѣ лица сж били освободени“.

Това сж отговоритѣ, които имамъ честъ да дамъ на Народното събрание по питането на г. Коларова. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: Имате думата, г. Коларовъ, да кажете доволни ли сте отъ отговора на г. министра.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣма никакво съмнѣние, споредъ вастъ, полицията винаги е права. И полицията е права, и войската е права и за онѣзи жертви, които паднаха въ Русе. Вие чухте вчера какво ви каза г. министърътъ на правосъдието: окръжниятъ сждъ намира, че военнитѣ сж криви, военниятъ сждъ намира, че гражданскитѣ власти сж криви. Излиза, че никой не е кривъ. А полицията, безъ съмнѣние, винаги е права. Нѣма за никого съмнѣние, че за всѣки единъ инцидентъ, който стане между полицията и гражданитѣ, инцидентъ, който улича извънредно много полицията, което е едно обикновено явление при напѣтѣ прави — това да каже г. министърътъ на вжтрѣшнитѣ работи, разбирамъ, а не да изкарва полицейскитѣ за светки — полицията винаги като съставя цѣлѣ редъ актове, намира, единъ купъ виновни между жертвитѣ и разбира се, всички тѣзи актове оставатъ миндертъ-алтънда — въ края на крайщата нищо не излиза. Ние познаваме тѣзи прийоми на полицията; обикновено нѣщо е, като разтуря единъ митингъ, да каже: „Псуватъ царя“. Има съставени маса актове и отъ миналитѣ избори въ Плѣвентъ и Плѣвенско се за обиди на царя. Разбира се, всичко това е блѣфъ и се свършва съ нѣщо, което не е станало.

Но, г. г. народни прѣдставители, позволете ми само двѣ думи. Посочва се на едно нещастие, което било станало, вслѣдствие на манифестацията. Протестирамъ противъ това, и заявявамъ, че въ дадения случай полицията лжжливо освѣдомява своя шефъ.

Н. Бракаловъ: А вие казвате истината!

В. Коларовъ: Моля Ви се, чакайте малко. — Една анкета ще установи слѣдното нѣщо: че най-малко половинъ часъ прѣди да дойде манифестацията на това мѣсто, единъ пиянъ файтонджия, карайки файтона си по една улица, . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И той е работникъ.

В. Коларовъ: . . . по единъ площадъ, кждѣто нѣма публика, отива върху едно дѣте, безъ да му причини каквото и да било нещастие. Това, казвамъ, е станало половинъ часъ прѣди да дойде манифестацията. Когато манифестацията дошла, вслѣдствие на ней никждѣ абсолютно никакъв инцидентъ не е

станалъ; никой не е въ състояние да каже, че манифестацията е произвела скандали, че тя е причина, за да стане каквото и да било прѣстѣпление или нещастие съ които и да било граждани. Това е чисто и просто — и г. министъръ-прѣдседателътъ го оправдава — волята на градоначалника. Защо е градоначалникъ — нѣма да позволи да минатъ по главната улица. Г. министре! Защо полицията да не позволи на една мирна работническа манифестация да мине по главната улица?

Б. Каракашевъ: Улицитѣ иматъ друго назначение, а не за манифестации.

В. Коларовъ: Вие позволихте и не можехте да не позволите на софийската манифестация да мине покрай Народното събрание. Вие сами имате случай да се убѣдите, като приехте прѣдставителитѣ на тѣзи манифестанти, че това сж български граждани, работници, които се обръщатъ по единъ легаленъ пътъ къмъ прѣдставителитѣ на българската държава.

Г. Кирковъ: Вие ги приемате, а Вашиятъ градоначалникъ не ги приема!

В. Коларовъ: Тѣ Ви вржчиха исканията си, които сж искания на български граждани. Вие можете да не ги удовлетворите, можете да ги намѣрите прѣувеличени, неизпълними, но, на всѣки случай, всички български граждани иматъ право да се обрънатъ къмъ властѣта и да прѣдвяятъ искания.

Г. г. народни прѣдставители! Въ Габрово, каза се, трѣбваше да се оправдае скандалътъ, да се изкове една трета манифестация. Не е вѣрно, никаква трета манифестация въ Габрово не е имало, никаква трета група тамъ не е съществувала, никакво стълкновение между тѣсни и широки не е станало. Азъ сега ще ви кажа, че тамъ е имало трети митингъ — то е вѣрно — но митингъ на полицията, ораторъ на който е билъ единъ лудъ човѣкъ. Този господинъ, за който се говори, е единъ лудъ, невмѣняемъ човѣкъ (Възражение отъ дѣсния центъръ), него полицията е поставила да говори тамъ подъ нейна закрила, тогава, когато пристига нашата манифестация, която вече била получила разрѣшение отъ околийския началникъ, въ този именно часъ да държи своето събрание на това мѣсто. Полицията докажда въ защита на този лудъ човѣкъ, когото съ удовольствие слуша, не иска да си разваля това удоволствие да се смѣе на неговитѣ глупости, и прѣпъствува на нашата манифестация да държи своето събрание.

Д. Кьорчевъ: Лудиятъ нѣма ли конституционни права?

В. Коларовъ: Сега вече има трета манифестация и стълкновение, а полицията се явява като ангелъ хранителъ, околийскиятъ началникъ туря миръ и редъ въ своето малко околийско царство.

Г. г. народни прѣдставители! Колкото се касае до Горна-Джумал, въ какво се състои нарушението на обществения редъ, бе джанъмъ? Ами че 11 души граждани — каза се — вървятъ по улицитѣ; тѣ не манифестиратъ, тѣ не сж и наредени, нѣматъ музика, нѣматъ нищо. Въ 6 ч. вечерътъ, денемъ още, нарушавали тѣ обществената тишина, и трѣбвало обязательно да бждатъ поканени въ полицейския участъкъ. Г. министре! Дали Вашата полиция кара да посѣщаватъ врѣменно полицейскитѣ участъци други хора, които по такъвъ начинъ нарушаватъ обществения редъ? Азъ не се съмнѣвамъ, че г. полицейскиятъ приставъ и тамъ е съставилъ актове на нѣкои лица. О, това е въ реда на цѣпката, защото

работата може да дойде и до г. министра, и той трябва да оправдае това беззаконие съ единъ или съ няколко акта. Но, г. министре, азъ апелирамъ къмъ Васъ, заинтересувайте се отъ съдбата на тѣзи актове, които е съставила Вашата полиция, макаръ че има единъ мѣсецъ и половина оттогава. Тѣзи актове да излѣзатъ прѣдъ мировия съдия. И азъ Ви моля да се обърнете къмъ мировия съдия, да искате резултата отъ тѣзи актове и вие ще видите, че никакво нарушение на обществения редъ не е имало, а просто празнуване на нѣколко души работници.

Свършвамъ. Ако съмъ недоволенъ отъ обясненията на г. министра, то е, между другото, още и най-много затова, защото чрѣзъ това оправдание, и опрощение, което дава на своитѣ органи, тогава когато тѣ тѣй флагрантно потъпкватъ най-основнитѣ, най-сжщественитѣ права на българскитѣ граждани, той чисто и просто ги окуражава и въ бждще да вървятъ по сжщия пътъ. Тѣ ще бждатъ убѣдени, че когато, вслѣдствие на едно залитване на единъ народенъ прѣдставителъ, или по какъвто и да е случай, правятъ на министра едно съчинение, въ което винаги изкарватъ виновни граждани, и му съобщятъ за надлежно съставенитѣ актове, ще иматъ индулгенцията на министра.

Прѣдседателъ: Слѣдва питането къмъ г. министра на вжтрѣшнитѣ работи отъ народния прѣдставителъ г. Недѣлчо Георгиевъ.

Г. Недѣлчо Георгиевъ! Искате ли да развиете питането си?

Н. Георгиевъ: Ще го развия.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Н. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Знаете, че у насъ има законъ за кринината и кантаринината, има и правилникъ за прилагането на този законъ. Както въ този законъ, тѣй и въ правилника се прави разлика между градскитѣ и селскитѣ общини. Но по този въпросъ нѣма да приказвамъ, защото то е въпросъ за измѣнене на самия законъ. Въ чл. 13 отъ този законъ за кринината и кантаринината се казва, че въ селскитѣ общини, кждѣто има гара или скели, събирането на кантаринината и кринината се отдава всѣка година на прѣдприемачъ, и ако въ тоя търгъ сумата достигне до хиляда лева, цѣлата сума се дава за въ полза на общинския бюджетъ, безъ да се ползува нѣкой другъ; ако ли нѣкъ сумата надмине хиляда лева, горницата отъ хилядата лева, колкото е, $\frac{1}{4}$ се дава на общината, а $\frac{3}{4}$ се внасятъ въ извѣстния фондъ въ Земледѣлската банка за поправка на улицитѣ, на шосетата, на площадитѣ до скелето, или до гарата. Азъ виждамъ, че има нѣколко села, прѣзъ които постоянно минавамъ, кждѣто има гари и скели, и макаръ че този законъ и правилникътъ се прилагатъ отъ 1904 г., но отъ тия суми не е изразходвана стотинка нито за пжтица, нито за площади, нито за нищо.

Питамъ г. министра: тия суми изразходвани ли сж нѣкждѣ, защото споредъ самия правилникъ — чл. чл. 13 и 14 — тѣ не могатъ да се изразходватъ за друго, освѣнъ за направа на пжтица и улици въ самитѣ общини. Ако не сж изразходвани, не мисли ли г. министърътъ тия суми веднага да се употребятъ за направа на пжтица и улици въ сжщитѣ общини? Събиратъ суми отъ производителитѣ на храни, а тия послѣднитѣ сж принудени да газятъ калъ до колѣнитѣ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министър-прѣдседателъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Тази работа е чисто

административна, по която питане нѣмаше нужда да става. Г. залитвачътъ можеше да отиде въ министерството и да види какъ стои работата. Тя е много проста.

Н. Георгиевъ: Не е проста работа, г. министре, тя е работа съ пари.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Фондътъ за кринината и кантаринината сжществува, както знаете, по силата на специаленъ правилникъ отъ мартъ 1904 г., а отъ 1905 г. насамъ по силата на единъ другъ правилникъ за прилагането на закона за селскитѣ общини, утвърденъ съ указъ № 165 отъ 1 юний 1905 г. — отбѣлжете си туй, то е точно по закона и правилника. Въ специална таблица сж посочени общинитѣ, които участвуватъ въ фонда съ обозначение на сумитѣ, съ които разполагатъ. Споредъ тази таблица, пари има дадени: (Чете) „Съ окръжно прѣдписане до окръжнитѣ управители № № 4.990—5.001 отъ 30 априлий т. г. е разпоредено да се поканятъ общинитѣ да изпълнятъ формалноститѣ по чл. чл. 319 и 320 отъ правилника за прилагане закона за селскитѣ общини, за да могатъ да бждатъ ангажирани прѣзъ т. г. фондоветѣ на тѣзи общини, които засега разполагатъ съ 10 хиляди лева и нагорѣ — прилага се прѣписъ отъ окръжното.

„Досега има прѣдставени рѣшения отъ слѣднитѣ общини: първо, Рѣкадевенската община, Варненско, направа на шосето Ясж-тече — р. Девне; второ, Новоградската община, Свищовско, направа шосето Свищовъ—Варди—Новградъ; трето, Павликенската община, направа на шосето Павликени—гарата и площада при гарата; четвърто, Демирджилерската община, Русенско, направа на шосето станция Ишикаръ — с. Демирджилеръ—държавното шосе Разградъ—Шуменъ — километръ 3.713 до 9.719“. Отъ таблицата се вижда какъ е разпрѣдѣлено: „Въ Варненски окръгъ: Рѣкадевенската селска община, направа каменната настилка и изкуственитѣ съоръжения на шосето Рѣкадевне отъ тържището до текстилната фабрика „Кирилъ“. Цѣлата ангажирана сума е 1.780 л., изплатени 5.827 л., оставатъ да се плащатъ 4.953 л. Въ Плевенски окръгъ: Телишката община, направа мостъ въ с. Телишъ и шосето отъ гара Телишъ прѣзъ селото до моста, цѣлата ангажирана сума 11.830 л., не е платено нищо, остава да се плаща още 11.830 л. Въ Русенски окръгъ: Рѣховската селска община, направа шосето Сливово—Орѣхово километра 5 и 6. Ангажирани суми 12.792 л., изплатено 5.591 л., остава да се плаща 4.291 л. Тѣй щото ангажирани суми има за 35.402 л. Оставатъ още 24.024 л.“ Тѣй щото, тази работа по закона и по правилникитѣ е така. Както казахъ и по-напрѣдъ, нѣмаше нужда отъ питане, защото работата е много ясна. Можеше да се направи една справка въ министерството.

Н. Георгиевъ: Фондътъ за всѣко село фигурира ли отдѣлно?

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ министерството има за всѣко село отдѣлно, тѣй щото тамъ може да се справите по това.

Прѣдседателъ: Питането е отправено и къмъ г. министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството.

Министъръ Д. Петковъ: Ще кажа и азъ нѣколко думи.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Министъръ Д. Петковъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Недѣлчо Георгиевъ е отправилъ сжщото питане и къмъ мене. Къмъ обясненията, които г. ми-

нистъръ-прѣдседателъ даде, азъ имамъ да добавя слѣдующето. Вѣрно е, че на народнитѣ прѣдставители и на Народното събрание е осветено отъ нашата конституция правото да отправятъ питанія и запитвания къмъ министритѣ за тѣхната отговорност. Откакто ми е връченъ прѣписъ отъ това питане, азъ се мъча да разбера, въ какво се състои моята отговорност, за да мога да се оправдая прѣдъ Народното събрание по въпроснитѣ фондове, и не можахъ да намѣря. Да-ли Народното събрание се убѣди отъ обясненията, които народниятъ прѣдставителъ г. Н. Георгиевъ даде, че дѣйствително има нѣкаква отговорност за министритѣ или не по повдигнатитѣ въ питането му въпроси, азъ не знаа, но за себе си отговарямъ, че не мога да намѣря, въ какво се състои моята отговорност, та се отправя това питане къмъ мене.

Фондоветѣ за кринината и кантаринината се управляватъ не въз основа на посоченитѣ отъ г. народния прѣдставителъ закони и правилници. Първоначално, дѣйствително, тѣ сж основани въ 1904 г. съ тѣзи, но прѣвъ 1905 г. тѣ сж отмѣнени съ приетитѣ отъ Народното събрание законъ за градскитѣ общини и законъ за селскитѣ общини. Правилникътъ, въз основа на който се прави питането е сжщо отмѣненъ. И както ви каза г. министъръ-прѣдседателъ, прѣвъ 1905 г. е изработенъ единъ новъ правилникъ за прилагането новия законъ за селскитѣ общини. Види се, г. Недѣлчо Георгиевъ не знае съществуването на този правилникъ, защото ако той го знаеше и ако прочетѣше отъ чл. 302 до чл. 325, щѣше да види кой разпорежда съ тѣзи фондове и какъвъ е редътъ, за да може извѣстна работа да бѣде извършена за смѣтка на тѣзи фондове. Вие тамъ ще видите, че послѣденъ е министърътъ на общественитѣ сгради, който се занимава съ тия фондове. За да може една работа да бѣде извършена, необходимо е общинскиятъ съвѣтъ на извѣстна община да вземе рѣшение за работитѣ, които трѣбва да се извършатъ. Рѣшението на общинския съвѣтъ кметътъ трѣбва да изпрати на надлежната Земледѣлска банка да даде своето мнѣние; тази прѣписка се изпраща на окръжния управителъ; той взема мнѣнието на постоянното присѣствие и прѣдставя книгата на министъра на общественитѣ сгради, който само утвърждава рѣшението, взето отъ общинския съвѣтъ. Слѣдъ туй вече ще се присъжни къмъ извършването на работитѣ, за които е взето рѣшение. Виждате, прочее, че ако би имало смисълъ да се отправя питане по тѣзи фондове, г. Недѣлчо Георгиевъ можеше да го отправи къмъ която ще община, но не и къмъ министъра на общественитѣ сгради, защото виждате, че министърътъ абсолютно нищо не разпорежда съ тия фондове по своя инициатива.

А. Стамболийски: Той може да изисква свѣдѣния.

Министъръ Д. Петковъ: Г. Стамболийски! Ако Вие се интересувате отъ тѣзи фондове, разгърнете който щете бюджетъ и ще намѣрите всички свѣдѣния. Тия фондове се намиратъ подъ контролата на държавата, тѣ се печататъ въ бюджета за фондоветѣ. Питането на каква сума възлизатъ сега тия фондове е равносилно на питане, каква е сумата на държавния бюджетъ за тази година, и азъ да излѣза да занимавамъ Народното събрание съ тоя въпросъ. Разгърнете бюджета, тамъ ще видите тѣзи фондове до какъвъ размѣръ сж достигнали до 1912 г., къмъ края на тази година тѣ ще прѣдставляватъ една обща сума отъ около 1.050.000 л., но, на всѣки случай, съ тия фондове не разполага министерството, а разполагатъ общинитѣ. За какво ще ги харчатъ, това е опрѣдѣлено въ самия правилникъ. Когато азъ се запознахъ съ тѣзи фондове, обърна ми вниманието, че дѣйствително нищо не е правено съ тѣхъ, и азъ,

безъ да бѣда задѣлженъ отъ нѣкакви закони, съ окръжното, което г. министъръ-прѣдседателъ ви го прочете и което е направено отъ мене — искахъ да обърна вниманието на надлежнитѣ общини, че тамъ, където има събрани суми повече отъ 10.000 л., врѣме е да се погрижатъ да извършатъ извѣстни работи, които сж посочени отъ самия правилникъ; но да-ли тѣзи общини ще направятъ нѣщо или не, това е тѣхна работа. Когато тѣзи рѣшения дойдатъ прѣдъ мене, моята работа е да ги утвърдя.

Това е положението на тѣзи фондове и така стои работата съ тѣхъ. Много право г. министъръ-прѣдседателъ забѣлѣза, че ако г. Недѣлчо Георгиевъ би се интересувалъ отъ тая работа, намѣсто да занимава Народното събрание, трѣбваше или да разгърне бюджета, или да проучи какъ стои работата.

Прѣдседателъ: Доволни ли сте отъ отговора на г. министъра, г. Недѣлчо Георгиевъ?

Н. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ отговора на г. министъра на вътрѣшнитѣ работи азъ съмъ доволенъ, но не мога да бѣда доволенъ отъ отговора на единъ министъръ, който иде да признае, че самиятъ той не е разбиралъ законитѣ и правилницитѣ, и благодарение на нашето питане, той ги научи. Г. министърътъ самъ призна, че за да се изразходватъ тѣзи суми, чакатъ неговото одобрение.

Прѣдседателъ: Моля, г. Георгиевъ, да употребяватъ прилични думи при говоренето.

Министъръ Д. Петковъ: Азъ Ви съвѣтвахъ да прочетете правилника и ще видите, че не знаете какъ стои работата.

Н. Георгиевъ: Г. министре! Отъ 1904 г. съществува законъ за кринината и кантаринината.

Министъръ Д. Петковъ: Знаемъ.

Н. Георгиевъ: Къдѣ бѣхте досега, ами отъ 1-й издавате окръжно за тѣзи суми? Туй искамъ да знамъ. Една година вече какъ сте министъръ, и нищо не сте направили досега. Окръжното показва, че нищо не сте направили.

Министъръ Д. Петковъ: То показва, че азъ съмъ направилъ нѣщо, прѣди да се сѣтите Вие.

Н. Георгиевъ: Азъ съжалявамъ, че единъ министъръ не знае тази работа.

Прѣдседателъ: Присѣждаме къмъ питането на г. д-ръ Джидрова до г. министъръ-прѣдседателя и до г. г. министритѣ на земледѣлието и държавнитѣ имоти и на финансѣтѣ.

Г. д-ръ Петъръ Джидровъ има думата.

Д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Вслѣдствие на редъ факти, изтъквани въ нашитѣ вѣстници, па съобщенията и на онова, което азъ съмъ чулъ отъ лица, които идатъ отъ новитѣ земи, въ качеството на народенъ прѣдставителъ се принудихъ да отправя едно питане къмъ г. министъръ-прѣдседателя, заедно до министритѣ на земледѣлието и държавнитѣ имоти и на финансѣтѣ. Работата се касае за слѣдното. Въ новитѣ земи не е установенъ правовъ редъ. Азъ не искамъ да правя политика, кой се покровителствува, кой не се покровителствува, оставямъ настрана тази борба между партиитѣ, оставямъ настрана покровителството на своитѣ — единъ грѣхъ, който има и тамъ, и тукъ, въ стара България; но искамъ да обърна вниманието на почитаемото народно прѣдставителство върху

единъ печаленъ фактъ. Този фактъ е такъв. Всичко ни говори, всичко ни убъждава да повърваме и ние, които не сме отивали въ тия земи, че тамъ работитѣ не вървятъ добръ, че има административни произволи. Тия произволи се търпятъ въобще въ България, поради така нареченото дѣйствително право, но въ особености въ новитѣ земи тѣзи произволи съществуватъ. Властѣ съ властѣ, органи съ органи се надпрѣварватъ въ този пѣтъ на произволи, като-че-ли тамъ не се усѣща силата на централната властъ. Азъ не искамъ да допусна, че всѣки произволъ, който става, всѣко прѣстѣпление, което се извършва, непървѣнно е намѣрило одобрението на единъ министъръ, който, въ всѣки случай, отговаря, правилно вѣето, за управлението въ страната, но като-че-ли не се е обърнало голѣмо внимание върху тѣзи работи. Тия произволи отиватъ дотамъ, че накарняватъ извѣстни права и интереси отъ чисто правенъ характеръ: да взематъ имоти, да ограбватъ имоти, да унищожаватъ правото на собственостъ, да създаватъ пертурбации въ правнитѣ отношения на хората. И, разбира се, ние, които претендираме да живѣемъ въ една правова държава, трѣбва да се попитаме, по силата на кой законъ, по силата на кое изключително право могатъ властитѣ тамъ, безъ да сж оторизирани отъ конституцията, да разрѣшаватъ въпроси за собственостъ, да разрѣшаватъ имотни отношения на хората? Очевидно, ние не можемъ на единъ органъ на властѣта, на единъ финансовъ агентъ, на единъ околийски началникъ, на единъ какъвто щете човѣкъ на вжтрѣшното управление на страната, да му дадемъ правото да разрѣшава въпроси за собственостъ, въпроси за правото на хората.

А. Стамболийски: Собственостъта е кражба!

Д-ръ П. Джидровъ: Това вече Вие ще го защитите, г. Стамболийски, когато дойде редъ да приказвате.

Въ своето питане — излишно е да ви го чета — азъ посочвамъ на лица, за да дамъ възможностъ на г. министра да провери. Севастия Арсениева е отъ Гюмюрджина. Въпрѣки това, че тя тамъ живѣе, финансовата властъ обявява нейнитѣ имоти за безстопанствени, взема ѝ мобилитѣ, раздава ги или ги продава — смѣтката на тѣзи работи не може да се узнае. „Азъ съмъ тукъ, азъ съмъ, която притежавамъ този имотъ“. Тамъ има хотелъ „Цариградъ“. Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти го обявява за безстопанственъ имотъ. Отива финансовиятъ агентъ съ полиция, изгонва наемателитѣ, които, по силата на единъ договоръ стоятъ тамъ, както и собственика, и настанява трети лица въ хотела. Понеже имотътъ билъ обявенъ за безстопанственъ, мобилитѣ на наемателитѣ сж били разграбени, и сега тамъ е новиятъ наемателъ, който държавата е поставила. Подобно дѣйствие извършватъ и съ хотелъ „България“, магазинъ „България“, принадлежащъ на М. Константиновъ, търговецъ, съ регистрирана фирма, по заповѣдъ на министра билъ запечатанъ като безстопанственъ и лицето не е допуснато да продава въ магазина си. Такива случаи има много: и висши, и низши органи въ мѣстността не могатъ, освѣнъ да правятъ едно и сжщо — да произволничатъ. Оплаквания се правятъ до министерството, обаче то не знамъ какъ дѣйствува и разпорежда, но не измѣнява това положение.

Г. г. народни прѣдставители! Ако това сж истински факти, ако наистина въ тая нова страна владѣе такъвъ единъ произволъ, който граничи не, но отива въ областъта на прѣстѣплението, ако въобще ние не можемъ да добиемъ свѣдѣния за мирно развитие, ако подкупътъ — това го твърдя положително — е

въведенъ до система, ако въобще нѣма редъ, нѣма гаранция за правилното развитие на хората въ тая страна, която ние наричаме свободна, може ли България, можемъ ли ние да търпимъ това положение, което ще даде лошо име на самата държава?

Ето, защо азъ питамъ, на първо мѣсто извѣстно ли е това на г. министъръ-прѣдседателя, понеже се касае до една политика на правителството, до едно отношение къмъ новитѣ земи, и какви мѣрки е прѣдприелъ, за да прѣмахне произволитѣ и беззаконията на органитѣ на властѣта, и на какво основание г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти, както и тоя на финанситѣ сж дали право на своитѣ органи по административенъ редъ да тѣпчатъ правата на гражданитѣ, права гарантирани отъ законитѣ?

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ д-ръ П. Динчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ реокупацията на новитѣ земи постѣпиха въ министерството запитвания отъ финансовитѣ власти, какъ да постѣпятъ съ онѣзи имоти, собственицитѣ на които, гърци, сж избѣгали, изселили се отъ България. Ние наредихме отъ министерството, че е въ интереса на самитѣ собственици, за да не се разрушаватъ тѣзи имоти, да се зазематъ, да се обявятъ като безстопански и държавата да турне рѣка върху тѣхъ дотогава, докогато се възвърнатъ тѣзи собственици. Така сж постѣпили и финансовитѣ власти. Кжщата съ мобилитѣ, прѣдметъ на първия пунктъ отъ питането на г. Джидрова, е принадлежала на гърка Петро Зографъ. Явява се дѣйствително нѣкаква си Севастия Арсениева, която претендира за тая кжща. Обаче прѣдъ финансовитѣ власти отъ разпита на свидѣтели, мѣстни жители, се е установило, че тази кжща принадлежи на Петро Зографъ, а не на Арсениева. Арсениева претендирала, но не прѣдставила никакви доказателства за собственостъ. Намъ е сѣ едно кому ще дадемъ тоя имотъ: да-ли на Арсениева или на Петро Зографъ; ние пазимъ имота въ интереса на самия собственикъ. Прѣдставете си какво ще стане тоя имотъ, ако държавата не се загрижи за него. И ако единъ денъ се върне собственикътъ, той нѣма да намѣри нищо. Но когато се явява едно трето лице и претендира за тоя имотъ, въпрѣки даннитѣ, които съществуватъ у насъ, ние не можемъ така лесно да го дадемъ. Ако Арсениева бѣше прѣдставила нѣкакви доказателства, да ги сравнимъ съ доказателствата, които иматъ финансовитѣ власти, които сж ни прѣдставени, бждете увѣрени, че ние нѣма защо да държимъ чуждъ имотъ, държавата нѣма да обогатѣе съ една кжща. Но Арсениева претендира, дава прошение, безъ да прѣдстави доказателства. Това не е terra incognita, да не се знае въ Гюмюрджина, еди-кой кжща кому принадлежи. То се знае. Може ли да бжде да не се знае собственикътъ на една кжща въ София, да кажемъ? Финансовитѣ власти сж разпитвали тамъ мюфтийството, други жители на гр. Гюмюрджина и сж установили, че тая кжща принадлежи на Петро Зографъ. Не можемъ да я дадемъ на Арсениева. Ако тя има доказателства, нека ги прѣдстави. Азъ веднага ще пратя прѣписката на юрисконсулта, както съмъ правилъ това, или ако има съмѣнне, ще назнача една комисия отъ юристи и тя ще се произнесе, безъ да има нужда хората да отиватъ въ сждилището. Въ краенъ случай ще ги пратимъ въ сждилището.

Колкото се отнася до хотелъ „Цариградъ“, споредъ разслѣдването и рапортитѣ на гюмюрджинския окръженъ финансовъ началникъ подъ № 505 отъ 8 февруарий, той е билъ собственостъ на избѣгалитъ вѣнъ отъ прѣдѣлитѣ на България гърци, двамата

братя Михаилъ и Христофоръ Константинови. А хотелъ „България“, пакъ споредъ рапорта и доклада на гюмюрджинския финансовъ началникъ отъ 15 януарий, е билъ собственостъ на Димитъръ и Леонидъ, Христатинови, които избѣгали вѣнъ отъ прѣдѣлитъ на България. Магазинъ „България“ принадлежи на Петро Зографъ. Явява се сега единъ неговъ слуга и той претендира за него, обаче финансовитѣ власти сѣ едно удостоверение отъ мюфтийството установяватъ, че този магазинъ принадлежи на избѣгалия грѣкъ Петро Зографъ. Неговиятъ слуга се отнесе до военния прокуроръ и послѣдниятъ разпоредилъ да се отпечати тоя дюкянъ, но впоследствие отново се е запечатилъ, като се е видѣло, че този магазинъ не принадлежи на претендента, защото той е билъ неговъ слуга, но принадлежи на Петро Зографъ. И цѣлата прѣписка е била пратена въ Министерството на земледѣлието. Азъ съмъ я прѣдалъ на нашия юрис-консултъ да се произнесе на основание даннитѣ, които прѣдставятъ едната и другата страна. Ние не сме сѣдилище, но понеже владѣемъ тоя имотъ въ името на държавата, все-таки, ако се убѣдимъ горѣ-долу, че този имотъ принадлежи на претендента, ще му го повърнемъ, както сме повръщали. Така щото, Петро Зографъ да дойде, ако нѣма кабахатъ, да заповѣда да си прѣдстави документитѣ и ще му дамъ имота.

Това е, което имамъ да кажа.

Прѣседателъ: Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Туй питане се касае до граждански сѣлки. Вѣроятно има конкуренция, кой да заграби извѣстенъ имотъ въ нова България, защото мнозина сѣ чули, но не разбрали, и си мислятъ, че тамъ е нѣщо като Калифорния: всѣки, който иде отъ тукъ, лесно е да турне рѣка на извѣстенъ имотъ и слѣдъ туй по-нататѣкъ да се правятъ всевъзможни сѣлки. По туй питане поисквахъ отъ окръжния управителъ да ми даде свѣдѣния. Окрѣжниятъ управителъ ми дава свѣдѣния, които сѣ сходни горѣ-долу съ тѣзи, които има финансовата власть. Но понеже г. Джидровъ много иска да знае, какъ стои тази работа, да-ли тукъ властѣта не произволни, не прави нѣкои беззакония, азъ считамъ за нужно да прочета самата телеграма, която е обстойна, но която изказва самата истина, която истина ще я потвърдятъ и ония, които сѣ прѣдставители отъ Гюмюрджинската колегия. (Чете) „Севадия Арсениева е била тукъ“ — въ Гюмюрджина — „но по настоящемъ отсъствува. Къщата, обаче, е на зетъ ѝ Петъръ Зографъ, при когото Севадия е живѣла. Петъръ Зографъ е избѣгалъ заедно съ грѣцката войска“. Значи имаме една къща, на която мнозина искатъ да турятъ рѣка. Кой ще я вземе, то е вече въпросъ на деня. — „Хотелъ „България“ е безстопански. Притежателъ му Кьоръ Димитъръ е избѣгалъ съ грѣцкитѣ войски“. — И за този хотелъ „България“ има много ишахлии отъ тукъ, отъ стара България, че и отъ нова България, а финансовата власть трѣбва да си отвара очитѣ и да вземе тѣзи имоти, които трѣбва да се задържатъ, на сѣжитѣ основания, на които въ Сърбия и Гърция задържатъ имотитѣ на нашитѣ братя, които сѣ избѣгали отъ самъ. — „Хотелъ „Цариградъ“ е принадлежалъ на Михаилъ и Христофоръ Константинови Базба, които сѣ избѣгали прѣди реокупацията. Тѣ и двамата сѣ живѣли въ Гюмюрджина и търгували съ този хотелъ. Баба имъ прѣзъ него врѣме е живѣлъ въ Шапчи. Слѣдъ избѣгането имъ той се завръща въ Гюмюрджина, а това е било прѣзъ октомврий 1913 г., и дава хотела подъ наемъ на Арменакъ Симоновъ и Петъръ Балтовъ“ — менъ непознати лица, може нѣкой да ги дознава — „но понеже наемодавецътъ не е билъ

стопанинъ на хотела, финансовата власть е турила рѣка върху него и мобилитѣ му, като имотъ на избѣгалитѣ Михаилъ и Христофоръ Константинови Базба. И сега още върху мобилитѣ личи инициала на Михаилъ К. Базба“. — Мобилитѣ си стоятъ въ хотела съ името на прѣдшния притежателъ. — „Магазинътъ „България“ е принадлежалъ на Петъръ Зографъ, и понеже той избѣгалъ, финансовата власть го обявила за безстопански и го запечатала. По заявление на Темистокли Константиновъ, който е билъ слуга на Петъръ Зографъ, до военния тракийски прокуроръ, послѣдниятъ е заповѣдалъ на финансовия началникъ да го отпечати и прѣдаде на казания Темистокли, което е било сторено. Избѣгва и Темистокли и тогава финансовата власть пакъ го запечатва. Сега излѣзва на сцената грѣкъ Костадинъ Темистоклиевъ, бащата на избѣгалия слуга, и подава заявление до сѣщия воененъ прокуроръ, за да се прѣдаде нему въпросниятъ магазинъ“. — Виждате, че туй, което казахъ въ началото, фактически съществува. Има една конкуренция оттамъ и отсамъ, за да турятъ рѣка на извѣстни имоти, които се наричатъ безстопанствени, въ нова България. — „Прокурорътъ дава заповѣдъ до финансовата власть да се отпечати“... Тукъ е една намѣса отъ страна на военния прокуроръ. Той нѣма право да се мѣси въ тѣзи имоти и да прѣдписва на финансовитѣ власти. Това не влиза въ неговитѣ обязанности. И считамъ, че това ще мисли г. Джидровъ, че е беззаконие на властѣта. То може да е незаконно отъ страна на военния прокуроръ. Понеже къмъ него се отправятъ заявления, той мисли, че върши работа, като ги удовлетворява. — „... и прѣдаде магазина на просителя Константинъ Темистоклиевъ, което е станало. Този послѣдниятъ, щомъ взема магазина“ — забѣлжете, щомъ го взема — „веднага го прѣхвърля по редъ нотарияленъ върху Михаилъ Константиновъ, грѣкъ отъ Станимака, стара България“. Не вѣрвамъ да е могълъ да го прѣхвърли. Тукъ го казва управителътъ, но тамъ не прѣхвърлятъ така, понеже нѣма позволение затова, съгласно указа. — „Финансовата власть, виждайки обаче всичкитѣ тѣзи незаконни сѣлки и постѣпки, счита магазина за безстопански и го прѣдава на бѣжанци, а именно магазина подъ наемъ, а стоката на договорно изплащане“. Това е цѣлата истина по тия споменати имоти въ питането на г. Джидрова. Не искамъ да прибавя, че има нѣкои адвокати заинтересувани и отъ тукъ за този имотъ (Смѣхъ), защото то е съвсѣмъ частна работа. Това вече си остава по-нататѣкъ тѣхна работа.

Прѣседателъ: Доволни ли сте, г. Джидровъ отъ отговора на г. министра?

Д-ръ П. Джидровъ: Разбира се, отъ послѣдното на г. министъръ-прѣседателя, защото имало нѣкои заинтересувани тукъ, азъ нѣма да правя капиталъ, защото зарадъ менъ въпросътъ не е сложенъ така, както г. министъръ-прѣседателъ иска да го положи. Та какво, г. министъръ-прѣседателю, понеже всѣки въпросъ може да породѣ споръ и понеже ние можемъ да прѣдставяме страна въ спора, не трѣбва да изпълняваме мандата си и да запитваме ли?

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: За Васъ не е думата.

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ самъ, и безъ това, което ще кажете, заявихъ — не знамъ, да-ли бѣхте тукъ — лично азъ не мога да гарантирамъ за тия факти, защото не съмъ отивалъ тамъ, но свѣдѣнията, които ми се даватъ, сѣ отъ такива лица, на които азъ се осланямъ, и затова правя питане.

И. Вълчевъ: И излъзоха невърни.

Е. Петковъ: Отъ г. Топалова ли имате свѣдѣния?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Има и за него телеграма, но не щѣхъ да я чета.

Д-ръ П. Джидровъ: Слѣдъ това, което г. г. министритъ тукъ казаха, азъ ще искамъ да провѣря, до колкото това мога да направя, и ако наистина тѣзи въпроси, които азъ повдигамъ, могатъ да бждатъ освѣтлени по тия факти, които г. г. министритъ изтъкнаха, азъ нѣма да правя въпросъ по-нататъкъ.

Мене ме интересува другата страна, и на нея азъ обръщамъ внимание, че най-безконтролно, най-произволно се работи. Азъ разбирамъ по-добъръ да се запази единъ имотъ, отколкото да се даде на несигуренъ претендентъ, а послѣдъ да се яви собственикътъ да се оплаква — това се знае; но въпросътъ е тамъ, че когато тази жена, напр., която била, както свѣдѣнията гласятъ, баба на този Зографъ, и когато тя си остава да живѣе, като жена стара, въ тази къща, а зетъ ѝ я напусналъ, съ какво право, вие ще обявите този имотъ за безстопански, когато ние знаемъ кога е напуснатъ. Това знаемъ и можемъ да си го представимъ. Но има лице, което остава тамъ — най-близка роднина на този човѣкъ, бабата. Вие пропжждате тази жена, оставяте я на улицата, за да дадете този имотъ на лица, на които искате да го давате. И важното е, че го даватъ органи съ мало-наддаване, съ подкупъ. Единъ развратъ се е вселилъ вътрѣ въ тѣзи органи. Това е, което трѣбва да възбуди интересъ въ централната властъ, да вземе мѣрки, за да го изкорени. Мене ме интересува тази страна.

Ако тѣзи имоти, които сж изредени въ питането, сж наистина на лица, които сж избѣгали, и понеже правителството е рѣшило, дотогава, докогато се явятъ собственицитъ имъ, да се обявятъ тѣ за безстопански, не за да се взематъ, а за да се завардятъ, тази политика е негова, за тази политика правителството ще носи отговорностъ — азъ нея днесъ не критикувамъ, противъ нея не възставамъ — но въпросътъ е, да-ли наистина не се правятъ отъ тѣзи органи прѣчки да се установятъ дѣйствителнитъ стопани, и вещитъ и имотитъ да се разпилватъ по начинъ, както българскитъ дѣйствително покарвени чиновници въ тѣзи земи могатъ да правятъ.

Възможно е да имамъ съобщения отъ адвокати. Вие ме питате, да-ли имамъ отъ г. Топалова, като-че нѣщо искате да кажете. Безспорно, извъ имамъ свѣдѣния и отъ адвокати и отъ не адвокати. Може-би извъ известни хора да сж заинтересовани за тѣзи имоти и земи. Азъ искахъ да направя питане за изслѣждане и моля г. г. министритъ, на които това е въ компетенцията, да изслѣдватъ начина, по който става отнемането и прѣдаването за ползуване на тѣзи имоти. Азъ имамъ пълни данни, че това става по единъ прѣстѣпенъ, неопозволенъ и опасенъ начинъ, който компрометира управлението въ страната. Но изнасямъ тѣзи данни съ молба министерствата да провѣрятъ и да взематъ мѣрки. Не стане ли нѣщо подобно, не стане ли промѣна въ това, азъ си запазвамъ правото да направя една интерпелация за политиката на правителството въ новитъ земи.

Прѣдседателътъ: Има постѣпило едно питане отъ г. Тома Вълчевъ до г. министра на вътрѣшнитъ работи и народното здраве.

Искате ли да го развиете, г. Вълчевъ?

Т. Вълчевъ: Да.

Прѣдседателътъ: Имате думата.

Т. Вълчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Това мое питане се отнася за пострадалицѣ въ войната тукъ, въ стара България, известни околии. По-напрѣдъ ние се занимахме съ въпроса за бѣжанцитъ, който въпросъ се отнасяше за бѣжанцитъ отъ нова България, отъ новоприсъединенитъ земи. Но, за съжаление, г. г. народни прѣдставители, ние прѣзъ миналата 1913 г., когато бѣ войната, имаме два вида бѣжанци. Ние имаме два вида бѣжанци, единъ видъ бѣжанци въ новитъ земи и втори видъ бѣжанци имаме тукъ, въ нещастна стара България. Моето питане се отнася, какво е станало съ тѣзи нещастни бѣжанци, които не знаеха кждѣ да отидатъ, когато бѣжанцитъ отъ новитъ земи имаха кждѣ да отидатъ, намираха прибѣжище тукъ, въ стара България. За нещастие, г. г. народни прѣдставители, бѣжанцитъ извъ стара България се въртѣха около границата, особено въ граничните околии, и се чу-дѣха кждѣ да отидатъ да си подслонятъ главата. Когато ние се занимахме единъ пътъ съ въпроса за бѣжанцитъ, когато всѣки пътъ, който въпросъ и да се сложи на разискване, прѣзъ устата ни мина-ватъ война, погромъ и пр., въ настоящия случай, ко-гато е дума пакъ за бѣжанци, бихъ ви молилъ да си зададете този въпросъ: не е ли могло тѣзи хора отъ тѣзи нѣколко околии да си запазятъ имотитъ и да не става дума сега да се занимаваме съ тѣзи работи. Думата ми е за околитъ въ стара България Видинска, Бѣлоградчишка и Кулска — тамъ, дѣто съмъ билъ очевидецъ, и затова смѣя да говоря, а други може да има, но азъ не съмъ билъ очевидецъ. Казвамъ, не можеше ли за тия нещастници да се прѣдотврати злото, да може да не изгубятъ своитъ имоти, да може да се запазятъ, да не стане тоя по-громъ, който стана? Не можеше, отговарямъ си самъ, не можеше да се прѣдотврати злото, затуй, г. г. народни прѣдставители, защото всичко, което се е вър-шило въ България отъ освобождението досега, и това дори, което се върши отъ правителствата и отъ пра-вителството, то е задъ гърба на българския народъ. Българскиятъ народъ много малко — едва-ли има 5% — знае, какво се върши и какво се е вършило за неговата кожа. Именно затуй, казвамъ, г. г. на-родни прѣдставители, нѣмаше възможностъ ония не-щастници отъ 3—4 околии да видятъ, какъвъ облакъ се вие надъ тѣхнитъ глави. Защо нѣмаха възмож-ностъ? Защото тогавашното правителство, когато да обяви войната, не казваше, какво ще върши. Слѣдъ обявяването на войната, за българския народъ бѣше скрито отъ очитъ, бѣше потулено отъ неговитъ уши да чуе, какво се върши съ войната. Цен-зура бѣше наложена. Всичко бѣше прикрито. Пра-вителството казваше: „Мирувайте си вие, не ни се бъркайте въ работата; ние ще извършимъ една операция надъ българския народъ; ако вие се бър-кате, ще ни побъркате на тая операция“. Тогавъ българскиятъ народъ трѣбваше да мълчи и да гледа. Отъ друга страна, особено ние, земледѣлскитъ съюзъ, г. г. народни прѣдставители, и прѣди вой-ната, и прѣди изборитъ, и въ врѣме на изборитъ сме излизали прѣдъ нашия избирателъ и сме му казвали, ние сме му били политически учители, да се зани-мава съ политика, да бди, да слѣди, да гледа дѣлата на държавния глава и на правителствата, каква пѣ-сенъ пѣятъ и на какъвъ край ще я изкаратъ. А госпо-дата отъ правителствата, господата отъ политиче-скитъ партии пѣеха на съвсѣмъ другъ гласъ. Тѣ казаха прѣдъ сжия народъ, за когото думатъ сега, че сме разправяли едно, тѣ казваха обратното; тѣ казваха: „Вие недѣйте слуша земледѣлцитъ; земе-дѣлцитъ сж демагози, земледѣлцитъ ви лъжатъ дѣлцитъ сж демагози, земледѣлцитъ ви лъжатъ, земледѣлцитъ сж не знамъ какви“.

Прѣдседателътъ: (Звѣни) Това питане ли е?

Т. Вълчевъ: Моля, азъ си разбирамъ отъ работата, г. прѣдседателю. 15 минути ще говоря. Нѣма да държа трибуната, както вашиятъ Генералъ, цѣли три дена.

Прѣдседателъ: Искамъ да Ви кажа само да говорите по питането.

Т. Вълчевъ: Имайте добрината да ме изслушате. Моето питане не е отъ частенъ характеръ, моето питане е отъ общественъ характеръ, което засѣга цѣлата държава, може да се каже. Азъ не питамъ за уволненъ началникъ или за битъ отъ стражари. Разберете. Моля, имайте търпѣние. Азъ ще говоря само 15 минути. — Та казвамъ, че когато трѣбваше да се слѣдятъ всичкитѣ работи, за да може да се прѣдпази злото, политическитѣ партии казваха: „Нѣмате право да гледате въ рѣцѣтъ на правителството, нѣмате право да гледате въ рѣцѣтъ на държавния глава; държавниятъ глава е Божи помазаникъ, правителствата сѣ свети, оставете ги да правятъ каквото щатъ“. Ние казвахме: „Не“. И когато се захванаха военнитѣ дѣйствия, всичко се вършеше тайно, прикрито, съ изключение на нѣколко галени дѣца въ вѣстничетата отъ жълтата преса, които пѣха „алилуия“ и държеха исо на правителството. Само тѣ казваха — какво ни казваха? — че българскиятъ войникъ обърналъ турскитѣ войници на кебапчета „по петъ на ножъ“ и сѣ свършили голѣма работа. Жълтата преса съ това искаше да ни каже, че всичко върви по медъ и масло и че ние въ България нѣма какво да се занимаваме тукъ, да ли нѣма да дойде нѣкакъвъ погромъ да изгубимъ това. И така, българскиятъ народъ мислѣше, че всичко отива добръ. И, като грѣмъ изъ ясно небе, изеднѣжъ се обърна и вмѣсто единъ български войникъ да вземе по петъ турски войника на ножъ, обърнаха се петъ ножа на единъ български войникъ, обърнаха се петъ ножа на единъ миренъ български гражданинъ, обърнаха се петъ мръсни рѣцѣ влашки, ако не цигански, на една мирна гражданка, на една селянка, и тогава се захвана погромътъ.

Прѣдседателъ: Това нѣма нищо общо съ питането.

Т. Вълчевъ: Това е питането.

Недѣлко Атанасовъ: Недѣйте го прѣкъсва. Той говори за тритѣ околии.

Т. Вълчевъ: На 28 юний, г. г. народни прѣдставители, бѣхъ очевидецъ въ Видинъ, когато за прѣвъ пътъ се яви ромѣнска войска. Искате да разберемъ, отъ кѣдѣ е погромътъ и какъ е станалъ.

Б. Каракашевъ: Съ питаня ли ставатъ тия работи?

Т. Вълчевъ: Азъ искамъ да изтъкна прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, тукъ ми е дума, би ли трѣбвало, когато говоримъ за погрома, да се помогне на тия хора? Насъ правителството ни занимава съ нѣкакъвъ законопроектъ, че Земледѣлската банка била отпуснала 100.000 л. за пострадалиятъ отъ войната. Но азъ виждамъ, че се говори само за двѣ околии въ стара България — Харманлийската и Къзъл-агашката, а азъ говоря за Видинската, Кулската и Бѣлоградчишката. Именно до това се отнася моето питане. Азъ искамъ да ви докажа, какъ стана погромътъ и какъ сѣ изгубиха имота ония хора. На 28 юний се яви за прѣвъ пътъ ромѣнската войска. Оттогава, най-напрѣдъ, се появява бѣгането на нашитѣ бѣжанци. Бѣгатъ нагорѣ; минава се нѣколко врѣме, на 8 юлий появяватъ се отгорѣ сѣрби, бѣгатъ надолу. Азъ нѣмамъ възможность, понеже

врѣмето е късо, да ви описвамъ писѣцитѣ, да ви описвамъ плачоветѣ и хвърлянето дѣца, какви чудеса станаха на 28 юний въ Видинъ. Азъ ще ви кажа само, че отъ 8 юлий до демобилизацията на войската имотитѣ на тѣзи хора сѣ стояли въ рѣцѣтъ на противника — цѣлъ мѣсецъ. Тамъ се съсипаха къщи отъ артилерийскитѣ снаряди, построшиха се, запалиха се нѣколко, може да се каже, къщи, запали се цѣлото село Войница, както ви е извѣстно. Съсипаха се снопи, съсипаха се лозя, кукуруза, съсипа се добитѣкъ. Понеже не е имало възможность, казвамъ, никой да знае, че това ще дойде като грѣмъ изъ ясно небе — изеднѣжъ се случи това — хората оставиха всичко, кѣдѣто е било, на мѣстото си и всичко биде унищожено. Именно заради това питамъ, за този погромъ, за тая съсипия, за тази щета, нанесена на тия нѣколко околии, питамъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, когато ни занимава съ единъ законопроектъ, че Земледѣлската банка да отпусне 5.000.000 л. за изплащане загубитѣ на тѣзи пострадали околии отъ новитѣ земи, отнася ли се и за тия три околии, за които говоря, или само за Харманлийската и Къзъл-агашката околии.

Моето питане за това се отнася. Моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да ми отговори.

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. Вълчевъ! Вашето питане не е така, както Вие говорите; Вашето питане има съвършено друго съдържание. Вие ме питате, да ли ми е извѣстно, че прѣвъ 1913 г., когато бѣхъме нападнати отъ четири страни отъ нашитѣ съюзници, а сѣщо и отъ Ромѣния, хиляди бѣжанци отъ пограничнитѣ села били оставили всичкитѣ си имоти, избѣгали къмъ центъра и до сключването на мира имотитѣ на тѣзи нещастници били задигнати и отнесени отъ противника. Значи, тукъ се касае само за движими имоти, защото естествено е, че ниви и ливади не може да бѣдатъ турнати на грѣбъ и занесени въ Сърбия и Ромѣния. Азъ разбирамъ, че Вие питате и за ония поврѣди на движими имоти, които сѣ направени отъ ромѣнската войска. По това нѣщо имаше питане и азъ говорихъ тукъ.

Т. Вълчевъ: Азъ не казахъ нищо за ромѣнцитѣ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣма съмнѣние, че азъ имамъ прѣдъ видъ само питането, коие отъ което съмъ получилъ и на това питане мога да отговоря. Ако искате да ви говоря така изобщо за поврѣдитѣ отъ войната, то не е нѣщо, отъ което ще се интересувате. Кой е кривъ за тази война, кой не е кривъ, кой е пострадалъ, кой не е пострадалъ, това сѣ работи, които принадлежатъ на историята. Но вие трѣбва за конкретни случаи да ме питате. Напр., село Х отъ Бѣлоградчишко е било ограбено и запалено отъ сѣрбската войска; неговитѣ жители послѣ сѣ завръщатъ и намиратъ къщитѣ си празни, безъ имотъ, безъ нищо; защо сега не сме се погрижили на тѣзи хора да имъ доставимъ помощъ и т. н.

А. Стамболийски: Знаемъ, за да се обезвѣдатъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Така общо ще ви кажа и азъ, че има много пострадали не само отъ пограничнитѣ села. Г. г. народни прѣдставители, малко сѣ пограничнитѣ села, които сѣ пострадали, но има много вътрѣшни села, които пострадаха отъ неприятеля, особено отъ ромѣнитѣ, които навлѣзоха не само до границата, а дойдоха до столицата и благодарение, че не отидоха по-нататѣкъ — тѣ доближиха и до Пловдивъ — защото тогава за-

губата щеше да бъде още по-голяма. Въз туй отношение ние имаме обещанието на ромънското правителство, че всичките повреди, които сж нанесени от войската на ромъните, ще бъдат заплатени и вече тѣзи дни опрѣдѣляме една смѣсена комисиия отъ по петъ лица, които ще работятъ въ Букурещъ, за да установятъ сумата, която ще се даде на България за тѣзи повреди.

Т. Вълчевъ: Това зная, защото имаше по-рано питане по този въпросъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Значи, Вашето питане не се отнася за това.

Сега за другитѣ. Има една частъ отъ пограничнитѣ села, на които имотитѣ бѣха заграбени отъ сърбитѣ. Казвамъ само една частъ, защото въ една частъ отъ пограничнитѣ села българитѣ си останаха въ къщата и сърбитѣ не имъ направиха нищо, напротивъ, правѣха имъ комплименти, като мислѣха, че тѣ ще останатъ тѣхни, както сж тѣхни другитѣ браца сърби. Особено въ Бѣлоградчишко и Кулско никого не закачиха. Но има повреди отъ друга страна, отъкъмъ Турция. Вие за тѣхъ не казвате нищо въ Вашето питане. Турцитѣ не бѣха наши съюзници, тѣ бѣха наши противници, а вие говорите за съюзнишката войска, значи за сърбитѣ и за гърцитѣ. Кѣдѣ направиха повреди гърцитѣ? Въ нова България, Струмичко, и дѣйствително тамъ е пусто. Но какво ще вземемъ ние отъ гърцката държава? Това е една война, която се е водила на чужда земя; тамъ не бѣше наше, тамъ земята бѣше на турцитѣ. Да искаме отъ Турция сега да ни възнагради, да ни плати за всичко, което сме изгубили, азъ мисля, че това не е правилно поставяне на въпроса отъ ваша страна.

А. Стамболийски: За заема питаме — ще се ползватъ ли тѣзи оштетени хора отъ заема, който сключихте, както се ползуваха харманлийцитѣ?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да ви кажа, г. г. народни прѣдставители. Въ стара България всички се ползватъ отъ Земледѣлската банка, ...

А. Стамболийски: Това е извънреденъ заемъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: ... а пъкъ този извънреденъ заемъ, който дадохме, той е изключително за нова България. Той се дава на бѣжанцитѣ, които сж дошли отъвънъ за да си купятъ добитѣкъ тамъ, дѣто нѣматъ, или пъкъ да посѣятъ, а Вашето питане е за мѣстни хора отъ стара България. Азъ ще ви кажа, че такива случаи има въ Харманлийско. Цѣлото село Любимецъ бѣше изгорено. Около Харманлий има нѣколко села, които сж направени равни съ земята. Жителитѣ на тия села идѣха при насъ.

А. Стамболийски: И вземаха отъ заема.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣкои сж взели отъ заема. — Азъ имъ казахъ да направятъ едно прошение до Народното събрание, за да разискваме този въпросъ.

Недѣлко Атанасовъ: Такива прошения има много.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Има. — Азъ ги накарахъ да дадатъ прошение до Народното събрание и тогава ще видимъ какво ще направимъ, не само съ тѣзи села, но и съ селата отъ Бѣлоградчишко, Кулско, Трънско и Босилеградско; ще видимъ да-ли може държавата, чрезъ Народното събрание, да имъ отпусне нѣщо или не. Разбира се, че има много, които сж пострадали, но ние

за това не можемъ да отговаряме. Азъ само давамъ отговоръ на питането, че ще се взематъ мѣрки по възможностъ, съ малкото сръдства, съ които разполагаме, да може отчасти да се задоволятъ онѣзи, които сж пострадали, защото повече не можемъ да направимъ. Като трѣгнемъ по този пътъ, да искаме да удовлетворимъ всички напълно, то ще трѣбва да платимъ и мртвтитѣ души, които сж съ хиляди. Войната е такава — тя носи лоши послѣдствия; тя има и добри страни, има и лоши страни.

Така щото, по туй питане имамъ само това да отговоря, че въ Народното събрание, когато ще се разглеждатъ заявленията на онѣзи, които сж ги дали, ще има да разрѣшимъ този въпросъ, който е доста важенъ. Досега, както казахъ и по-напрѣдъ, отъ 4-тѣ милиона, които сж отпуснати отъ Земледѣлската банка, се даватъ заеми само въ новитѣ земи и отчасти на пограничнитѣ съ Тракия земи, а отсамъ, въ Сѣверна-България, нищо не се дава, защото тѣхъ ги оставяме да се ползватъ на общо основание отъ кредитнитѣ учрѣждения, които съществуватъ въ страната.

Прѣдседателътъ: Г. Вълчевъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министра?

Т. Вълчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ думитѣ на г. министъръ-прѣдседателя се разбира, че нищо не е направено по отношение на тѣзи околии, за които питамъ, но азъ оставамъ благодаренъ отъ послѣднитѣ му думи, че ще се погрижи. Ясно е прѣдъ васъ, каза той, че 5-тѣ милиона лева, които дава Земледѣлската банка, подъ гаранция на държавата, се отнасятъ за новитѣ земи, а не за стара България. Ако вземемъ да направимъ смѣтка за останалитѣ околии, за които азъ питамъ, ще видите, че много имоти сж съсипани. Но, казвамъ, въ края на крайщата, г. министъръ-прѣдседателътъ обща тукъ прѣдъ насъ, че ще се погрижи и за тѣхъ. И азъ ще бѣда благодаренъ, ако видя единъ денъ да се заплати нѣщо на тѣзи хора, на които се западиха къщичитѣ, на които всичко изгорѣ и за които азъ просто съмъ се запитвалъ отдѣ ще взематъ едно зрънце жито, за да си засѣятъ нивитѣ. Ако г. министърътъ направи да имъ се заплати нѣщо, азъ ще остана благодаренъ.

Прѣдседателътъ: Слѣдва питането на г. Коста Сидеровъ, къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве.

Г. Сидеровъ има думата.

К. Сидеровъ: Г. г. народни прѣдставители! Моето питане се отнася до злоупотребления, до вземане рушвети, ако можемъ да го кажемъ, отъ околийскитѣ началници, отъ органитѣ на властѣта подъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи. Питамъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи: извѣстно ли му е това, което става съ издаването на паспортитѣ въ Търновския и Видинския окръзи? Посочилъ съмъ въ питането си едно или двѣ села; ако е нужно ще посоча още. Не съмъ ги посочилъ всички села затуй, защото по другъ пътъ зная, че г. министърътъ знае даже пѣщо повече, отколкото съмъ му изложилъ. За нашенско, за Търновско, примѣри има много, само че тамъ нѣкакъ е по-надребно, тамъ тази търговия съ издаването на паспортитѣ е разхвърлена въ много рѣцѣ и се взематъ по 5 или 6 л. — колкото дойде — върху 5-тѣ лева стойността на паспорта. Освѣнъ това, въ нашенско, особено въ Горнеорѣховската околия, най-напрѣдъ това се прави за отмишнение на политическитѣ противници които, слѣдъ като бѣдатъ измѣчени и задържани 2—3 седмици, да не могатъ да отидатъ на градина, тогава вече се прибѣгва и до това сръдство: „Можешъ да заминешъ, но ако се раз-

берем“, както го казват по нашенско. Разбирането е като изтракатъ; разбира се, може да бждатъ и книжни.

Нѣкой отъ лѣвицата: Тогава изшумоляватъ.

К. Сидеровъ: Такива случаи има много да посоча на г. министра. Отиватъ хората за паспорти. Пазарили да заминатъ съ газдата, както казватъ у насъ и да се явятъ на 9 мартъ; има контрактъ съ съдружника. Задържатъ се съ 2—3 седмици, отиватъ съ десетки, чакатъ прѣдъ вратата; които сж отъ властѣта или които сж могли да отидатъ на слънце, да ги почече слънцето, както властѣующитѣ, на тѣзи хора се даватъ паспорти, а опозиционеритѣ, особено лични наши приятели, известни като радикали — направили голѣмъ грѣхъ, като влѣзли въ тая партия — се пращатъ при Сидерова да имъ издава паспорти, ...

Недѣлчо Георгиевъ: Сжщото става и въ Никополъ.

К. Сидеровъ: ... отказватъ да имъ издадатъ паспорти. Азъ бихъ имъ издалъ, ако околийскитѣ началникъ има издаденъ атестатъ, че не е въ състояние да подписва паспорти, както често пжти се случва; азъ бихъ ги подписалъ и бихъ ги издалъ, само хората да заминатъ. Нѣколко пжти, и лично и чрѣзъ други хора, азъ съмъ молилъ околийския началникъ да не прави тѣзи работи, защото не само че ще поврѣди на своитѣ политически противници, а врѣди и на себе си. За тая работа телеграфирахъ на г. Радославова, доколкото ми се струва, защото тѣ сж нѣколко телеграми; телеграфирахъ, ми се струва, и на г. Пешева, но то бѣше за другъ случай, обаче никакви мѣрки не се взеха.

Въ Видинско околийскитѣ началникъ Кировъ, секретарѣтъ Поповъ, писарѣтъ Боневъ сж я ударили вече прѣзъ просото — по 25, по 30 л. взематъ, на пазарлъкъ. Както знаемъ всички, паспортѣтъ струва 5 л. Това е гаранцията по всеѣка вѣроятностъ, когато се заобикаля законѣтъ за гербовия сборъ. Ако натакъ има другъ законъ за паспортѣтъ, тогава би се оправдало. Въ с. Върбова отъ Якимъ Младеновъ сж взети 25 л.; свидѣтелъ за това Иванъ Лазаровъ. Въ с. Влаховичъ, отъ Н. Йоневъ и Лило Йончевъ сж взети по 30 л.; свидѣтели: Влашо Витковъ и Иванъ Живковъ отъ сжщото село. Въ с. Бѣла, отъ Спасъ Младеновъ, Петъръ Тошевъ, Михалъ Цвѣтковъ, Киро Цвѣтковъ и Коста Груевъ сж взети по 25 л.; свидѣтели: свещеникъ Марко и бацитѣ имъ. Въ с. Салашъ, отъ Стоянъ Петровъ — 25 л.; свидѣтелъ Тасо Кръстевъ. Въ с. Чишликъ, отъ Иванъ Рангеловъ — 25 л.; свидѣтели Еленко Ивановъ, Въ с. Прауджа, отъ Богданъ Живковъ и Тодоръ Георгиевъ — по 25 л.; повърнати имъ по 20 л. Въ с. Репляна, отъ Василъ Живковъ и Живко Николовъ — по 25 л.; свидѣтелка Игната Живкова отъ с. Чупрени. Въ с. Чупрени — още отъ трима-четирма. Това питане е за Видинско. Азъ виждамъ, че г. министърѣтъ си клати главата. Като че сте на пжтъ, г. Радославова, да заявите, че това сж дребни, обикновени работи, но азъ не желая да чуя отъ васъ още единъжъ това нѣщо.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Съгласни сме напълно.

К. Сидеровъ: Пострадавшитѣ хора сж се оплакали на г. прокурора тамъ, но нищо не е направено досега. Свѣдѣнията говорятъ, че г. Радославовъ е получилъ отъ своитѣ политически приятели, начело съ нѣкой си Карапанчевъ, телеграфически оплаквания. Не сте ли получили?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще ви отговоря.

К. Сидеровъ: Има такива телеграми, азъ твърдя.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Може.

П. Генадиевъ: Много лѣжи твърдѣхте и Ви опровергаха.

К. Сидеровъ: Ползувамъ се отъ случая да кажа нѣщо за Фердинандската околия. Въпроситѣ, които ще задамъ на г. министра, нѣма да бждатъ за него нови или изненада, за да каже, че не е готовъ да отговори. Въ Фердинандската околия отъ Иванъ II. Цековъ начело, подирѣ му още 12 души, околийскитѣ началникъ е взелъ по два наполеона за паспортъ. Въ с. Вереница къмъ сжщата околия, отъ Исая Младеновъ и др. — 4 души — е взелъ по 250 гроша. Ако имате известие за тая околия, ще кажете, но менъ ми се струва, че сте известни и затова питамъ. Тѣзи братковци отъ Фердинандската околия, които сж дали 26 наполеона, и тѣзи, отъ които околийскитѣ началникъ е искалъ по 250 гроша, сж писали писмо на единъ народенъ прѣдставителъ отъ дѣсницата, отъ болшинството. И знаете ли, какво пише този послѣдния, Исая Младеновъ, като говоря за смѣтката на четирмата? „Господинъ еди-кой си народни прѣдставителю! На-ли, каже, работѣхме наедно, избрахме Ви, бива ли тоякова сжпо да иска околийскитѣ началникъ? Моля ти се, пиши му да ми вземе по-евтино“.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. д-ръ Сава Иванчовъ)

И. Кирковъ: Той може да знае, че отиватъ въ Америка да печелятъ.

К. Сидеровъ: Ако г. министърѣтъ желае да му кажа, кой е депутатѣтъ, който е получилъ това писмо, готовъ съмъ да му го кажа.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Послѣ отдѣлно, ми го кажете.

К. Сидеровъ: Добрѣ. Ако желаете, сега мога да го кажа.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ вода слѣдствие, затова по-хубаво недѣйте го казва сега.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателѣтъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросѣтъ за паспортѣтъ не е маловаженъ и г. Сидеровъ не открива нѣщо ново, защото азъ още въ пѣрвитѣ дни, когато почнахъ да вода дѣлата въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, забѣлѣзахъ, че сжществувала нѣкаква тайна работа по тия паспорти. Най-напрѣдъ почнахъ отъ София. Открихъ една компания въ общината, която е издавала свидѣтелства, че сж тукашни граждани, за да могатъ да получатъ паспорти, на всички, които сж идвали тука, срѣщу известна такса. Състави се тогава нужното за сждебнитѣ власти, прѣдадохъ се на сждѣ тѣзи лица отъ общината, но впоследствие се оказа, че и тѣхнитѣ наследници упражняватъ сжщия занаятъ.

В. Коларовъ: Доходно занятие.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И на тѣхъ съставиха нужнитѣ актове и ги прѣдадоха на сждебнитѣ власти, за да отговарятъ прѣдъ сжда. Въ тѣзи работи не сж чисти и много отъ пораншнитѣ чиновници, не само сегашнитѣ; това се е карало по традиция, г. г. народни прѣдставители,

А. Димитровъ: То е старъ занаятъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: За съжаление, азъ на много мѣста съмъ доловилъ, но ще ви моля да не говоря повече по този въпросъ, защото ще се побърка на слѣдствието. Само ще кажа въ общи черти, че паспортитѣ, които се издаватъ отъ тукъ, не се издаватъ по таксата, съ малки изключения. Ония, които сж ги вземали, понеже сж искали да се отклонятъ, да заобиколятъ закона за емиграцията, отпущали сж на тогосъ, на оногосъ, прѣмо и косвено нѣщо, за да могатъ да се снабдятъ съ паспорти, но тѣ не сж се освобождавали отъ особени глоби и вънъ отъ границитѣ на България, дори до пристигането си въ Америка, защото вънъ отъ границата, въ Сърбия, въ Ромъния, въ Австрия, ако не се лъжа, даже и къмъ Германия има летищи чиновници, самозванци, които пътуватъ, движатъ се съ тази цѣль, както има джебци, които снощи сж взели часовницитѣ на много честни хора, излѣзли да гледатъ манифестацията. Единъ гледа сватба, другъ — брадва. Тѣ сжщо и тѣзи, които печелятъ съ паспортитѣ, не сж се ограничили съ прѣстѣпленията си, съ злодѣянията си тукъ въ страната, ами отиватъ и далеко задъ границата. Така щото, това е едно международно дружество, за експлоатация на пътующитѣ за въ Америка.

Д. Драгиевъ: Само че началницитѣ не бива да бждатъ членове въ туй дружество.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Търговцитѣ се намѣрватъ повече по границата; изключения прави столицата, дѣто, както ви казахъ, е имало едно котило, което е работило тѣзи удостоверения, обаче това котило сега е вече разстроено. Сега тази търговия е много малка сравнително по-напрѣдъ, защото навсѣкждѣ взематъ мѣрки, и ограничението се е доста почувствувало отъ пътницитѣ, особено отъ тия, които бѣгатъ отъ България. Тѣ намиратъ нѣкои погранични пунктове къмъ Рахово — да не казвамъ мѣстата — отъ дѣто повече пътници излизатъ, отколкото въ гр. Никополъ, и сѣ за Австрия пътуватъ. Понеже заобикалятъ закона за емиграцията, сами даже си позволяватъ да плащатъ повече отъ таксата, която е 5 л. Даже самитѣ тѣ сж виновни, ще кажа. И какво правятъ нѣкои? Отиватъ въ Америка и повръщатъ въ писма паспорти за други. Така щото, съ единъ паспортъ нѣколко души обикалятъ цѣлия свѣтъ.

В. Коларовъ: Ами като струва 100 л.

К. Лулчевъ: Значи, изхитряватъ околийскитѣ началници.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Изхитряватъ всички, и насъ, и държавата. — Други пъкъ, както ми разправятъ, станали много изкусни въ химическитѣ експерименти и анализи, знаятъ черното мастило да го изгонватъ, подписитѣ да смѣняватъ много изкусно и на тѣхно мѣсто на стария паспортъ да турятъ нови подписи и нови дати. Всичко това менъ ми е известно, и заради туй азъ вече съмъ прѣдалъ нѣколко чиновници на съдъ; има дѣла, има отчислени чиновници и прѣдадени на съдъ, но онова, което не е въ моитѣ рѣци, което е задъ границата, не мога да го огранича. Експлоатиратъ се невинни хора навсѣкждѣ около България, особено въ ония страни, прѣзъ които трѣбва да минаватъ, за да отидатъ въ Америка. Тая търговия прѣдполагамъ ще се разпространи и къмъ Вѣло-море, защото знаете, че на 15 дена въ Порто-Лагосъ идва единъ американски параходъ, който взема пътници. Тамъ ще бжде вѣроятно по-сгодно, защото отъ тамъ

ще отидатъ право въ Америка. Тая търговия ще бжде много по-малка, защото нѣма да минаватъ прѣзъ нѣколко държави, както е било досега.

Но има и много прѣувеличения, г. г. народни прѣдставители. Мнозина си прѣдставляватъ, че извѣстни лица сж спечелили съ хиляди отъ тази търговия. Въ сжщностъ, понеже много сж търговцитѣ, повече сж отъ пътующитѣ, кярътъ имъ не е толкова голѣмъ, но все таки вършатъ едно прѣстѣпление къмъ частнитѣ лица и къмъ държавата. По тая причина, азъ бѣхъ на мнѣние по-напрѣдъ да увеличимъ таксата на паспортитѣ. Като направихъ едно сравнение и видѣхъ, че въ Русия и въ други държави таксата на паспортитѣ е по-голяма, азъ прѣдполагахъ, че е направено заради туй, за да не пътуватъ толкозъ много хора, както сега отъ България, кждѣто работнитѣ рѣци трѣбватъ. И въ Америка работницитѣ не сж по-щастливи, отколкото въ България. Сега обикновенитѣ работници въ София може да получи даже отъ 7 до 10, че и до 15 л. дневно.

Г. Димитровъ: Отъ дѣ изкарахте това?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ не зная, да-ли нѣкой отъ васъ е търсилъ работници, но бждете увѣрени, че работници по-долу отъ 7 л. дневно не можете намѣри.

Ю. Юрдановъ: Ама обикновенъ работникъ ли?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Както да е, азъ казвамъ това мимоходомъ и мисля, че съмъ правъ. Азъ поне имамъ нужда за единъ работникъ у дома и отъ 7 л. дневно по-долу не можахъ да намѣря.

В. Коларовъ: Не остава нищо друго, освѣтъ да ставемъ работници. Излиза, че то е най-доходното занятие въ България.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! За тая реформа, която мислѣхъ да направя, знаете, че съмъ внесълъ тукъ единъ законопроектъ за увеличение таксата на паспортитѣ отъ 5 на 10 л. Направихъ го само съ тази цѣль, за която ви казахъ, но пъкъ ми се вижда, че това не е толкозъ радикална мѣрка. Моето мнѣние сега е, че трѣбва да отмѣнимъ съвършено закона за емиграцията.

Г. Димитровъ: Това е най-благоразумното.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: По този начинъ ще се ограничатъ прѣстѣпленията, защото при свободата, при по-малкото формалности, ще има и по-малко изкушения, когато сега става противното. За да избѣгнатъ формалноститѣ, които имъ се искатъ отъ този законъ, тѣ отиватъ и сами даватъ 5, или 10, или 15 л. на онова лице, отъ което искатъ да получатъ паспортъ.

В. Коларовъ: За туй и създадохъ този законъ, за да обиратъ хората.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Кой го създаде?

М. Таневъ: Стамболовиститѣ въ 1905—1906 г.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ не съмъ го създамъ. Азъ сега изучавамъ този въпросъ и ми се струва, че това срѣдство ще бжде най-радикалното и най-доброто. При туй ненормално врѣме слѣдъ войната и при слуховѣтъ, че пакъ ще има война при агитациитѣ отъ всички страни, че ще има война, много българи отъ села и градове —

не само от селата — бяха принудени да отидат да търсят работа уж в Австрия, а от Австрия отиват по-нататък. Сега от няколко време насам, особено откак заседава Народното събрание, като се видя, че слухът за обявяване на война, която е дотегнала на всички, не е истински, пътниците се намалиха и емигранти няма толкост, колкото по-напред. Следователно, за това ще съжаляват най-много търговците на паспорти в България и вън от България, но в същото време ще печели и България, защото работната сила ще остане у нас, много младежи, които са съвсем добри надежди за страната, няма да се изселват и да отиват немил-недраги далеч от отечеството.

А. Коновъ: Защото има война в Америка, заради туй намалъ емиграцията.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Може и за това да е. В Америка едва-ли се чувствува войната; защото тя е на стотина километра далеч от Съединените щати. Аз не знам, не съм изучавал положението в Америка — вие може да го знаете — така щото не знам, да-ли това е вярно. Може и това да е, може и от страх да е. Не-пастните жад да отидат? Америка беше най-свободната държава; когато и Америка най-богатата, най-добрата част на света вдига война, какво остава за тези, които бегат от война? Разбира се, че е по-добре да останат в отечеството си и заедно с своите братя, роднини и родители да споделят общата съдба. То е най-доброто.

Така щото, г. Сидеровъ, много от тези посочени факти аз ги приемам така, както ги посочвате; много от тях зная и на много съм в съзнатия. Не искам да ги казвам, защото ще искам да узная, как е вървело паспортното дѣло в България не само сега, а въобще. В туй отношение ще изуча въпроса, но дотогава вземам съмнѣния и вземам, за да се ограничат тези злоупотребления с паспортите. Вървам, че тези, които са злоупотребявали, най-много ще бъдат благодарни от мене, защото в туй отношение не съм правил и не правя разлика на наши и ваши. Възмущавал съм се от тая подигравка с нашето законодателство, с нашите закони. И после, твърд ми е било неприятно, когато виждам, че и зад границата се търгува с нашите пътници, когато виждам, че вън от България се обират нашите емигранти. Едно само ще спомена, че много от безредията, които са ставали тук с паспортите, ги изучавам от самите хора, които отиват зад граница. Не е тайна за никого, че болшинството от нашите българи, които отиват в странство, не са чужди за нашата страна и за своите роднини, и за своите близки. Взелъ паспортъ за Австрия, а праща пари по пощата за своите от Америка. Излиза, че всички тези паспорти, които се издават уж за Австрия, без тежестта, която се налага от закона за емиграцията, са били издавани за Америка. Наистина, има много паспорти, които се издават на наши работници градинари, които отиват в Русия или в Австрия, но в болшинството си паспортите са само за Америка. Може да се каже, че търговията с паспортите е ставала само с ония, които отиват по-далеч, а не с ония, които отиват в Австрия и Русия.

Туй стои тая работа, и мисля че г. Сидеровъ ще се задоволи от този отговор, защото по-конкретно не мога да говоря, понеже ще поврѣдя на това, което е предприето, за да може да се прослѣди и да се издири всичко по злоупотребления с паспортното дѣло; може-би, ако влѣза въ подробности, да поврѣдя на работата. Но ако има някои случаи специални, отделни, които аз ги не зная, аз бихъ

молилъ г. Сидерова да ми ги даде, за да мога въ всеки случай да си послужа и с тях.

Председателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Сидеровъ! Доволенъ ли сте от отговора на г. министра?

Н. Сидеровъ: Г-да! Туй даденниятъ отговоръ от г. министра не може да не бъде въ голѣмата си частъ задоволителенъ. Но азъ още не мога да си отговоря, защо досега г. министърътъ не е направилъ нищо, когато има повече от мѣсець почти, откакто съмъ далъ това питане, и г. министърътъ знае от други мѣста тия работи, па и самъ той заяви, че знае и на други мѣста. Но, както и да е, ние ще държимъ сега на това негово обѣщание, че да не му поврѣдимъ на плана, ще ъждемъ принудени да замълчимъ въ интереса на дѣлото. Ние знаемъ от него повече тези истории, които г. министърътъ разправи, затуй, защото той, може-би, няма възможностъ да ги знае, а ние долу из провинцията, тамъ, дѣто сме запознати съ тези цегови добри, сладки началници, ние ги знаемъ.

Не е вѣрно, че тукъ е виновенъ законътъ за емиграцията. Г. министъръ Радославовъ иска да даде да се разбере, че околийските началници експлоатиратъ хората по тоя начинъ съ по 2—3 жълтици, защото хората казвали, че ще отидатъ въ Америка. Не е вѣрно. Положението е такова: този, който не ходи въ Америка никога не казва това. Той си взема нужните документи от общината, и въ тяхъ пише: „За Австрия“. И когато се яви да иска паспортъ за Австрия, околийскиятъ началникъ и никой органъ на властта няма право да му откаже. Може да иматъ мѣсто всичките подозрѣния, може да го знаете, че е американски търговецъ и че явно вилъже, но нямате основание, като органъ на властта, да му откажете издаването на паспортъ. Тукмо противното става, г. министре. За да могатъ да излѣзатъ тия пари, когато отивамъ азъ и казвамъ на околийския началникъ, че отивамъ за Австрия, и нося 5 л. и всичките документи от общината, Вашиятъ околийски началникъ казва: „Ти, галеба, отивашъ за Америка. Не ти давамъ паспортъ и за Австрия“. Ето, тукъ се почватъ пазарлъците, тукъ захваща тракането на наполеони. Не е кривъ законътъ за емиграцията, а това е дѣйствителността. Азъ не чуохъ, а трѣбваше да ми дадете, единъ отговоръ, дѣто Ви се оплакахъ телеграфически, че вашиятъ околийски началникъ въ Горна-Орѣховица се държи доста непристойно и скандално. Освѣнъ че отказва на хората да имъ дава паспорти, освѣнъ че ги праща при мене, но хората биватъ оскарбвани и най-хамалски псувани. Желаете ли Вие, г. министре, да се назначи една анкета, която да прѣгърне всички случаи? Не бѣше единъ случай, а бѣха 150. Позволено ли е това на Вашиятъ околийски началници и какво сте разпоредили по поводъ онай телеграма, която Ви пратихъ азъ? Може ли единъ околийски началникъ, когато Вие, български гражданинъ, отивате съ 5 л. въ участъка на законно основание да искате паспортъ, да Ви откаже и отгоръ да Ви псува на майка? Това може ли да бъде! На това азъ искамъ отговоръ, г. министре. Какво направихте Вие? Има 2—3 мѣсеца, откакто съмъ депозиралъ моето питане. Това не са мои думи, защото, ще се съгласи г. министърътъ и всички, които слушатъ, че това не го правимъ за кофъ, за наше удоволствие, или защото трѣбва да кажемъ на г. Радославова, че единъ неговъ околийски началникъ се е провинилъ, а защото ние сме, божемъ, народни прѣдставители; хората чакатъ от насъ да отидемъ, винаги ни пишатъ, лично се срѣщатъ съ насъ, и когато бждатъ лошо третиранни, когато властта лошо се отнася съ тяхъ, тези хора се отнасятъ къмъ народните прѣдставители. И заради това ние

питамо министрите и съ туй изпълняваме единъ дългъ като граждани, като народни прѣдставители. Азъ не можахъ да чуя отъ г. министръ Радославова за нашия околийски началникъ, за неговото държане. Това може ли да бѣде? Какъвъ съмъ азъ да издавамъ паспорти и какъвъ е Вашиятъ околийски началникъ да псува хората. Ако искате, оставете го и за по-нататкъ — той ще Ви атестира още по-добъръ.

И. Г. Поповъ: Дертове сж това.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ако има нѣкой напсуванъ, нека се оплаче, нека се отнесе до сѣда. Азъ не мога да отговарямъ за това. Не мога да отговарямъ за всички хора, били тѣ чиновници или не. Не съмъ Господь.

Н. Сидеровъ: Прѣдставете си, въ писалището ми сж минали най-малко 50—60 хора, които казватъ: „Дайте ми паспортъ“. Защо? — „Защото съмъ гла-соподавалъ за Васъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Минаваме къмъ друго питане — питането, направено отъ името на работническата обединена социалъ-демократическа фракция, подписана отъ г. Пастухова, до г. министръ-прѣдседателя: съгласно конституцията, може ли Министерството на външнитѣ дѣла да стои безъ титуляръ?

Моля г. Пастухова да развие това питане.

Н. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! На 29 априлий съмъ отправилъ слѣдното питане къмъ г. министръ-прѣдседателя: (Чете)

„Съгласно конституцията, всѣко едно министерство се управлява отъ отдѣленъ титуляренъ министръ. При всичко това, Министерството на външнитѣ работи вече петъ мѣсеца се ръководи не отъ титуляренъ министръ, а отъ тоя на вжтрѣшнитѣ работи. Това нито е съобразно съ основния законъ, нито пъкъ е въ интереса на доброто управление, особено въ сегашния моментъ, когато външно — политическиятъ отношения сж тѣй много прѣплетени.

„Ето защо отправямъ питане къмъ г. министръ-прѣдседателя, не мисли ли да отговори на една държавна нужда, като попълни въ най-скоро време вакантния министерски постъ съ титуляренъ министръ на външнитѣ работи, и по такъвъ начинъ опровергае и циркулирующитѣ слухове, че едното министерско мѣсто се държи свободно съ огледъ къмъ личността на бившия министръ Геннадиевъ и до разрѣшаване на процеса му отъ държавния сѣдъ?“

Смисълътъ на нашето питане, г. г. народни прѣдставители, е ясенъ. Нѣма нужда повече да убѣждаваме нѣкого, че както по ясниятъ текстъ на конституцията, всѣко едно министерство се управлява отъ отдѣленъ министръ, тѣй сжщо сложнитѣ функции на държавния организъмъ правятъ невъзможно, поне за продължително време, единъ човѣкъ да управлява нѣколко министерства и налагатъ, щото всѣко едно министерство да се управлява отъ отдѣленъ министръ.

При образуването на днешния кабинетъ Министерството на външнитѣ работи бѣ завзето отъ г. Геннадиева. Той управлява това министерство до 19 декемврий миналата 1913 г., когато, вслѣдствие на рапорта отъ страна на опозицията, че не бива да се повѣрѣва министерство на лице, противъ което има повдигнато углавно прѣслѣждане за дѣлата му въ бившето негово управление, най-послѣ, министръ-прѣдседателътъ, за да удовлетвори опозицията и общественото настроение, бѣ принуденъ

да освободи г. Геннадиева отъ поста министръ на външнитѣ работи и да поеме самъ той врѣменно управлението и на Министерството на външнитѣ работи. Отъ тая дата и досега — значи, макаръ да е изтекълъ единъ периодъ отъ петъ мѣсеца — това министерство още не се управлява отъ единъ титуляренъ министръ. А особено въ днешно време, когато България е изолирана и опасана отъ единъ обръчъ на съсѣди, неприязнено настроени къмъ нея — при такова едно международно положение на България, вѣрвамъ, че никой отъ васъ нѣма да отрече, какво нуждата да има титуляренъ министръ се чувствува всѣки день, и отъ гледище на интереситѣ на държавата е необходимо чакъ по-скорошното запълване на кабинета съ титуляренъ министръ.

Г. г. народни прѣдставители! Ние, като социалъ-демократи, можемъ да бѣдемъ противници на вашата политика, но ние имаме правото да искаме, щото всѣко едно министерство да се управлява отъ надлежния министръ, който, разбира се, да се радва на довѣрието на болшинството. И въ конкретния случай, споредъ насъ, правителството, ръководено отъ държавнически съображения, излизайки отъ интереситѣ на страната, е длъжно чакъ по-скоро да запълни тая нужда, да я удовлетвори, като опрѣдѣли, като намѣри титуляренъ министръ, който да се радва на довѣрието на болшинството, колкото и политиката на правителството да срѣща неодобрение у насъ или въ останалата частъ отъ опозицията.

Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за министерския постъ не е въпросъ само на едно болшинство, а още по-малко е въпросъ на една партия. Не бива около личността на извѣстенъ политически дѣецъ да се прави политика и съ огледъ на личното негово достойнство, съ огледъ на личнитѣ неговии интереси, или съ огледъ за поддържане на равновѣсието между партийнитѣ групи, изъ които се образува правителството, да се забавя назначаването на титуляренъ министръ дотогава, докогато процесътъ на бившия министръ се разрѣши отъ Държавния сѣдъ. Противъ такова едно схващане на въпроса за министерството, ние сме длъжни да изкажемъ нашето неодобрение, нашия протестъ, защото въ никой случай дребнитѣ партизански смѣтки, въ никой случай равновѣсието между партийнитѣ групировки не може да бѣде и не трѣбва да бѣде рѣшающъ елементъ за съставянето на едно правителство. Едно правителство, което разполага съ болшинство въ Народното събрание, е длъжно да намѣри изъ своята срѣда за вакантния министерски постъ единъ титуляренъ министръ. И азъ бихъ казалъ, за окайване би било едно болшинство, ако то не може да намѣри отъ своята срѣда подходяще лице за тоя постъ, и ако то е принудено да чака дълго време, докогато положението на единъ бившъ министръ се уреди отъ Държавния сѣдъ. Защото и г. министръ-прѣдседателътъ навѣрно съзнава, както това го съзнаваме и ние сами, че е крайно неудобно и вѣдно за интереситѣ на държавата да се завземѣше тоя постъ отъ единъ човѣкъ, който сутринъ ще трѣбва да се явява прѣдъ Държавния сѣдъ, за да отговаря за дѣлата си, а слѣдъ обѣдъ ще трѣбва да се явява въ Народното събрание и да защищава политиката на правителството, въ което той участвува. Не бива да се схваща въпросътъ тѣй, че на г. Геннадиева е даденъ единъ видъ отнукъ дотогава, докогато или се прокара една амнистия чрезъ Народното събрание, или по нѣкой отъводъ дѣлото въ Държавния сѣдъ се прѣкрати и г. Геннадиевъ, освободенъ и оправданъ, да може да завземе отново пакъ министерския постъ. И тѣя подозрѣния, г. г. народни прѣдставители, не сж само тѣй леки подозрѣния. Тѣ иматъ въ основата си нѣщо, което ги прави доста вѣроятни. Тѣзи подозрѣния,

вървамъ, сж толкова силни, щото ние можемъ да наречемъ, че съставляватъ убѣждение, убѣждение не само за насъ, но и убѣждение за самия народъ, какво дѣйствително забавянето става съ цѣль да се разрѣши сждбата на г. Геннадиева и тогава да поеме той министерството, съ други думи, че дѣйствително г. Геннадиевъ трѣбва да завземе този постъ. Тѣй е сложенъ въпросътъ, и поради тази причина ние трѣбва да чакаме и да се лишимъ отъ единъ титуляренъ министъръ на външнитѣ работи, който да води външната политика на държавата и който да отговаря за дѣлата си тукъ, прѣдъ насъ.

Знамъ, че г. министъръ-прѣседателъ може да се позове на това, че и той би могълъ да изпълнява тая длъжностъ. Вѣрно е това, но защо въ конституцията се пише въ такъвъ случай, че всѣко едно министерство се управлява отъ отдѣленъ министъръ? И трѣбва ли ние да чакаме съ години да управлява министерството министъръ-прѣседателъ, който е титуляренъ и на едно друго важно министерство — на Вътрѣшното министерство — който и като министъръ-прѣседателъ самъ има доста много работа? И каквото и да каже тукъ, всѣки ще се съгласи, че единъ човѣкъ не може да изпълнява съ достоинство, не би ималъ физическа възможностъ да изпълнява работата си като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, като министъръ на външнитѣ работи и, сврѣхъ това, като министъръ-прѣседателъ, който бди, който е глава на правителството, който дава идентъ на правителствената политика, който я очертава въ нейнитѣ главни линии и който, както ние виждате, трѣбва да отговаря за тази политика, най-главно той, като министъръ-прѣседателъ. Естествено е, че въ интереса на добрия редъ, въ интереса на нуждитѣ на държавата, законодателътъ е прѣвидѣлъ, щото всѣко едно министерство да се управлява отъ отдѣленъ министъръ. Това е аксиома.

М. Таневъ: Ние искахме първиятъ министъръ да бѣде безъ портфейлъ.

К. Пастуховъ: Да, г. г. демократитѣ искаха даже, по свои съображения, за които ги подозираха малко по-иначе, първиятъ министъръ да бѣде безъ портфейлъ затова, защото ималъ доста много работа като министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: То е много хубаво.

М. Таневъ: Тѣй бѣхме прѣвидѣли.

К. Пастуховъ: Тѣ сж тѣхни съображения, които ние не сподѣляме, но за случая, г. министъръ-прѣседателю, тѣ сж безъ значение. За насъ е важно, когато засѣдава Народното събрание и когато то има възможностъ да попълни отъ своята срѣда вакантния министерски постъ съ нѣкои народни прѣдставители, изходящи изъ срѣдата на Народното събрание, не бива да се оставя незаеътъ постътъ министъръ на външнитѣ работи, а часъ по-скоро трѣбва да бѣде завзеътъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ние сме отправили нашето питане на 29 априлий. Единъ мѣсецъ мина вече оттогава, и пакъ не е запълненъ тоя вакантенъ министерски постъ, и убѣденъ съмъ, че той се държи и нѣма да се запълни дотогава, докогато не се разрѣши сждбата на г. Геннадиева. А ние сме противъ една подобна политика, която държи смѣтка за отдѣлната личностъ, каквато и да била тя, защото тя е партийна политика и защото една страна би трѣбвало да се съжалява, а особено една управляюща партия трѣбва да възбуди съжаление, ако тя извънъ една личностъ не е въ положение да намѣри

друга, за да завземе вакантния министерски постъ и съ достоинство по нейно разбиране да изпълнява тая длъжностъ.

Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, ние сме длъжни да дадемъ удовлетворение на българския народъ, който не желае, щото хора, които сж подсждими, да ги остави на министерски постъ. И щомъ единъжъ г. министъръ-прѣседателъ отстѣпи по този въпросъ, като остави този постъ вакантенъ, ние, за да докажемъ, че даваме удовлетворение на обществената съвѣсть, трѣбва да направимъ и другата крачка: народното прѣдставителство, ако правителството не желае да стори това, трѣбва да го застави да изпълни една своя конституционна длъжностъ, трѣбва да го застави да попълни кабинета въ интереса на добрия държавенъ редъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Това питане е вънъ отъ правилника, защото въ него нѣма нищо по управлението, а се иска да опровергна нѣкакви си циркулиращи слухове. Такова опровержение азъ не съмъ длъженъ да правя; за това не ме задължава нито конституцията, нито правилникътъ. Въ туй отношение не съмъ длъженъ да давамъ опровержения, макаръ и устни, при всѣкото желание на г. Пастухова. По чл. 152 отъ конституцията, царътъ назначава и уволнява министритѣ, не Народното събрание; а по чл. 162 отъ конституцията, начело на всѣко министерство стои министъръ. И сега, съгласно височайшия указъ, начело на всички министерства стои министъръ. Това е текстътъ на конституцията. Вънъ отъ това, никакви улични слухове не ни задължаватъ. Начело на управлението на Министерството на външнитѣ работи е министъръ, и на Министерството на вътрѣшнитѣ работи — министъръ. Това е текстътъ на конституцията, повелителниятъ текстъ на конституцията. Такива тълкувания, които прави г. Пастуховъ, сж заминтинги, за други събрания, не сж за Народното събрание.

А. Стамболийски: Този отговоръ е Геннадиевски.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ ще дойда и на този отговоръ, г. Стамболийски, почакайте малко. — Значи, моето стоеие начело на Министерството на външнитѣ работи е съгласно съ конституцията, чл. чл. 162 и 152, ...

М. Таневъ: Безспорно.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: ... понеже Негово Величество назначава и уволнява министритѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: А единъ министъръ би ли могълъ да управлява България?

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Сега, по-нататъкъ, вмѣсто вие да ми правите питаня и запитвания, защото то се касае до болшинството, излиза г. Пастуховъ, взема вашето право, и ми прави питане. И той не го прави затуй, че ви съжалява или че ми дава поддръжка въ качеството ми на министъръ на вътрѣшнитѣ работи, а ме бламира въ качеството ми управляющъ Министерството на външнитѣ работи. Не, това нѣщо у него нѣма, има друго: да му кажа дерътъ, който циркулира, защо азъ продължавамъ да държа този портфейлъ, ...

Д-ръ Н. Сакаровъ: Искане да узнае истината.

Министър-председател д-р В. Радославов: ... да-ли не е най-послѣ това, че азъ чакамъ да дойде бившиятъ министъръ, който е билъ преди мене министъръ на външнитѣ работи, билъ той Иванъ или Драганъ. Но въ конкретния случай тукъ се цѣли г. Геннадиевъ, единъ народенъ представителъ, който ималъ нѣкакво си държавно дѣло. За менъ е сѣ едно; нито зная, че има дѣло, нито се интересувамъ за това дѣло. И ако вие можете да покажете, че азъ съмъ се интересувалъ отъ това дѣло, азъ съмъ първиятъ, който ще напусна не само Министерството на външнитѣ работи, но и Министерството на вътрѣшнитѣ работи. Това е дѣло свършено друго.

Д. Драгиевъ: Искаме до край да не се интересувате.

Министър-председател д-р В. Радославов: Значи вие сте съгласни, г. г. земледѣлци съ мене. — Кой ще бѣде утрѣ министъръ на външнитѣ работи — да-ли г. Геннадиевъ, или другъ нѣкой отъ болшинството, или другъ, който се посочи отъ менъ и който се одобри отъ Негово Величество — то е въпросъ на деня, то е въпросъ на довѣрие и на рѣшение на Негово Величество, който назначава министритѣ. Азъ може-би да искамъ Ивана, но да си остана само съ искането. Не можемъ ние да съставяме министерство отъ Събранието и да го налагаме.

Н. Цановъ: Не е вѣрно.

А. Коновъ: Никѣдѣ нѣма тая теория.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Има я — точно по конституцията.

Г. г. народни представители! Г. Пастуховъ иска да му кажа, да-ли не държа мѣстото за г. Геннадиева. Азъ не мога да му кажа, защото не зависи отъ мене.

К. Василевъ: Излиза ли лисица на пазаръ?

А. Коновъ: Какъ да не зависи?

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Но той ме съжалява, че имамъ много работа, не само като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, но и като министър-председателъ. Азъ му благодаря. Вѣрно е, защото този товаръ се носи безъ никакво възнаграждение и колкото повече съмъ начело на това управление, толкова по-добъръ за васъ, които пестите народната пара.

К. Пастуховъ: Ние не желаемъ на всѣка цѣна да ви съборимъ. Ние желаемъ да направите добри дѣла въ интереса на страната.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Бждете послѣдователни въ всичко, и тукъ трѣбва да бждете послѣдователни.

К. Бояджиевъ: (Къмъ г. К. Пастуховъ) Ами ти защо държишъ два мандата? Имашъ ли това право? (Общъ смѣхъ)

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Не е много похвално да говоря тукъ, че работата не купя, защото ще кажете, че се хваля. Но Министерскиятъ съвѣтъ въ всичкитѣ си функции не чувствува оня недостатѣкъ, който се чувствува въ размишленията, въ мозъка на г. Пастухова. Министерскиятъ съвѣтъ, по конституцията, се състои отъ десетъ лица, обаче може да бѣде и отъ осемъ, може да бѣде и отъ деветъ.

К. Пастуховъ: И отъ двама.

Ю. Юрдановъ: И отъ единъ.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Министерскиятъ съвѣтъ рѣшава едногласно и ако въ Министерския съвѣтъ се яви въпросъ, по който да се раздѣлимъ, то ще се раздѣлимъ не съ гласуване — болшинство относително — ами ще се раздѣлимъ съ царски указъ. Въ едно конституционно управление оня министъръ, който не е съгласенъ съ рѣшението на Министерския съвѣтъ, той не прави като г. Теодорова, да стои въ него, той ще трѣбва, особено у насъ, да си свърже папката и да си отиде. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и отъ дѣсния центъръ) Азъ насила не го държа. Слѣдователно, осемъ гласа ли сж, деветъ гласа ли сж, то е Министерски съвѣтъ. Друго е, ако остане едно лице да управлява; то не може да бѣде, защото държавната машина е много сложна. Но вие виждате тукъ, че не е така. Тѣ го знаятъ, че не е така, но искатъ да кажатъ: „За Геннадиева ли държите поста или не?“ Това е всичкото.

Х. Бояджиевъ: Ами че кажи си направо. Защо заобикаляшъ?

К. Пастуховъ: Ако е за него, не одобрявамъ.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: А вие не сте се загрижили много за доброто управление, защото вчера — не бѣхъ тукъ, но г. Пешевъ ми каза — даже останало до сопата да ни изпадите отъ тази маса: „Вънъ! Излѣзте си!“

А. Димитровъ: Сопата си не давате вие.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Така што виждамъ, че не ни съжалявате толкова, но въпросътъ е само да се намѣримъ на работа и да кажемъ нѣколко думи, че и ние правимъ политика. Слѣдователно, въ началото на питането казахъ, че то не е материалъ за едно питане, защото то съдържа такива работи, които не сж по управлението: иска да му опровергая само слуховѣтъ, които циркулирали. За мене нѣма слухове, азъ не ги слушамъ.

А. Христовъ: Вие и за дѣлото на Геннадиева не знаете.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Азъ едно зная, че работата ми е, може-би, двойна и тройна и бихъ желалъ часъ по-скоро да е по-малка за мене.

Д. Драгиевъ: Отъ кого зависи?

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Но то ще дойде тогава, когато му дойде моментътъ, и тогава ще видите какъ ще бѣде попълненъ настоящиятъ кабинетъ. Впрочемъ, вие него не го желаете, за васъ той е осѣденъ отдавна, вие не щете даже да видите цѣлия кабинетъ. Така што, не се грижете за насъ толкова. Не плачете много, докогато ние можемъ да работимъ, понеже ние не се оплакваме. Тѣй што, не е желателно отъ тамъ (Сочи лѣвицата) да се чуватъ толкова съжаления по нашъ адресъ, особено по мой адресъ.

А. Коновъ: Не е въпросътъ за туй, а за изпълнение на конституцията.

Министър-председател д-р В. Радославовъ: Разберете, г. г. народни представители, политиката се представява отъ правителството. Въ правителството не всѣкога могатъ да влѣзатъ лица, които да могатъ да се споразумѣятъ и да вършатъ политика, да управляватъ. Всѣки не е за министъръ, защото

има хора съ характерни такива, които не сж да ги поставите за министри.

Х. Бояджиевъ: Като г. Пастухова.

Министър-прѣдседател д-ръ В. Радославовъ: И по тая причина има и характери и лица, които не сж даже за министерско мѣсто, но въ много случаи ги има. Вземете демократитѣ, вземете другитѣ — сѣ си иматъ пѣщо, било то празно, замѣстено съ пѣ-кого, или съвсѣмъ — така. То е сѣ едно. Въ туй отношение азъ вѣрвамъ, че г. Пастуховъ не може да ме упрекне, че не си изпълнявамъ длъжността като министър на външнитѣ работи. Досега не съмъ направилъ никаква грѣшка. Всичко, което е извършено, е явно прѣдъ васъ, казвалъ съмъ го на шефоветѣ, и ако стане случай до затварянето на тая сесия, и други работи има, които ще имъ съобща. Тѣй щото, вѣрвамъ, че въ всѣко отношение съмъ коректенъ, и заради туй недѣлите намира толкова да се попълни нашиятъ кабинетъ. То не зависи само отъ насъ, то зависи и отъ Негово Величество, и туй ще дойде, и когато дойде, вѣрвамъ, че тогава ще одобрите всичката ми политика и ще гласувате едно довѣрие на настоящия кабинетъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсна центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Доволенъ ли сте, г. Пастуховъ?

Г. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ отговора на г. министър-прѣдседателя не съмъ доволенъ, защото не вѣрвамъ и Народното събрание, ако разгърне конституцията и внимателно я прочете, да остане доволенъ. Положенията, които г. министър-прѣдседателятъ развива, за да опровергае нашето питане, сж твърдѣ стари, не отговарятъ на желанието за обнова на България; тѣ отговарятъ на възрасъта само, но не и на нуждитѣ на нашата страна. Не отправямъ питането отъ съжаление къмъ либералната партия или къмъ личността на г. министър-прѣдседателятъ.

А. Христовъ: Който си излиза.

Г. Пастуховъ: . . . а за изпълнението на единъ дългъ, именно да се съобразяваме съ конституцията, когато образуваме каквото и да било правителство, изходяще отъ която и да било партия. Г. министър-прѣдседателятъ иска да каже, да не плачемъ на чужди гробове, понеже сме противници на правителството. Г. министър-прѣдседателятъ забравя, че той и неговото правителство или болшинството въ Народното събрание не могатъ да бждатъ отожествени съ България, че извънъ правителството съществува България, отъ която и социалиститѣ сж частъ, и, слѣдователно, когато осжждатъ правителството, тѣ могатъ да желаятъ грѣшкитѣ, които правителствената политика носи, да бждатъ по-малобройни.

Х. Бояджиевъ: Но вие сте противъ този строй.

Г. Пастуховъ: И по-напрѣдъ казахъ, ние не сме такива крайни партизани, за да се дезинтересиране или да искаме на всѣка цѣна провалянето на едно правителство, противно на насъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ако въ вътрѣшното управление страната може да се разпада на партии, въ външно отношение ние сме една единица, и врѣдта, която нанася политиката на държавата, е врѣда, която чувствува цѣлиятъ български народъ като цѣло, а не само една негова частъ. Ето защо, когато празнотитѣ отъ едно министерство могатъ да ни докаратъ известна врѣда, тая врѣда нѣма да я чувствува само г. Радославовъ и неговата славна партия,

но ще я чувствува българскиятъ народъ; тя става за негова смѣтка.

Това е, което имамъ да кажа, и заради това не съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра. Самиятъ фактъ, че г. министър-прѣдседателятъ, въ продължение на два мѣсеца не можа да събере свѣдѣния, като министър на вътрѣшнитѣ работи, и задържа отговора на едно питане на народнитѣ прѣдставители, показва, че г. министър-прѣдседателятъ не е въ положение да управлява едновременно двѣ министерства.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Г. Пастуховъ: И затова ще обърна питането си въ интерпелация.

Х. Бояджиевъ: И Вие държите два мандата. Защо не се откажете отъ единия?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдва питането на търновския народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Пенчевъ къмъ г. министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ.

Има думата г. Александъръ Пенчевъ.

А. Пенчевъ: Питането ми, г. г. народни прѣдставители, е до г. министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ. То е много отдавнашно. Касае се за прѣмѣстването на началника на влаглището при търновската гара. Азъ не знамъ защо на това питане се дава ходъ едва днесъ.

Моля г. министра да даде обясненията си по този въпросъ, макаръ че питането може да е станало безпрѣдметно вече.

Министъръ Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Касае се за прѣмѣстването отъ Търново въ Ямболъ на единъ чиновникъ по желѣзницитѣ, на когото майка му дойде да плаче да бжде повърнатъ, защото билъ единичниятъ членъ на сѣмейство, който живѣе при нея. Сега, ако ме поставите въ положението за всѣко размѣстване на чиновникъ да ви давамъ отговори на питаня, вѣрвайте, че само съ това ще се занимаваме. Азъ имамъ най-голямъ персоналъ, имамъ Дирекция на желѣзницитѣ съ грамаденъ персоналъ, Дирекция на постройкитѣ на желѣзницитѣ и пристанищата и Дирекцията на почитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ. Сега, за да Ви отговоря, защо съмъ прѣмѣстилъ този чиновникъ, най-напрѣдъ ще ме накарате да пиша на респективния началникъ да ми каже причинитѣ за прѣмѣстването на този чиновникъ; той пъкъ ще поръча на подвѣдомствения си подначалникъ и т. н.; ще се занимаваме само съ това. Така щото, за да се изчерпи въпросътъ, ще кажа: прѣмѣстенъ бѣше, защото трѣбваше да се попълни едно празно мѣсто въ Ямболъ, а пъкъ ямболскиятъ, по технически причини, трѣбваше да отиде на друго мѣсто. Затова е прѣмѣстенъ. Слѣдъ това, пакъ по технически причини, върнахме г. Мазакова въ Търново, а пъкъ ямболскиятъ си отиде обратно.

А. Пенчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако тоя случай бѣше единственъ, азъ нѣмаше да го правя въпросъ въ камарата, но понеже това е било системата на правителствата по-рано, па и сега, на днешното правителство, азъ направихъ това питане само по тази причина. Вънъ отъ това, азъ знаа, че г. Мазаковъ нѣма никаква вина за прѣмѣстването.

Министъръ Н. Апостоловъ: Не е за вина прѣмѣстенъ, а на вакантно мѣсто. Въ Ямболъ имаше вакантно мѣсто, защото ямболскиятъ чиновникъ отиде.

А. Пенчевъ: Понеже е върнатъ този чиновникъ, цѣлътъ е постигнатъ.

А. Димитровъ: Доволенъ е, г. министре.

Отъ дѣсницата: Е-е-е! Слава Богу, единъ пътъ и вие да останете доволни.

Министъръ Н. Апостоловъ: Ваши приятели правятъ постѣпки за прѣмѣстването на известни чиновници. Господата отъ лѣвицата сѣщо правятъ постѣпки прѣдъ мене, нѣкой тѣхенъ роднина или приятель да отиде въ нѣкой градъ, защото ималъ сѣмейни връзки, имотни причини и пр. Тѣй става винаги. Може утрѣ вие да имате работа при мене, да ме молите нѣкой вашъ познатъ да бѣде прѣмѣстенъ отъ единъ градъ на друго мѣсто.

А. Пенчевъ: Едно е важно, г. министре, че тѣзи работи ставатъ въ ущърбъ на интереситъ на гражданитъ и търговцитъ. Може-би, за мнозина това питане да се оказва безпрѣдметно, но въ сѣщностъ то е твърдѣ основателно и на мѣстото си. Въ всѣки случай, азъ съмъ доволенъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Пристигаеме къмъ питането на г. Пастухова, до г. министра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ. Има думата г. Кръстю Пастуховъ.

Х. Бояджиевъ: Г. Пастуховъ! Вие кога ще отговорите на моето питане: защо държите два мандата? (Общъ смѣхъ)

К. Пастуховъ: Щѣхъ да подаря единия на тебе, ако не бѣха те избрали отъ Бѣлденци. (Смѣхъ)

Г. г. народни прѣдставители! Сѣщността на питането — да не го чета — се заключава главно въ това. Отъ София за Ломъ първоначално бѣ пуснатъ само единъ смѣсенъ влакъ, който съвсѣмъ не удовлетворяваше нуждитъ нито на населението, нито пъкъ на интереситъ на търговията. Обаче впоследствие г. министърътъ на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ, слѣдъ отправеното питане, е разпоредилъ да се пусне единъ тренъ, и отчасти тази нужда е задоволена. Имамъ само да му обърна вниманието върху слѣдното. Доколкото се простиратъ свѣдѣнията ми, съ бързия тренъ не се прѣнася пощата, тѣй че би било желателно да се уреди този въпросъ. Но моето питане се състои още въ това, че изобщо движението по желѣзницитъ не е уредено. Въ Дирекцията на желѣзницитъ като-че-ли сѣществувалъ единъ шаблонъ отъ старо врѣме, който ежегодно се подновява отъ чиновницитъ, които по всичко изглежда, че държатъ твърдѣ много о рутината, и задоволявайки се съ тази формула: „нѣмаме достатъчно вагони, нѣмаме достатъчно персоналъ или линиитъ сѣ тѣснолинейни“, каратъ по старому и заради това движението е извънредно бавно и съпроводено съ голѣми трудности. За примѣръ мога да ви посоча линията Габрово—Горна-Орѣховица, дѣто на двѣ мѣста трѣбва да промѣните трена, за да стигнете въ Габрово. Тази аномалия бѣ могла да се изправи, ако горѣ, въ министерството чиновницитъ си даваха по-голѣмъ зоръ и държеха по-голѣма смѣтка за интереситъ на населението и на търговията. Изобщо, г. г. народни прѣдставители, всѣки отъ васъ, който пажува, чувствува, че не е уредено добръ движението въ България. Азъ държа сѣщо тѣй смѣтка за това, че ние разполагаме съ малко каруци или съ малко чиновнически персоналъ, необходимъ за едно бързо движение, но оставаме съ убѣждението, че и при този материалъ, при тѣзи срѣдства, съ каквито разполага държавата, ако горѣ повече се държеше смѣтка за интереситъ на населението и на търговията, много отъ пробелитъ мо-

жеха да бждатъ наваксани и населението да не чувствува толкова тежоти при пажуването. Тѣй че, моето питане се заключава въ това: г. министърътъ на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ да надиктува повече върху дѣлата на управлението на своитъ чиновници, за да може дѣйствително движението да стане по-бързо, промѣнението на влаковетъ сѣ по-малко трудности, и тамъ, дѣто може да се мине безъ промѣна на влаковетъ, дѣто движението е достатъчно развито, да се създадатъ директни влакове, които биха твърдѣ много улеснили населението въ пажуването. Сега трудноститъ сѣ извънредно голѣми, и врѣме е да се направи тази крачка.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ.

Министъръ Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Питането не е тѣй, както го разправи г. Пастуховъ сега. То се отнася до слѣдното: защо сѣществующиятъ прѣди питането влакъ се замѣсти съ единъ смѣсенъ влакъ. По-рано имаше единъ пѣтнически влакъ, имаше и товаренъ влакъ, обаче по липса на персоналъ, и заради това, че желѣзницата още се намира въ врѣменна експлоатация, защото гаритъ не сѣ свършени, нѣма калтари, нѣма обръщателни мостове, нѣма резервуари, откъдѣто машинитъ да взематъ вода, принудихме се да съкратимъ тѣзи влакове въ единъ, а именно направихме единъ смѣсенъ влакъ, който ще прѣвозва и пѣтници, ще прѣнася и стоки; асѣ нѣмаше доста трафикъ тамъ, та да може да има всѣки день по единъ товаренъ влакъ и да могатъ бързитъ пратки по Дунава за София да минаватъ за единъ день или 7, 8—10 часа, а трѣбваше да се набератъ нѣколко пратки отъ нѣколко дена, та тогазъ да се образува влакъ за София или друго направление. Заради това дирекцията намѣри за нужно да се образува единъ смѣсенъ влакъ на день. Обаче този влакъ се оказа неудобенъ, та заради това, а не вследствие запитването на г. Пастухова, бѣхме принудени да наредимъ да има по два влака на день: единъ смѣсенъ, който ще носи и пѣтници, и стоки, и другъ, който ще бѣде чисто пѣтнически влакъ. Така стонъ въпросътъ. Сега туй запитване става почти безпрѣдметно.

Азъ се ползвамъ отъ случая, г. г. народни прѣдставители, да отправя единъ упрекъ къмъ г. г. сѣгражданитъ на г. Пастухова, които той прѣдставява, че тѣ станали причина да заявимъ, че ще бждемъ принудени да спремъ влаковетъ, защото, когато ние нѣмаме отъ дѣ да вземемъ вода, гр. Враца отказва да ни даде вода за машинитъ; сѣщо и ломчани ни отказали, посрѣдъ зима, подъ прѣдлогъ, че нѣмало достатъчно вода за гражданитъ.

К. Пастуховъ: Държавата е длѣжна да си набави вода и да плати, защото общината плаща лихви.

Министъръ Н. Апостоловъ: И ломчани, казвамъ, направиха сѣщото.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Врачанци сѣ признати въ това отношение.

Министъръ Н. Апостоловъ: А упректъ, който прави г. Пастуховъ на Дирекцията на желѣзницитъ, че тя не може да намѣри извинение въ липсата на персоналъ, е безъ основание, защото сега сѣществующиятъ персоналъ по желѣзницитъ е отъ щата на 1911 г., а пъкъ слѣдъ тая дата ние имаме вече 282 км. желѣзни пѣтища повече, отколкото сме имали въ 1911 г. и 18 станции повече; а за тази работа трѣбва персоналъ. Недѣйте забравя, че слѣдъ вой-

ната имаше маса желѣзничари заболѣли, на които трѣбваше да дадемъ отпускъ, както ще видите това при друго едно питане пакъ отъ васъ направено или, мисля, отъ г. Димитрова, съ което се пита: защо не се дава отпускъ на желѣзничаритѣ и телеграфо-пощенскитѣ чиновници. Тѣй щото при едно нарастване желѣзнитѣ пътища съ 282 км. ние трѣбваше да манипулираме съ стария персоналъ отъ 1911 г. Тази обща криза, която прѣкарахме прѣзъ войната, най-много се чувствуваше именно въ желѣзнопътното дѣло. Та не е виновна Дирекцията на желѣзницитѣ, тѣй се сложиха събитията. Всичко ще се уреди съ течение на врѣмето; когато се гласува бюджетътъ, ще се нареди и новото разписание на желѣзницитѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Доволенъ ли сте, г. Пастуховъ, отъ отговора на г. министра.

Н. Пастуховъ: Г. министърътъ е поправилъ една грѣшка...

Министъръ Н. Апостоловъ: Никаква грѣшка.

Н. Пастуховъ: ... и вѣрвамъ, че при по-голъмо усърдие ще може да се направи нѣщо изобщо въ желѣзнопътното дѣло, както и за прѣмахването на закѣснѣлията по треноветѣ — да могатъ да циркулиратъ редовно и съ голѣма тежестъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ г. д-ръ С. Иванчовъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Слѣдва питането на г. Христо Божички, къмъ г. министра на народната просвѣта.

Има думата г. Христо Божички.

Х. Божички: Г. г. народни прѣдставители! Прѣзъ м. февруарий т. г. станаха стачки почти въ повече отъ гимназиитѣ въ царството противъ нѣкои наредби, които Висшиятъ учебенъ съвѣтъ бѣ наредилъ въ учебното дѣло. Тѣзи стачки утихнаха. Слѣдъ това утихване забѣлѣза се пакъ едно движение между ученицитѣ въ училищата; такъвъ е случаятъ въ Кюстендилската мъжка държавна гимназия. Нѣколко ученици сж избѣгали, споредъ свѣдѣнията, които добихъ отъ родителитѣ имъ, даже отъ нѣкои ученици на същото училище, защото нѣкои отъ учителитѣ сж били причина да се намалятъ бѣлѣжкитѣ имъ по извѣстни прѣдмети, да се намали поведението имъ до укорно. Ученицитѣ сж били принудени да избѣгатъ въ Сърбия, за да продължаватъ своето учение. Други хора установяватъ, че сѣщитѣ ученици били подпомогнати отъ нѣкои агенти да заминатъ въ Сърбия и да продължатъ своето учение, като имъ общали единъ по-горенъ класъ, още повече, като имъ е прѣдлагано на държавни разноски да свършатъ тамъ училището си и слѣдъ свършването да останатъ тамъ, едни за учители, други за офицери. Тѣзи ученици сж слѣднитѣ: Василь Константиновъ отъ V класъ, Борисъ Максимовъ отъ VI класъ, Владимиръ Плачковъ отъ VI класъ, Любенъ Христовъ отъ V класъ, Георги Василевъ отъ VI класъ и още двама-трима, на които имената не зная. Тѣ сж избѣгали на 20 априлий т. г. въ Сърбия. Научихъ се още отъ бащата на Василь К. Богданалиевъ, че директорътъ на гимназията имъ е издавалъ удостоверения за завършенъ или незавършенъ класъ, безъ да пита родителитѣ на въпроснитѣ ученици или тѣхнитѣ настойници, и съ това ги е улеснявалъ, за да избѣгатъ въ Сърбия.

За това, съгласно конституцията, питамъ г. министра на просвѣтата: първо, зная ли за поведението на тия учители; второ, зная ли за избѣгването на

ученици отъ тая гимназия, и трето, ако зная, какво мисли да направи за поведението на тия учители и директора, за да се спре това избѣгване на ученици отъ Кюстендилската държавна мъжка гимназия.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърътъ на просвѣтата.

Министъръ П. Пешевъ: Г. Божички, прѣди да направи питането си официално въ Народното събрание, има любезността да ми направи частно сжщото това питане, и азъ събрахъ свѣдѣния и му ги съобщихъ. Недоволенъ, вѣроятно, той прѣнесе това питане въ Народното събрание. То се отнася до избѣгалитѣ отъ Кюстендилската мъжка гимназия ученици въ Сърбия. Истина е, че осемъ души ученици отъ Кюстендилската мъжка гимназия сж отишли въ Сърбия, дѣто нѣкои сж постѣпили за ученици, а други още не. Тѣ сж, както казахъ, осемъ души. Имената имъ, вѣроятно, Народното събрание не се интересува да чуе, защото не е важно кои сж тѣ. Всички тѣзи ученици сж съ лошо поведение и съ слабъ успѣхъ, поради което не сж могли да продължаватъ учението си. Нѣкои отъ тѣхъ сж били въ лоши отношения не само съ учителитѣ, но и съ родителитѣ си, въпрѣки волята, на които сж избѣгали. Тия младежи сж мислили, вѣроятно, че въ Сърбия ще се задоволятъ тѣхнитѣ дѣтински прищевки, че тамъ нѣма да се изисква отъ тѣхъ да слѣдватъ и да се учатъ тѣй сериозно, както това се изисква въ нашитѣ гимназии. Да-ли е имало съблазняване отъ нѣкакви си сръбски агитации, това не може да се знае. Прѣдъ видъ на това, че Кюстендилъ е на сръбската граница, възможно е, щото нѣкои хора, агитатори-сърби, да сж съблазнявали тѣзи дѣца и да сж имъ общавали кой знае какви облаги, като отидатъ въ Сърбия. Но фактъ е, че тѣзи ученици сж се скарали съ родителитѣ си, скарали сж се съ учителитѣ си, скарали сж се, тѣй да кажа, и съ прѣдметитѣ, които имъ се прѣподаватъ, на при това и поведението имъ не е било добро. Вмѣсто да се поправятъ, вмѣсто да послушатъ съвѣтитѣ на учителитѣ си, на директора, а сжщо и на родителитѣ си, тѣзи ученици сж избѣгали въ Сърбия, за да потърсятъ тамъ щастието си. Това, т. г. народни прѣдставители, може да се случи и въ Сърбия — и се случва — съ ученици, които отиватъ въ разни мѣста и забѣгватъ дори и въ Америка. Развалени ученици има навсякъдѣ. Тая развала често достига дотамъ, щото нѣкои младежи посѣгатъ дори на живота си, самоубиватъ се. Случва се дори да посѣгатъ на живота на най-добритѣ си учители, както стана случаятъ въ Харманлий, дѣто най-добриятъ учителъ загина отъ ржката на единъ хаймана-ученикъ, който е търпѣлъ дълго врѣме въ училището, благодарение на снисходителността и милосърдието, които нашитѣ учители проявяватъ къмъ така заблуденитѣ ученици. Има даже ученици, които сж извършвали и прѣстѣпления. Явлението, прочее, което се забѣлѣзва въ Кюстендилъ, не е нѣщо особено, та по поводъ на него да укоряваме нашата учебна система и да хвърляме укоръ на директора и на учителитѣ, за които става дума въ питането.

Родителитѣ били обяснявали забѣгването на дѣцата си съ това, че учителитѣ били лоши, че директорътъ билъ строгъ и т. н. Вие сте родители, г-да, и знаете, че дѣцата въобще винаги стоварватъ вината върху учителитѣ, и вие, увѣренъ съмъ, въ родителската си обичъ, често сте наклонни да вините учителитѣ.

В. Кознички: Много право.

Министъръ П. Пешевъ: Но при една обстоятелствена провѣрка винаги се доказва, че дѣцата не

сж тъй невинни, както може да се прѣдставятъ прѣдъ родителитѣ си, както родителитѣ въобще сж наклонни да мислятъ за дѣцата си. За лошия ученикъ винаги учителѣтъ е кривъ, винаги той е виновенъ, родителитѣ отъ своя страна винаги сж склонни да дадатъ правото на своето чедо. Когато се направи провѣрка, доказва се, че често учителитѣ нѣматъ никаква вина; тѣ могатъ въ много отношения да бждатъ обвинени въ крайна снизходителностъ къмъ ученицитѣ, както и подобава да бжде, аслж, спрѣмо едни дѣца — съ надежда, че тѣ ще се поправятъ въ послѣдствие, обаче често тия надежди на учителитѣ биватъ измамани. Обвиняватъ се много често учителитѣ въ пристрастие къмъ ученицитѣ, въ нѣкакво си гонение. При мене постоянно идатъ родители да се оплакватъ, че тѣхнитѣ ученици били изключени отъ гимназитѣ, че било имъ намалено поведението, че не имъ били дадени никакви голѣми бѣлѣжки, че не били допуснати до матура и пр., защото учителитѣ прѣслѣдвали дѣцата имъ, поради политическитѣ убѣждения на родителитѣ имъ или поради лични скарвания. Г. г. народни прѣдставители, само въ рѣдки случаи да бжде истина твърдението, че учителитѣ прѣслѣдвали дѣцата заради грѣха на родителитѣ. Това може да го прави единъ крайно разваленъ учителъ, то ще бжде едно рѣдко изключение. Общо правило е — и трѣбва да приемемъ, че е тъй — че учителитѣ не могатъ да прѣслѣдватъ ученицитѣ си, не могатъ да се радватъ на неуспѣхитѣ на своитѣ ученици, не може да имъ бжде приятно да поставя лоша бѣлѣжка за поведението на ученицитѣ си. Правило е единъ учителъ да се радва на успѣхитѣ на ученицитѣ си и на тѣхното поведение. Но, за жалость, въ много отъ нашитѣ гимназии ученицитѣ нѣматъ това добро поведение, каквото би било желателно, поради това, може-би, дѣто родителитѣ нѣматъ достатъчно грижи върху поведението на дѣцата си, поради това, дѣто въ послѣдно врѣме се явяватъ особени съблѣзни, които увличатъ дѣцата, като неопитни и, може-би, по много други причини поведението на дѣцата не е на тая висота, на която се желае да бжде. И послѣднитѣ стачки, които станѣха тукъ-тамъ въ нашето царство, за които стачки се поменава и тукъ, въ питането на г. Божички, сж вслѣдствие на такива едни недоразумѣния отъ страна на дѣцата, относително отношенията имъ съ училището и съ учителитѣ. Дѣцата мислятъ, че наредбитѣ, които се правятъ отъ страна на министерството, отъ тѣхнитѣ наставници, отъ тѣхнитѣ учители — както знаете, наредбитѣ, които излизатъ отъ министерството, винаги се взематъ въ съгласие съ прѣдставители на учителството, слѣдъ вземане мнѣнието на най-опитнитѣ учители; министърѣтъ самъ не нарежда програмитѣ — сж насочени срѣщу тѣхъ. Тия наредби се издаватъ по рѣшение на компетентнитѣ учители. Ученицитѣ мислятъ, че наредбитѣ по матурата сж направени въ тѣхна врѣда, съ нѣкакво зложелателство къмъ тѣхъ, поради нѣкакво гонение спрѣмо тѣхъ. Това е дѣтинско заблуждение. Тия наредби, както и другитѣ отъ подобенъ характеръ, клонятъ да създадатъ отъ ученика единъ бждещъ добръ български гражданинъ. Всички тѣ усилия на министерството иматъ за задача да подготвятъ и приучатъ ученика къмъ сериозни занятия, да го насочатъ къмъ добро поведение, та да бжде той радостъ на родителитѣ си, гордостъ на своето отечество, когато стане български гражданинъ.

Не освѣтлени достатъчно отъ обществото, дѣцата се заблудиха и увлѣкоха въ миналитѣ стачки, които сж паметни на васъ, г. г. народни прѣдставители, и за които всички ние трѣбва да съжаляваме. Не трѣбова по никой начинъ да насърчаваме ученицитѣ въ тѣхнитѣ недобри обноси къмъ наредбитѣ, които се издаватъ въ тѣхна полза, въ тѣхнитѣ обноси

спрѣмо учителството, което, може да се каже, както го казахъ и по-рано, въ болшинството си е крайно снизходително къмъ ученицитѣ, къмъ юношеството, което имъ е повѣрено. Въ случая, азъ не намѣрвамъ въ избѣгването на тѣзи ученици отъ Кюстендилъ въ Сърбия нѣкаква си вина въ дирекцията или въ учителитѣ на Кюстендилската държавна гимназия, защото, повтарямъ, всичкитѣ тѣзи осемъ ученици, до единъ, сж съ лошо поведение и съ слабъ успѣхъ. Естествено е, че тѣ ще вървятъ тамъ, дѣто е по-леко, дѣто ще могатъ да бждатъ търпими съ това свое поведение, дѣто нѣма кой да се грижи да станатъ бждещи добри български граждани. Ако тамъ сж ги примамили и ако мислятъ отъ тѣхъ да спечелѣтъ нѣщо, много се лѣжатъ, защото и тамъ ще се констатира, че тѣзи развалени младежи не ще бждатъ достойни бждещи граждани, въ която държава и да бждатъ тѣ. Азъ да не споменавамъ нито родителитѣ, нито дѣцата, защото не е добро, па и не е важно това, и не интересува Народното събрание.

Отговарямъ, слѣдователно, на питането на г. Божички, че ученици, дѣйствително, забѣгнали сж въ Сърбия. Не е констатирана нѣкаква пропаганда, или нѣкакво прѣлъстяване отъ страна на сръбски агенти, макаръ подобно нѣщо да се подозира, макаръ и тукъ въ нѣкои отъ гимназитѣ да се подозира нѣщо за подобна нѣкаква си агитация. Истинскиятъ мотивъ за избѣгването на тия ученици е тѣхното лошо поведение, тѣхнитѣ слаби успѣхи, тѣхнитѣ враждебни отношения спрѣмо учителитѣ и спрѣмо родителитѣ си, и тѣ сж забѣгнали тамъ въпрѣки волята и желанието на родителитѣ си. Въ учителството азъ не съмъ констатираля никаква вина, каквато, обаче, е възможна, защото и учителитѣ сж хора, и тѣ може понѣкога да сгрѣшатъ.

Това е, което имамъ да отговоря на питането на г. Божички.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Доволенъ ли сте, г. Божички, отъ отговора на г. министра?

Х. Божички: Г. г. народни прѣдставители! Азъ по-рано правихъ постѣпка прѣдъ г. министра, безъ да депозирамъ това питане въ бюрото, като имяхъ прѣдъ видъ намежѣтъ, който вчера таправи на земледѣлската група, че за нищо и никакви работи сме се отнасяли съ питаня къмъ г. г. министритѣ. Когато искахъ обяснения по този въпросъ лично отъ него, той ми заяви, че г. Радославовъ и г. военниятъ министъръ му казали, че има избѣгвали ученици, и той провѣрилъ телеграфически до директора и той му отговорилъ, че не е имало никакво избѣгване на ученици, когато, въ сжщностъ, бѣха избѣгвали осемъ души до това врѣме. Слѣдъ това, азъ виждамъ въ една статия безъ подписъ въ в. „Камбана“ онова, което г. министърѣтъ сега приказва и което послѣ се опроверга отъ едно съобщение въ в. „Балканска трибуна“, дѣто се казва, че писаното въ нѣкои вѣстници, че осемъ души ученици сж били избѣгвали, е невѣрно; че не сж 8, ами сж 12 души и още 10 души се готвѣли да избѣгатъ.

Колкото се отнася до въпроса, че ученицитѣ сж избѣгвали поради слабото си поведение, поради слабитѣ си бѣлѣжки, признавамъ, че има такива. Обаче азъ имамъ бѣлѣжки и за самитѣ учители, че едни отъ тѣхъ много грубо сж се отнасяли спрѣмо своитѣ ученици, когато въ сжщностъ тѣ, като разбрани учители, не би трѣбвало да правятъ това спрѣмо ученицитѣ си. Констатира се, че учителѣтъ Марковъ постоянно е влизалъ въ класъ въ нетрѣзвено положение и е рутаялъ ученицитѣ по най-прѣстѣпенъ начинъ. Учителѣтъ Богоевъ единъ пътъ влиза въ класъ съ револверъ; запитанъ отъ нѣколко ученици, на запитването той отговаря съ сваляне поведе-

нието имъ до укорно. Тия дѣйствия на учителитѣ, сж накарали ученицитѣ да не стоятъ по-нататъкъ въ това училище. Ако г. министърътъ не вѣрва въ тия работи, азъ бихъ молилъ да назначи анкетна комисия, която да разпита ученицитѣ и тѣхнитѣ бащи, да-ли по слаби бѣлѣжки сж избѣгали или по обносжитѣ на учителитѣ спрѣмо ученицитѣ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Слѣдва нитането къмъ г. министра на правосъдието отъ старозагорския народенъ прѣдставителъ г. Милевъ. Има думата г. Василь Милевъ.

В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ красивитѣ склонове на Родопитѣ има една твърдѣ голѣма гора, която бѣ въ процесъ прѣзъ 1906 или 1910 г. — точно не помня. Дѣлото бѣ заведено противъ държавата отъ нѣкой си французки подданикъ Батюсъ. Отъ доказателствата, които сж били събрани по дѣлото, Пловдивскиятъ апелативенъ сѣдъ, съ едно свое рѣшение, е осѣдилъ държавата да прѣдаде гората въ собственостъ на ищеца Батюсъ. Самъ Батюсъ не е прѣкъ ищецъ, а той се явява като пълномощникъ на нѣкои турци. Присѣдната трѣбваше да се изпѣли въ врѣме управлението на г. Малинова, но понеже се получиха косвени съобщения, че въ този процесъ има нѣщо не чисто и че гората е присѣдена на Батюсъ по непоттенъ начинъ, вслѣдствие на недобри или непоттено прѣдставени доказателства, правителството на г. Малинова тогазъ се заинтересува живо за този въпросъ и поиска да събере доказателства, за да види доколко дѣйствително Батюсъ или неговитѣ опълномощители иматъ права върху тази гора. И когато се събраха достатъчно доказателства за туй, впоследствие се повдигна единъ слѣдственъ процесъ при първия слѣдователъ на Пловдивския окръженъ сѣдъ, каждѣто е образувано слѣдствено дѣло № 69 отъ 1911 г. Отъ събранитѣ данни по дѣлото, събрани отъ министерството и проверени отъ слѣдственитѣ власти, се оказа, че тапията, тѣй наречена темесюкъ, възъ основа на която Пловдивскиятъ апелативенъ сѣдъ е обосновалъ своето рѣшение, е тапия фалшива, защото тефтерхането отъ Цариградъ, на искането на правителството да му се съобщи, да-ли такава тапия дѣйствително е издавана, е отговорило, че подобна тапия не е издавана, че въ книгитѣ на тефтерхането подобна гора върху името на частно лице не е била записана, напротивъ, гората е държавна. И отъ събранитѣ показания на редица свидѣтели — нѣма защо да ги изброявамъ — се е установило напълно, че свидѣлитѣ турци по дѣлото, имената на които азъ съмъ посочилъ въ своето питане, нѣкои отъ които и тукъ ще посоча: Ахмедъ Юмеровъ Юмдовъ, Али Юмдовъ, Мехмедъ Алиевъ Хаджиолу отъ с. Нова-махала и пр., сж всички лъжесвидѣтели. Имаме даже свѣдѣния сега, че редица отъ тѣзи обвиняеми, не знамъ по какъвъ начинъ, сж добили паспорти и сж забѣгнали въ Цариградъ. Сѣдебниятъ слѣдователъ, слѣдъ като е събралъ всички данни, всички доказателства по процеса, направилъ едно дълго свое постановление подъ № 11 отъ 8 юний 1912 г. — моля да обрнете внимание на датата — въ което заключително постановление сѣдебниятъ слѣдователъ, възъ основа на углавното сѣдопроизводство, дава своето мнѣние, че има пълни доказателства за виновността на Батюсъ, за че той дѣйствително е създалъ и съчинилъ единъ невѣренъ официаленъ документъ, неистински нито по форма, нито по съдържание, и че той е подкупилъ свидѣтели, за да свидѣлствуватъ противъ държавата и въ полза на него. Вслѣдствие на това, сѣдебниятъ слѣдователъ намира, че има пълни доказателства за виновността на обвиняемитѣ и прѣвраща дѣлото на прокурора на Пловдивския окръженъ сѣдъ, за негово надлежно раз-

глеждане. Дѣлото е изпратено на 9 юний 1912 г. и до денъ днешенъ то не е разгледано. Бихъ молилъ почитаемото народно прѣдставителство сериозно да се занимае съ този въпросъ. По свѣдѣния на вѣщи лица, гората струва повече отъ 5 милиона лева. Още въ врѣмето на г. Малинова, Батюсъ се бѣше домогналъ, прѣзъ дипломатическото агентство на Франция, да иска да му се признаятъ щети и загуби отъ 1.300.000 л. Не искамъ да хваля, но тогазъ Министерскиятъ съветъ отхвърли този искъ. Батюсъ и сега продължава да настоява за тия щети. А какви сж тия щети? Тия щети произлизатъ отъ отнемането му възможността да се ползува за извѣстно врѣме отъ самата гора.

При сѣществуването на тѣзи обстоятелства, толкова убѣдителни за единъ сѣдебенъ органъ, какъвто е сѣдебниятъ слѣдователъ, законна презумция е, че дѣйствително има виновностъ. Прокурорската властъ бѣше длъжна да се занимае съ това дѣло, но не се е занимавала досега. Защо? Азъ не искамъ да обиждамъ правителството, нито уважаемия г. Поповъ, не искамъ да хвърля нѣкаква клевета, но положително твърдя, че двама прокурори сж уволнени само заради това, защото сж искали да напишатъ обвинителенъ актъ. И азъ ще си позволя да цитирамъ едно име, защото притежавамъ въ своитѣ рѣцѣ, тукъ, въ своя си джобъ, писменъ документъ, изходящъ отъ самото това лице, на което ще кажа името. Той е г. Джамбазовъ. Г. Джамбазовъ се оплаква навсѣкждѣ въ Пловдивъ, оплаква се и въ частни писма до народни прѣдставители, че той е уволненъ затуй, защото имало заинтересовани хора, които сж искали да бѣде унищоженъ процесътъ, да бѣде внесено дѣлото въ окръжния сѣдъ съ заключение за прѣкращение и по този начинъ Батюсъ и лъжесвидѣлитѣ да бѣдатъ отървани. Бихъ желалъ да не е вѣрно това, защото азъ не бихъ допусналъ, че единъ министъръ въ България, когато дойде въпросъ за една такава огромна гора, отъ такъвъ жизненъ интересъ за стопанството на държавата би се съгласилъ да отиде да поддържа подобни прѣстѣпни стремежи за завладѣване едни права, които дѣйствително не се притежаватъ.

Г. Кирковъ: То е още въпросъ.

В. Милевъ: Бихъ желалъ туй да е така. — Ето защо азъ си позволявамъ да изнеса този въпросъ прѣдъ почитаемото народно прѣдставителство и по този начинъ да подканя г. министра на правосъдието — увѣрявамъ го, че азъ не се ръководя отъ чувство да го нападамъ, да правя капиталъ или да изнеса какъвто да е упрекъ противъ него — да даде нужното уяснение на народното прѣдставителство, защото фактъ е, че дѣлото се намира досега въ чекмеджето на прокурорската властъ и че досега, въ три години врѣме, обвинителниятъ актъ не е внесенъ още въ сѣда, а има изриченъ членъ въ углавното сѣдопроизводство, който императивно заповѣдва, че прокурорската властъ нѣма право да държи никое слѣдствено дѣло въ своитѣ рѣцѣ повече отъ седемъ дена — разпореждане добро, защото, ако би се допуснало противното, то би значило дѣйствително прокуроритѣ да станатъ абсолютни господари на слѣдственитѣ процеси и никоѣ пакъ да не можете да добиете правосъдие. Ако този процесъ прѣдставлява сложностъ, сѣ вѣрвамъ, че ако не седемъ дена, то 20, 30, три мѣсеца, шесть мѣсеца пѣха да бѣдатъ достатъчни, за да може да се даде на процеса надлежния ходъ. Ето защо азъ питамъ г. министра на правосъдието да ми отговори: истина ли е, че слѣдственото дѣло, подъ № 69 отъ 1911 г., заведено противъ Хенрихъ Батюсъ и противъ нѣколко души свидѣтели, помачи свѣршено при слѣдствената властъ съ заключително постановление № 11, отъ 8 юний 1912 г. и внесено съ мнѣ-

ние, че има виновност, се намира въ парка на Пловдивския окръжен съд? Истина ли е, че досега не е написан обвинителен акт? Ако действително не е имало никакви партизански побуждения затова, то г. министърът намира ли, че има виновност въ съдебните органи, които не са дали нужния ход на това дѣло, и мисли ли той да вземе нѣкакви мѣрки за наказанието на тѣзи съдебни органи, защото тѣ явно са нарушили яснитѣ, изричнитѣ и положителнитѣ постановления на углавното сѣдопроизводство? Моля г. министра да ми отговори на това питане.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърът на правосъдието.

Министъръ Х. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Вслѣдствие на това питане на г. Милева азъ поискахъ да ми се дадатъ свѣдѣния, какъ стои дѣлото. По мой принципъ, който послѣ ще разправа, азъ никога не се бъркамъ въ никое дѣло, обаче, когато ме запитатъ, азъ веднага искамъ да ми се дадатъ свѣдѣния. Азъ считамъ, че правосъдието трѣбва да стои на своята висота и министърът на правосъдието нѣма право нито да каже „внесъ онова дѣло“, нито „изнесъ“, нито друго. Нашитѣ сѣдии са независими. Конституцията казва, че даже върховниятъ надзоръ надъ сѣдилищата не принадлежи на държавния глава. Тѣ са свѣршено независими учреждения въ пълната ширина на думата. Азъ, като министър на правосъдието, нѣма да си позволя да питамъ, както са си позволявали мои прѣдшественици — има прѣдписания и отъ демократитѣ и отъ бившето правителство, и отъ други — какво става съ това дѣло, дайте ми това дѣло, пратете това дѣло. Азъ още като адвокатъ съмъ възставалъ противъ тази практика и въ апелацията съмъ ругалъ единъ министър, който се интересуваше да се насрочи еди-кое дѣло по-бърже. Дѣлото е въ апелацията и който се интересува ще види какво азъ съмъ говорилъ за г. Згурева, едно време министър. Каквото съмъ говорилъ въ апелацията и сега това поддържамъ. Азъ нѣма да искамъ никога едно дѣло, ако Народното събрание, което е суверенитетътъ въ страната, не ме застави да го искамъ, за да го види, и тогава да взема мѣрки, ако трѣбва, и то не такива, каквито вие казвате.

Въ какво се състои сега дѣлото? Ето какво ми отговарятъ отъ Пловдивъ: (Чете) „Прѣдставямъ Ви, г. министре, исканото отъ Васъ по телефона слѣдствено дѣло № 69 отъ 1912 г. на II сѣдебенъ слѣдователъ, заедно съ това на парка подъ № 833 отъ 1912 г., като Ви донасямъ, че същото не е могло да бѣде своевременно изготвено и внесено въ сѣда, по слѣднитѣ причини. Слѣдственото дѣло е било внесено въ парка прѣди балканската война, прѣзъ м. юний 1912 г.“ Слупате ли, г. Милевъ? Г. Джамбазовъ е билъ прокуроръ въ 1912 г., а азъ съмъ министъръ отъ 23 септемврий 1913 г. Дѣлото е внесено тогава. Вие отивате да вървате много на този Джамбазовъ, и каквото слушате по улицитѣ, кой какво ви пише, тукъ го изнасяте. — „Като се е почнала войната съ Турция и като навлѣзли нашитѣ войски въ турската територия въ скоро време, бившиятъ прокуроръ г. Друмевъ, като разчиталъ, че Дювленско ще остане за въ бѣдѣще въ български рѣцѣ, намѣрилъ за умѣстно да не бърза съ изнасяне на дѣлото въ сѣда, като смѣталъ при създаденитѣ нови благоприятни условия да допълни слѣдствието по същото съ нѣкои нови данни“ — виждате отъ какво се е ръководилъ паркетътъ, а не отъ това, което ви пишатъ — „за които се е имало пълна възможностъ да бѣдатъ събрани чрѣзъ разпита на нови свидѣтели отъ Дювленско, каквито по-рано не са могли да бѣдатъ питани, понеже са се намирали

въ Турция и са били турски подданици. Прѣзъ време на войната не са могли да бѣдатъ извършени никакви дѣйствие отъ същия прокуроръ, тъй като турското население тогава е било масово забѣгнало къмъ Цариградъ, та се е чакало завръщането му. Слѣдъ войната замѣстникъ-прокурорътъ К. Джамбазовъ самъ е ходилъ на два пъти въ Дювленско, за да се добере до нѣкои нови доказателства, за които послѣ да повърне дѣлото за попълване на слѣдствието. Това се вижда отъ вършенитѣ отъ него дознания, приложени къмъ паркетното дѣло“. Забѣлжете, че тѣзи дознания сега трѣбва да се оформяватъ, защото прокурорътъ не може да прави дознания. (Чете) „Независимо отъ това, въ тукашния паркетъ работата е била винаги извънредно прѣтрупана, по която причина по-сложнитѣ дѣла, по които е било необходимо да се работи по нѣколко дни, са били изоставяни на заденъ планъ: слѣдъ войната такива се оказаха въ парка съ десетки, макаръ и да са били постѣпени въ същия още прѣзъ 1910, 1911 и 1912 г. Така напр.: прокурорско дѣло № 644/911 г. е постѣпило въ парка прѣзъ 1911 г., а е било свѣршено и внесено въ сѣда едвамъ прѣзъ м. февруарий 1914 г.; дѣлото № 1.102/911 г. постѣпило прѣзъ 1911 г., внесено въ сѣда прѣзъ м. мартъ 1914 г.; дѣло № 1.122/911 г. постѣпило прѣзъ 1911 г., внесено прѣзъ м. мартъ 1914 г.; дѣло № 1.015/908 г., постѣпило прѣзъ 1908 г., внесено прѣзъ м. януарий 1914 г.“ Виждате колко години стои тамъ послѣдното дѣло, ...

И. Г. Поповъ: Шестъ години.

Министъръ Х. Поповъ: ... а не само да се говори. То е отъ ваше време, още отъ 1908 г. и още стои. Имате ли съмнѣние по тѣзи дѣла? Не ви ли е писалъ Джамбазовъ за тѣхъ? (Чете) „Дѣло № 1.173/910 г., постѣпило прѣзъ 1910 г., внесено прѣзъ м. априлий 1914 г. и още много други. Освѣтъ това и личниятъ съставъ на парка почти винаги прѣзъ това време не е билъ пълненъ. Документитѣ по слѣдственото дѣло са депозирани въ касата на окръжния съдъ“.

Въ това дѣло, г. г. народни прѣдставители, има нѣкои господа отъ адвокатитѣ заинтересовани, има и нѣкои, които инсинуиратъ. Азъ отхвърлямъ всѣка инсинуация. Г. Милевъ, познаваме се лично; ако имате нѣщо лично за мене, Вие го кажете на друго мѣсто, вѣнъ или прѣдъ сѣда; ако ли искате да говорите като депутатъ, говорете тъй, както си е. Въ парка има да стоятъ дѣла отъ ваше време. Ако това дѣло се е забавило, забавило се е, първо, затуй, че има действително много дѣла, второ, затуй, защото у Друмева се е явила тази добра идея да допълни слѣдъ войната слѣдствието съ нѣкои нови данни. Когато Друмевъ е узналъ, че може да се добере до нови доказателства и понеже интереситѣ на държавата изискватъ това, спрѣлъ е малко дѣлото. И наистина Дювленско става наше. Подиръ това трѣбва да се събератъ доказателства, и се събиратъ. Чакъ сега, подиръ Вашето питане, дѣлото е довършено — идете, направете справка — но не напълно въ това отношение, че прокурорътъ Джамбазовъ самъ е правилъ дознание и се е обърналъ на слѣдователъ, когато прокурорътъ, като се добере до нови доказателства, трѣбва да прѣдложи на слѣдователя да направи дознание, да направи разпитване. Едното е слѣдствена властъ, другото е прокурорска властъ; тѣзи двѣ страни трѣбва да се очистятъ и тогава дѣлото се тура въ редъ.

Г. г. народни прѣдставители! Дѣлото е съ единъ чуждъ подданикъ. То е извънредно важно; то надминава милиони. Виждате нашиятъ съдъ колко е самостоятеленъ. Той е рѣшилъ да даде гората на Батюсъ, значи, той е самостоятеленъ съдъ. Когато

това дѣло влѣзе въ сѣда, трѣбва да има пълни доказателства, да не разчитваме само на такъв патриотизъм, какъвто ни се рисува отъ нѣкои и други тукъ. Азъ даже бихъ протестиралъ, ако нѣкой мисли, че правосъдието въ България ще се занимава съ патриотизъмъ. То не се занимава съ патриотизъмъ, това е извѣстно и на мене, и на всички прокурори, и когато внесатъ едно дѣло, тѣ дирятъ по възможностъ да дадатъ доказателства на сѣдницѣ, защото не можешъ да ги убѣдишъ съ това, че той е чуждъ подданикъ. Напишатъ сѣдия, именно, ще ти каже: това нѣма да ме убѣди. Та какво прѣстъпление има сега, че това дѣло не било внесено, и да се пита какви мѣрки трѣбва да взема? Г. Милевъ ималъ писмо отъ Джамбазова, че имало заинтересовани хора. Искате ли да кажете, че азъ съмъ заинтересованъ?

А. Христовъ: Съ Вашето име злоупотрѣбаватъ.

Министъръ Х. Поповъ: Ама какво да правя? Съ името на всѣки министъръ злоупотрѣбаватъ.

А. Христовъ: Това е фактъ.

Министъръ Х. Поповъ: А вие, ако сте добросъвестни, трѣбва да дойдете да изучите дѣлото. Ето въ какво положение е дѣлото. Азъ 25 години работя въ Пловдивъ и ме знаятъ колегитѣ. Г. Джамбазовъ дойде и искаше непрѣмънно да го направи прокуроръ, когато 24-и е по редъ, а 25 сж всичкитѣ въ списъка. „Или ще ме направишъ прокуроръ, или азъ ще стана“. Ще станешъ ли? Прѣмѣствамъ го за наказание, слѣдъ това го уволнявамъ, защото се хвалилъ 20 пѣти — писма имамъ — че билъ либералъ. Азъ и либерали съмъ уволнявалъ и отъ другитѣ партии, азъ не искамъ прокуроръ, който ще ми заповѣдва. Ако иска да инсинуира, нека излѣзе. Азъ му казахъ: който е инсинуиралъ противъ мене, всѣкога е билъ ухапанъ, защото нѣма мѣсто тукъ за инсинуации и нѣма кого да плаши. Трѣбва да съжалявамъ само, че г. Милевъ и нѣкои опозиционни вѣстници сж повѣрвали на него. Ами ако е така, тогава нѣма нужда отъ сѣдъ, г-да. Ами вие вѣрвате на всѣки мой човѣкъ, който е недоволенъ отъ менъ. Какво да правя сега? „Двама прокурори сж уволнени за това дѣло“. Защо? За кое дѣло? Какво ще пиша азъ тукъ, и каквото съмъ писалъ, и какво съмъ казалъ? Че има нѣкои заинтересовани въ това дѣло, вѣрно е. Прѣди всичко, държавата е заинтересована. Безспорно и другата страна сжщо е заинтересована, но интереситѣ на правосъдието, прѣди всичко, трѣбва да стоятъ на висотата си. Първото нѣщо кое е? Прокуроритѣ трѣбва да си останатъ независими, каквото щатъ да го правятъ, а не да питашъ какви мѣрки мисли министърътъ да вземе. Какви да взема? Да прѣдпиша на прокурора да внесе дѣлото непрѣмънно съ обвинителенъ актъ?

Д-ръ П. Табуриновъ: Да го прати безъ доказателства за прѣкращение.

Министъръ Х. Поповъ: Какво ще каже онзи свѣтъ, който мисли, че тази страна е културна, когато узнае, че министърътъ заповѣдва на прокурора да внесе едно дѣло съ обвинителенъ актъ и той го внася? Прокурорътъ ще го внесе ли съ обвинителенъ актъ или съ заключение за прѣкръпяване, то е негова работа. Едно лице е било заинтересовано — това ми го каза прокурорътъ отъ апелацията. „Единъ човѣкъ, казва, ме моли да дамъ ходъ на това дѣло. Какво мислите, г. министре?“ Да ви кажа и това най-послѣ, макаръ и да не е хубаво по моему. Отговорихъ му: Вие не трѣбва да знаете какво мисля азъ като министъръ; вие сте независими, ще видите, какво е вашето убѣждение, това ще направите. —

Туй е то, това съмъ казалъ и на Джамбазова, но той иска да експлоатира и да става голѣмъ чрѣзъ това дѣло. Нѣма да го огрѣе. Това дѣло ще се внесе, вече е на пътъ, и ще го внесе прокурорътъ тѣкмо тѣй, както той иска, безъ да има обаче моето влияние — това ви го казвамъ. Не искамъ да влияя нито въ едно направление, нито въ друго. Даже съжалявамъ, че г. Милевъ, вктрѣ въ парламента, безъ да държи смѣтка, че имаме работа съ чуждъ подданикъ, дожда тукъ да говори: „Прѣдъ видъ на това, че напълно се установило...“ Ами тогава нѣма защо да се води дѣло, нека вземемъ гората. Що е единъ Ватюсъ? Той е чуждъ подданикъ, ще го изхвърлимъ, ще му вземемъ гората и послѣ ще говоримъ, че въ Гърция нѣмало сѣдии, а въ България имало това-онова. Това не е култура. Правосъдието е, прѣди всичко, признакъ на култура. И депутатътъ трѣбва да се въздържа, и чиновникътъ трѣбва да се въздържа и министърътъ трѣбва да се въздържа, и ония независими учрѣждения ще дойдатъ на мѣстото си. Ето какво има да ви кажа по това дѣло, и мисля, че г. Милевъ трѣбва да бѣде доволенъ, защото, ако вземете да правите капиталъ отъ това, което се говори по улицитѣ, или което се пише въ в. „Радикалъ“, или въ другъ нѣкой вѣстникъ, тежко и горко на правосъдието, на България и на конституцията! Азъ не мога да се справя съ тѣхъ. Азъ много пѣти съмъ казвалъ, г-да, че вие само съ нападки нѣма да ме уплашите: азъ имамъ въ в. „Прѣпорецъ“ и въ другъ единъ вѣстникъ цѣли етажи; тамъ винаги пишатъ: „Чамовата дѣска“, и отдолу пишатъ каквото имъ скимне. Единъ денъ г. Малиновъ ме запита: „Кога ще прѣстанете Вие, като опозиция, да се занимавате съ демократитѣ?“ Какъ, казвамъ азъ, ще прѣстана! Въ вашия вѣстникъ за мене има етажи, кждѣто хвърлятъ закачки: „Чамова дѣска“. Ако Ви оставя, и Вие ще ме оставите. Какъ тогава ще стана азъ популяренъ? Въ България можешъ ли да станешъ популяренъ, ако те похвалятъ? Ще те корятъ, ще те поуватъ и най-послѣ ще се заинтересуватъ да видятъ, кой е този човѣкъ. Какво писалъ в. „Радикалъ“, какво писалъ в. „Прѣпорецъ“, то е тѣхна работа. Сега, какво ималъ г. Милевъ отъ Джамбазова? Ималъ едно писмо. Може да има и хиляда писма. Нека дойде г. Джамбазовъ: ето дѣлото, ето сѣдилищата, ето обществото. Какво искате, г-да? Давате ли право да прѣдпиша на прокурора да внесе дѣлото съ обвинителенъ актъ? Азъ съмъ съгласенъ. Г. Милевъ какво мисли тукъ? До вчера разправяше: народенъ суверенитетъ, независими сѣдии.

Г. Кирковъ: Когато Ви трѣбва, Вие прѣдписвате.

Министъръ Х. Поповъ: Кажете го, а не само си служете съ инсинуации. Кажете, кому съмъ писалъ?

Г. Кирковъ: Азъ не познавамъ министъръ, който да не се е интересува.

Министъръ Х. Поповъ: То е другъ въпросъ. Азъ нѣма да се интересувамъ, освѣнъ като министъръ на правосъдието, и ако не вѣрвате, дѣлото е тукъ, въ канцеларията, елате утрѣ да Ви го дамъ. Но ако искате по този начинъ да се борите съ Вашитѣ политически противници, азъ крайно съжалявамъ — азъ не съмъ демократъ. Това не сж македонски фондове, това е правосъдно дѣло. (Ражоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Милевъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министра?

В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ 5 минути на разположение, ще ги използвамъ. — Струва ми се, г. Поповъ ни говори елементарни ра-

боти отъ криминалния процесъ. Болшинството поне, ако не всички народни прѣдставители, познаватъ твърдъ добръ тѣзи елементарни работи, че сѣднитѣ сж независими и че нѣма министъръ, който ще застави силомъ прокурора да извърши това или онова дѣйствиe по отношение на обвиняемия въ убѣждението му: е ли той виновенъ или не. И нека г. министърътъ ми позволи да кажа — защото той често обича да се закача съ демократическата партия — . . .

Министъръ Х. Поповъ: Не често, а много често, защото и вие се закачате. Има етажи за мене въ в. „Прѣпорецъ“; никой не ме е нападанъ като кашиятъ вѣстникъ.

В. Милевъ: . . . че той на-да-ли е толкозъ порасналъ, за да бжде единъ сериозенъ критикъ на демократическата партия, защото демократическата партия бѣ, която спрѣ този процесъ, и азъ ще ви докажа съ своята интерпелация, че има нечестиви и твърдѣ печестиви работи въ този процесъ.

Г. Кировъ: Сигурно.

Министъръ Х. Поповъ: Процесътъ не е рѣшенъ, та нѣма защо да има нечестиви работи. За углавното дѣло ако говорите, то е още на пжтъ.

В. Милевъ: Ние, демократитѣ, сме тоже за независимия сѣдъ, и благодарение на това наше убѣждение, ние първи създадохме единъ здравъ, независимъ сѣдъ, а не сте вие, които сте го създали.

И. Г. Поповъ: Слѣдъ като настанихте ваши хора въ сѣдилищата. Много сте дяволи!

П. Генадиевъ: Дадохте подъ сѣдъ всички общински съвѣти и нито единъ не осѣдихте.

Г. Димовъ: Тодоръ Кръстевъ като бѣше министъръ на правосѣдието, не заповѣда ли съ окръжно на сѣднитѣ да разтурятъ веднага общинскитѣ съвѣти? Така ли разбирате независимостта на сѣднитѣ? Срамота е да говорите тия работи!

Д-ръ П. Табурновъ: Ако прѣтупа дѣлото, тогава щѣше да бжде правъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни) Сита, г-да.

В. Милевъ: Много провинциялни дѣатели има въ България, които работятъ честно и почтено за своята държава, за своя народъ. Г. Гочо Димовъ, който познава този отличенъ и високо идеаленъ човѣкъ, Тодоръ Кръстевъ, нѣма право да мърси неговото име, . . .

Г. Димовъ: Азъ говоря за окръжното на демократическия министъръ, а не и за Тодора Кръстевъ.

В. Милевъ: . . . защото, ако е имало въ България министъръ, който да е държалъ на поредъчна висота правосѣдното дѣло, той е д-ръ Тодоръ Кръстевъ.

И. Г. Поповъ: Той бѣше играчка въ ржцѣтъ на Такева. Кукла бѣше.

В. Милевъ: Той е наша гордостъ и нѣма защо съ него вие да извинявате вашитѣ недобри дѣйствиа. Азъ ще ви докажа, че вие не сте защитници на правосѣдието, защото бѣгате отъ правосѣдие. Вие искате измѣнение на закона за административ-

ното правосѣдие въ България. Какво доказва това? Това доказва, че вие не сте защитници на несмѣняемия сѣдъ.

Министъръ Х. Поповъ: Вашата партия бѣше противъ него. Какво говорите вие? Я питайте Мушанова.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Милевъ! Говорете по прѣдмета на питането, по дѣлото на Батюсъ.

С. Дойчиновъ: На свидѣтелството на единъ лудъ човѣкъ се основавате. Той и при менъ и при колко други е идвалъ.

В. Милевъ: Прокурорътъ, казва министърътъ, ходилъ въ Дювленъ. Азъ не искамъ съ своето питане да застава министра да прѣдпише непрѣмѣно на прокурора да напише обвинителенъ актъ. Азъ искамъ да се даде ходъ, а това го искамъ по силата на ст. ст. 282, 289, 290 и 291 отъ углавното сѣдопроизводство. Затуй съществува инспекторски институтъ при Министерството на правосѣдието, който ревизира именно спѣшността на разглеждането на процеситѣ, и Вие сте длѣжни винаги да искате обяснение, защо сѣдъ или прокуроръ спѣзватъ правосѣдието.

Министъръ Х. Поповъ: Не е спѣзнато, защото още нѣма единъ мѣсецъ откажъ сж събрани доказателствата.

В. Милевъ: Азъ ще добавя, г. Поповъ, че Вие сте изгонили отъ Пловдивъ и прокурора Станковъ.

Министъръ Х. Поповъ: За това ли?

В. Милевъ: За това, казватъ.

Министъръ Х. Поповъ: Да го викаме, тогава, да каже.

А. Христовъ: Това и сѣдии, и адвокати въ Пловдивъ казватъ, че хора отъ Ваше име отиватъ да настояватъ да се прѣкрати дѣлото, не оставятъ убѣдението имъ свободно, ами искатъ да го прѣкратятъ. Прокурорътъ не е желалъ да го внесе за прѣкращение и затова Вие го уволнявате.

Министъръ Х. Поповъ: Кой прокуроръ искате да назначимъ по това дѣло?

А. Христовъ: Това сж сѣдии и адвокати — Недѣлевъ, Балговъ, Стайко Нѣмски и други. Даже г. Кочо х. Калчовъ може да Ви го каже.

Министъръ Х. Поповъ: Ха, намѣрихте моя приятель. 20 години се боря съ него въ Пловдивъ. Той ли ще каже? Дѣлото говори.

А. Христовъ: Азъ още не Ви обвинявамъ. Азъ Ви казвамъ, че адвокати и сѣдии и граждани въ Пловдивъ знаятъ това, че хора отъ Ваше име дѣйствуватъ да се прѣкрати дѣлото.

В. Милевъ: Това е положително.

А. Христовъ: Това е фактъ и Вие трѣбва да реагирате, като министъръ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Христовъ! Права Ви бѣлѣжка. Кѣдъ се мѣсите? На какво основание? Имайте търпѣние, подиръ това ще Ви дамъ думата.

А. Христовъ: Както се мѣшатъ другитѣ, така и азъ.

И. Г. Поповъ: Трѣбва да има нѣкакъвъ интересъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Обърнете питането въ запитване и тогава да вземе всѣки единъ отъ васъ да говори колкото ще.

Д-ръ П. Табурновъ: Кога ще се прѣкрати полесно дѣлото? Когато има повече доказателства, или когато нѣма?

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Моля, г. Табурновъ.

А. Христовъ: Но тѣ настояватъ да се прѣкрати.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни) Моля ви се, г-да.

В. Милевъ: Г. министърътъ на най-важното нѣщо въ моето питане не е отговорилъ: защо се забавя процесътъ.

Министъръ Х. Поповъ: Защото се събиратъ доказателства. Последниятъ актъ е отъ този мѣсець. Трѣбва да се оформи слѣдствието.

В. Милевъ: Искане се да се назначи въ Пловдивъ прокуроръ, който да унищожи процеса.

Министъръ Х. Поповъ: Азъ Ви заявявамъ, че Васъ ще назнача прокуроръ, ако искате, сега, да правите каквото щете. Обичате ли?

И. Г. Поповъ: Не е.

В. Милевъ: Нѣма защо. Въ България има достатъчно почтени хора.

Министъръ Х. Поповъ: Тогава нѣма защо да говорите. Нека Народното събрание избере Васъ или което ще лице, азъ съмъ готовъ да го назнача за прокуроръ по това дѣло.

В. Милевъ: Дълга си изпълнението и кажете на Вашитѣ партизани да не ходятъ въ паркета и да се бъркатъ въ работитѣ на прокурора. Г. Джамбазовъ казва съ едно свое писмо отъ 1 мартъ 1914 г.: „Азъ цѣхъ да внеса дѣлото на 15 декемврий 1913 г., обаче партизани дойдоха въ паркета и не ми дадоха възможностъ да го внеса. Министърътъ, казва, ме изгди“. Азъ използвамъ съ името на човѣка и съ името му доказвамъ това.

Заявявамъ, че съмъ недоволенъ, и ще обърна питането си въ запитване.

А. Христовъ: (Къмъ г. министъръ Попова) Вие сте го изпъдили.

Министъръ Х. Поповъ: Той не може да бѣде още прокуроръ, трѣбва да си чака реда. Той е 24 по редъ. Елате вижте таблицата. Г. Джамбазовъ иска бърже да се повиши. Азъ не мога да допусна това. Макаръ да билъ либералъ, всѣки трѣбва да си чака реда. Гова е г. Джамбазовата история.

А. Стамболийски: Г. министре! За да нѣма тази експлоатация съ Вашето име и това давлѣние, съгласете се да отнемемъ правото на депутатитѣ адвокати да адвокатствуватъ прѣзъ време на засѣданията на Народното събрание.

Министъръ Х. Поповъ: Азъ съмъ съгласенъ, депутатитѣ да не бѣдатъ адвокати. Моята идея е тази:

когато единъ човѣкъ е депутатъ, да не е и адвокатъ. Въ пълно съгласие сме. Проповѣдвамъ съмъ го.

А. Христовъ: Г. министре! Тукъ нѣма адвокатски интереси, а интереси на държавата.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Христовъ.

К. Досевъ: Тогава, да не даваме, когато засѣдава сесията, и земледѣлцитѣ да отиватъ на нивитѣ си.

Отъ лѣвия центъръ: А-а-а!

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Тишина г-да. Прѣминаваме на друго питане, по-интересно.

И. Г. Поповъ: Часътъ е 8.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има още малко време. Да свършимъ и съ това питане. То е отъ търновския народенъ прѣдставителъ г. Юрданъ Юрдановъ къмъ г. г. министритѣ на външнитѣ работи и на въпроизпѣданията, и на финансирѣ.

Моля г. Юрданова да развие питането си.

Ю. Юрдановъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ нѣколко време въ нашата преса се изнася, че между Св. Синодъ и Министерството на външнитѣ работи и на изпѣданията е имало извѣстни недоразумѣния, които сж се изострили, което принуди, отъ една страна, Св. Синодъ да излѣзе съ нѣкакво комюнике, а, отъ друга страна, и правителството така сжщо да излѣзе съ контра-комюнике. Отъ друга страна, ние знаемъ, че е назначена комисия, която да прѣгледа смѣткитѣ на Св. Синодъ, и на тая комисия е правено прѣлѣствие. По едно време тази сжщата комисия прѣустанови работата си. Вслѣдствие на това, ние отправихме едно питане къмъ респективнитѣ министри, върни ли сж всички тѣзи нѣща. (Чете)

„1. Сжществува ли по настоящемъ нѣкакъвъ конфликтъ между тѣхнитѣ министерства“ — т. е. Министерството на външнитѣ работи и на въпроизпѣданията и Министерството на финанситѣ — и Св. Синодъ или не, и, ако сжществува нѣкакъвъ конфликтъ, то: а) отъ какво естество е той и въ какво точно се състои; б) отъ кога датира този конфликтъ и кой, кога и какъ го е причинилъ; в) какво становище сж взели министерствата по този конфликтъ и какво мислятъ да правятъ тѣ по-нататѣкъ опрѣмо Синода и църквата, които той прѣдставлява, по поводъ на този конфликтъ?

„2. Какви сж били до конфликта и какви сж сега връзкитѣ и отношенията между тѣй наречената мурска власт и църквата, прѣдставлявана отъ Св. Синодъ?

„3. Мислятъ ли г. г. министритѣ, че трѣбва да се задържатъ и по-нататѣкъ тия връзки такива, каквито сж били досега, или смѣтатъ, че трѣбва да се внесатъ нѣкои реформи въ това отношение и какви сж?

„4. Не намиратъ ли г. г. министритѣ, че е време вече и че е удобенъ моментътъ да се прокара по законодателенъ редъ: признаването религията за частно дѣло; унищожаване разходването на обществени срѣдства за църковни и въпроизпѣдни пѣли; църковнитѣ и религиозни общини да се смѣтатъ като частни сдружания, които самостоятелно уреждатъ работитѣ си?“

Г. г. народни прѣдставители! Не бихъ желалъ и на това питане г. министъръ-прѣдседателътъ да отговори, че имало работи невѣрни. Бихъ желалъ почтасмиятъ министъръ да се отнесе малко по-сериозно къмъ това питане, защото то е отъ грамадно значение за бъдѣщото на нашата страна и за нашия общественъ животъ.

Не бѣше прѣди много, честохъ въ в. „Миръ“ едно почти текстуално изложение, че когато свещеницитѣ отъ София сѣ отишли да поднесатъ своитѣ вѣрно-подданически духовни чувства и подчинения къмъ Екзарха, той имъ казалъ, че свещеничеството у насъ е потиснато, че то трѣбва да се бори въ политическия животъ. А всичката тази борба, както и по видинския изборъ излѣзе, е въ това, че тамъ се взематъ народнитѣ срѣдства, общественитѣ срѣдства, срѣдствата на всички вѣроизповѣдания и се даватъ по единъ начинъ такъвъ, че Св. Синодъ е злоупотрѣбавалъ съ тѣзи срѣдства.

Г. Кирковъ: Плѣхове!

Ю. Юрдановъ: Сега за плѣховеѣ остава да пуснемъ единъ голѣмъ котаракъ вътрѣ, и тѣ ще се разбѣгатъ. — Но, както и да е, този е единъ въпросъ сериозенъ и, слѣдъ отговора на г. министра, ще видимъ, какво ще стане по-нататѣкъ по този конфликтъ, който сега се разиграва въ дѣйствителностъ, но тайно, и, който, когато излѣзе наявъ, може-би, ще бѣде късно, защото тогава въ нашия животъ ще има други борби.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Като че насила се кара да признаемъ, че има конфликтъ между църквата и правителството. Конфликтъ нѣма.

А. Стамболийски: Само кавга има. (Смѣхъ въ лѣвия центръ)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нито кавга има. — Ако отъ Св. Синодъ мислятъ, че има конфликтъ, то е тѣхна работа. Отъ наша страна, нѣма конфликтъ. Ние въ Министерството на вѣроизповѣданията не вършимъ нищо друго, освѣнъ онова, което повелява екзархийскиятъ уставъ, и онова, което заповѣдватъ законитѣ за счетоводството. Повече отъ това нѣма нищо. Нито сме духовни лица, нито ще се мѣсимъ въ канонитѣ имъ и въ автономията на църквата. Ако нѣкои си, отъ рода, може-би, на г. Мишева, мислятъ, че има конфликтъ между духовенството, между църквата собствено, и между правителството, може-би, тѣ мислятъ да създадатъ такъвъ конфликтъ. Обаче той не съществува, нѣма такъвъ. Слѣдователно, отговарямъ положително и на първата и на втората точки отъ питането.

Има само едно нѣщо, че азъ заварихъ, че моятъ прѣдшественникъ бѣше наредилъ тричленна комисиия да направи ревизия на смѣткитѣ на Св. Синодъ. Тая ревизия още продължава. Изпратена ми е една частъ отъ доклада на комисията, чакамъ втората частъ и, може-би, ще имаме случай да се занимаемъ и съ работитѣ, които се откриватъ, защото има много важни нѣща, които се виждатъ — не знаа, да-ли сѣ върни, но вървамъ да сѣ върни — въ първата частъ на този докладъ. Но понеже ревизията не е още свършена, прѣждевременно е да говоримъ за резултата отъ тази ревизия. Може-би, на нѣкои не е приятно да се правятъ ревизии, но азъ не съмъ кривъ, когато фискалнитѣ закони, счетоводнитѣ закони сѣ повелителни въ случая. И за туй ще отговаря, както Смѣтната палата, тѣй и ония, които отговарятъ по закона. Ние ще отговаряме само за онова, което е съгласно прѣдписанията на екзархийския уставъ, и за онова, което сме направили въ силата на тѣзи прѣдписания къмъ Св. Синодъ. Нищо повече отъ това.

Но тукъ се иска нѣщо друго: да се позанимаемъ съ църквата, да пораздѣлимъ тая църква отъ дър-

жавата, да заличимъ нѣщо отъ нашия бюджетъ, защото тамъ е практичното, и да оставимъ църквата сама да се грижи за себе си. По този въпросъ азъ не мога да ви кажа нищо, защото той аслж не съставя прѣдметъ на питане. Това е едно мнѣние, едно убѣждение, то е, ако щете, една програма.

Г. Димитровъ: То е една необходимостъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Може и необходимостъ да е, но за него азъ не съмъ длъженъ да отговарямъ. Да се бори народътъ сега по този въпросъ, то ще рече да трѣгне по исканията на социалититѣ, които не сѣ много добри приятели на църквата. Това е извѣстно.

Ю. Юрдановъ: Напротивъ, само да бѣде свободна църквата.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ние, обаче, сме дали доказателства, че вървимъ по пътя, който ни се указва отъ конституцията. И тогазъ, когато въ разни конгреси се осмѣждаше програмата на училищата и се изхвърляше законъ Божий отъ тая програма, ние, които бѣхме въ оппозиция, излѣзохме въ защита на ония, за които сега казватъ, че сме били въ конфликтъ съ тѣхъ. (Смѣхъ въ дѣсницата и дѣсниа центръ) Толкова непослѣдователни не сме. Но, когато дойде до смѣткитѣ, явно го казваме на всички, ще поддържаеме, както сѣ поддържаха и нашитѣ прѣдшественници, да се подчиняватъ на смѣтководството всички тѣзи, които получаватъ пари по държавния бюджетъ.

И. Вълчевъ: Много право.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Това не е конфликтъ. Това е единъ дългъ, който ни се налага, и ние искаме да го изпълнимъ. Ако ние считаме, че това е конфликтъ, то е другъ въпросъ. За насъ, слѣдователно, това не е конфликтъ и като такъвъ не съществува. Мисля, че запитвачтъ ще бѣде благодаренъ отъ този отговоръ и ще ме извини, че не влизамъ да отговарямъ по материя, за която не съмъ длъженъ, като министъръ на изповѣданията, да говоря. Какво ще бѣде утрѣ, какъ ще се гледа на българската църква, да-ли Негово Блаженство въ частни разговори съ нѣкои свещеници е казалъ, че вече е врѣме да се мѣсятъ и духовнитѣ лица въ политиката, врѣме е вече да дойдатъ и тѣ тукъ, между насъ, да седнатъ като народни прѣдставители, както бѣше едно врѣме въ I-то и II-то Народни събрания, а мисля, че и въ III-то, защото III-то Народно събрание имаше за прѣдседателъ прѣславския митрополитъ Симеонъ, то е друго нѣщо. Но за туй, вѣроятно, ще има борба съ законитѣ и съ традицията, че народното прѣдставителство ще се състои отъ лица, които сѣ най-свободни, че въ народното прѣдставителство не само свещеници и владици, които получаватъ заплати отъ бюджета, може-би нѣма да дойдатъ да седнатъ между насъ, но и кметовѣ и помощницитѣ имъ и редъ чиновници, може-би, нѣма да се удостоятъ съ народенъ мандатъ. Защото, ето сега, прѣди една минута, ние говорихте за адвокатитѣ, и намирате, че адвокатитѣ, когато сѣ народни прѣдставители, не трѣбва да бѣдатъ адвокати. Това нѣщо въ нѣкои държави е практикувано, и, ако се не лъжа, въ Сърбия на адвокатитѣ народни прѣдставители, докато държалъ мандата си като прѣдставители, не имъ се позволява да адвокатствуватъ. У насъ се позволява, защото нашитѣ адвокати, види се, сѣ по-добри, по-честни въ всѣко едно отношение, и заради туй противъ тѣхъ азъ не съмъ чулъ да се казва, че злоупотрѣбаватъ съ прѣдставителския си мандатъ.

Може да има изключения, но по правило не съм чул оплаквания от народа, че едн-кой си адвокат злоупотребява с представителския си мандат и че спира или туря въ ход н-кои д-ла, или печели д-ла и т. н., само затуй, защото е народен представител.

А. Димитровъ: В-рно е, въ Народното събрание н-ма оплакване за това.

Министъръ-пр-дседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ, г. г. народни пр-дставители, съмъ най-компетентенъ да ви кажа, че именно при нашитъ с-дии, народниятъ пр-дставителъ е, който ще губи д-лата,...

Д-ръ П. Табуриновъ: Сигурно, само за това.

Министъръ-пр-дседателъ д-ръ В. Радославовъ: ... защото нашитъ с-дии искатъ тамъ именно да покажатъ своята независимостъ, и когато се яви н-кой адвокатъ съ по-голямъ авторитетъ, или народенъ пр-дставителъ, ще му направятъ хиляди спънки, когато на обикновения адвокатъ тия спънки не правятъ. Азъ зная това отъ дългогодишната си практика.

М. Такевъ: В-рно.

Министъръ-пр-дседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще ви кажа една случка. Единъ бившъ министъръ на правосъдието, направилъ н-кога едно разпореждане, когато се изучаватъ д-лата, отъ канцеларията да се не дава на адвокатитъ б-ла книга да си правятъ б-лъжки.

И. Г. Поповъ: Това е г. Теодоровъ.

Министъръ-пр-дседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не зная кой, но се случи въ Касационния с-дъ, когато изучавахъ едно д-ло, дойде единъ бившъ министъръ, който току-що б-ше изл-зълъ отъ министерството, и поиска едно д-ло, захвана да търси изъ д-жебоветъ си н-що, оказа се, че той търси б-ла книга, едно листче, за да си направи б-лъжка. Поискка отъ секретаря на касацията, а той му каза: „Забранено е, има окръжно нумеръ едн-кой си отъ едн-кой си дата“, подписано отъ него. (Общъ см-хъ) Той ме погледна и азъ го погледнахъ, стана и си отиде. Сетия разбирахъ каква е работата. Виждате, колко е авторитетътъ не на единъ народенъ пр-дставител пр-дъ с-динтъ и секретаритъ въ с-дилищата, но авторитетътъ на единъ бившъ министъръ на правосъдието. Азъ поне досега не съмъ спечелилъ едно д-ло затуй, защото съмъ билъ министъръ на правосъдието, но, напротивъ, много д-ла съмъ изгубилъ, може-би, само за да се каже, че с-дията е независимъ и че той не слуша нито едн-кого си, да се каже, че не зачита едн-какво си лице, каквото и да било то. Ние сме си такива. Вие виждате даже и сега, каква е честта на единъ министъръ, вие виждате каква е и валпата честъ. И заради туй, за да може дон-къдъ въ н-кои събрания да ви допуснатъ да вл-зете като хора, безъ да ви бутатъ отъ тукъ-оттамъ, въ пр-дидишната сесия на Народното събрание изработихме, народнитъ пр-дставители да иматъ по единъ знакъ, който знакъ остана въ архивата.

В. Кознички: То е свършена работа.

Министъръ-пр-дседателъ д-ръ В. Радославовъ: Свършена е, но никой не го носи. И заради туй, понеже не ви знаятъ, че сте народенъ пр-дставителъ, и въ църква и въ други събрания ви избутватъ, защото туй върви работата. Та, искамъ да кажа, по въпроса за свещеницитъ може да дойде време, понеже л-вицата е, която ги поддържа и иска да седнатъ тукъ и митрополититъ, и калугеритъ, и всички т- български граждани, заедно съ учителитъ и учителкитъ, както е съ конгреситъ, и това да дочакаме. Засега, обаче, това не ще стане. (Ржкопл-скане отъ д-сницата и д-сниа центъръ)

Пр-дседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Юрдановъ! Доволенъ ли сте отъ отговора на г. минист-ра?

Ю. Юрдановъ: Г. г. народни пр-дставители! Ще заявя, първо, че не съмъ доволенъ отъ отговора на г. минист-ра.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Не е гол-ма б-да.

Ю. Юрдановъ: Може да не е б-да, но съжалигамъ, че чуй подобенъ отговоръ отъ единъ министъръ, който се отнася по такъвъ начинъ къмъ едно питане, на което тр-ба да се даде по-голямъ значение. Да-ли с-дилищата с- независими и какви с- с-динитъ, не се заключава отъ това, което г. министърътъ каза. Не е въпросътъ тамъ, че ще дойдатъ поповетъ и владичитъ тукъ. Могатъ да дойдатъ и архимандрититъ барабаръ съ архангелитъ, но да дойдатъ съ свои ср-дства, да дойдатъ т-й, както сме дошли ние, а не държавата да имъ дава ср-дства, и т-й да употребяватъ т-зи държавни ср-дства за свършено други ц-ли. И когато ние направихме питане за това, да-ли съществува конфликтъ, г. министърътъ ни каза: „Не. Ако Св. Синодъ мисли, че е въ конфликтъ съ насъ, нека си мисли“. Но не е т-й. Правителството издаде едно комюнике, Св. Синодъ — също. Какви б-ха всички тия н-ща? Т-й подчертаваха, че има недоразум-ние между правителството и Св. Синодъ. В-л-дствие на всичко това, безъ да отивамъ по-нататъкъ, азъ повтарямъ да заявя, че съмъ недоволенъ, и нашето питане ще б-де об-рнато въ запитване, за да дадемъ възможностъ на правителството, а така също и на вс-ки единъ народенъ пр-дставителъ да си изкаже становището по този въпросъ, който е жизненъ за ц-лия нашъ общественъ животъ.

Пр-дседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. г. народни пр-дставители! Понеже вече мина 8 ч., ще попитамъ Народното събрание, желае ли да се продължи зас-данието или не.

Ония г. г. народни пр-дставители, които с- за продължението на зас-данието, да си вдигнатъ ржката. (Вдигатъ трима души) Значи, Народното събрание не желае да се продължи зас-данието.

По правилника, утр-й ще имаме зас-данието. На днешенъ редъ ще б-де продължение разискванията по амнистията, подиръ това докладъ на пров-рочната комисия, и сл-дъ туй дневния редъ, останалъ отъ по-миналото зас-данието, т-й както е.

Зас-данието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 15 м. вечерта)

Пр-дседателъ: **Д-ръ Д. К. Вачовъ.**

Подпр-дседатели: { **Д-ръ С. Иванчовъ.**
 { **Д-ръ И. Момчил-овъ.**

Секретаръ: **Д-ръ В. Черневъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**